

KS. REMIGIUSZ SOBAŃSKI

PRAWO PARTYKULARNE DIECEZJI KATOWICKIEJ (1922—1971)

TREŚĆ

WSTĘP	4
1. STRUKTURY KOŚCIOŁA LOKALNEGO	34
1.1. Ogólne	34
1.2. Kler diecezji	34
1.2.1. Formacja ascetyczna	35
1.2.1.1. Rekolekcje	35
1.2.1.2. Msza św. za zmarłych kapłanów	35
1.2.2. Formacja intelektualna	36
1.2.3. Dyscyplina kleru	36
1.2.3.1. Prymicje	36
1.2.3.2. Strój duchowny	37
1.2.3.3. Urlopy	37
1.2.3.4. Składanie wizyt	38
1.2.3.5. Posiadanie i używanie samochodów	38
1.2.3.6. Działalność niekościelna	39
1.2.3.7. Sprawy sądowe	39
1.2.3.8. Testament	39
1.2.4. Utrzymanie duchownych	39
1.2.5. Kapłani pozadiecezjalni	40
1.2.5.1. Kapłani goszczący na terenie diecezji	40
1.2.5.2. Kapłani dekanatów pogranicznych	41
1.3. Kuria Diecezjalna	41
1.3.1. Wikariusz Generalny	41
1.3.2. Komisje diecezjalne	42
1.3.3. Referaty Kurii Diecezjalnej	43
1.3.4. Uprawnienia oficjała	44
1.4. Biskupie organa doradcze	45
1.4.1. Kapituła Katedralna	45
1.4.2. Rada Kapłańska	45
1.4.3. Rada Duszpasterska	45
1.5. Dziekani	46
1.6. Parafia	47
1.6.1. Proboszcz	47

1.6.1.1. Osoba proboszcza	47
1.6.1.1.1. Egzamin proboszczowski	47
1.6.1.1.2. Obsadzanie parafii	48
1.6.1.2. Prawa proboszcza	48
1.6.1.2.1. Udzielanie jurysdykcji	48
1.6.1.2.2. Dochody proboszcza	49
1.6.1.3. Obowiązki proboszcza	49
1.6.1.3.1. Duszpasterstwo	49
1.6.1.3.2. Aplikacja Mszy św. za parafian	50
1.6.1.3.3. Kancelaria parafialna	51
1.6.1.3.3.1. Przepisy ogólne	51
1.6.1.3.3.2. Księgi metryczne	52
1.6.1.3.3.3. Kartoteka parafialna	53
1.6.1.3.3.4. Kronika parafialna	53
1.6.1.3.3.5. Biblioteka parafialna	53
1.6.2. Kuratusi	53
1.6.3. Wikariusze	54
1.6.3.1. Wikariusze adiutorzy	54
1.6.3.2. Wikariusze współpracownicy	54
1.6.4. Księża katecheci	54
1.6.5. Katechetki	55
1.6.6. Pracownicy parafialni	56
1.6.6.1. Organiści	56
1.6.6.2. Kościelni	56
1.6.7. Parafialna Rada Duszpasterska	56
1.6.8. Biskupia wizytacja parafii	57
1.7. Seminarium Duchowne	57
1.8. Zakony	58
1.8.1. Zaangażowanie zakonników w pracy duszpasterskiej	58
1.8.2. Duszpasterstwo zakonnic	58
2. AKTYWNOŚĆ KOŚCIOŁA LOKALNEGO	58
2.1. Głoszenie Słowa	58
2.1.1. Głoszenie Słowa w liturgii	58
2.1.2. Nauczanie religii	59
2.1.2.1. Szkoły	59
2.1.2.2. Katecheza parafialna	59
2.1.3. Misje i rekolekcje	60
2.1.4. Cenzura publikacji	60
2.2. Sprawowanie sakramentów	61
2.2.1. Chrzest	61
2.2.2. Bierzmowanie	61
2.2.3. Eucharystia	62
2.2.3.1. Msza św.	62
2.2.3.1.1. Pora Mszy św.	62
2.2.3.1.2. Koncelebra	64
2.2.3.1.3. Binacje i trinacje	64
2.2.3.1.4. Stypendia mszalne	66
2.2.3.1.5. Rorate	67
2.2.3.2. Komunia św.	67
2.2.3.2.1. Podmiot	67
2.2.3.2.2. Post eucharystyczny	68
2.2.4. Pokuta	68

2.2.5. Małżeństwo	69
2.2.5.1. Formalności przedślubne	69
2.2.5.2. Śluby sobotnie	71
2.2.5.3. Śluby w niedziele	72
2.3. Inne formy kultu	72
2.3.1. Nieszpory	72
2.3.2. Wystawienie Najświętszego Sakramentu	72
2.3.3. Błogosławieństwo Najśw. Sakramentem	73
2.3.4. Wieczna adoracja	74
2.3.5. Nabożeństwa pierwszoczwartkowe, pierwszopiątkowe, pierwszosobotnie	74
2.3.6. Nabożeństwo w intencji misji	75
2.4. Święta i posty	75
2.4.1. Święta	75
2.4.1.1. Uroczystość patrona lub tytułu kościoła	75
2.4.1.2. Rocznicza konsekracji kościoła	75
2.4.1.3. Święto papieskie	75
2.4.2. Przepisy postne	76
2.5. Akcje duszpasterskie	76
2.5.1. Tydzień modłów o zjednoczenie chrześcijan	77
2.5.2. Triduum przed uroczystością św. Stanisława Kostki	77
2.5.3. Kolęda	77
2.6. Stowarzyszenia kościelne	77
2.6.1. Chóry kościelne	77
2.6.2. Caritas	78
2.6.3. Stowarzyszenie św. Wincentego à Paulo	78
2.6.4. Żywy różaniec	78
3. BAZA MATERIALNA KOŚCIOŁA KATOWICKIEGO	78
3.1. Świadczenia na rzecz diecezji	78
3.1.1. Danina diecezjalna	78
3.1.2. Kolekty	79
3.1.3. Seminaristicum	79
3.2. Kościoły	80
3.2.1. Budowa i wyposażenie kościołów	80
3.2.2. Zarząd majątkiem	81
3.2.3. Dzwony	81
3.3. Ołtarze	82
3.4. Cmentarze	82
ZAKOŃCZENIE	83
ANEKSY	87

WSTĘP

W poniższym opracowaniu zamierzono przedstawić prawo partykularne diecezji katowickiej. W jego zasięgu mieści się prawo wydane przez ustawodawcę diecezjalnego wg norm kan. 335, nie mieści się natomiast partykularne prawo zwyczajowe. Ponieważ chodzi o prawo diecezjalne, pozostawiono poza jego obrębem przepisy prawa powszechnego — także wówczas, jeśli były ogłaszane w języku oryginalnym czy w tłumaczeniu w diecezjalnym organie urzędowym. Prawo powszechne uwzględniono tylko wtedy, gdy władza diecezjalna dodała do niego własne rozporządzenia wykonawcze. Ta sama uwaga dotyczy prawa partykularnego polskiego. Nie uwzględniono uchwał synodu plenarnego z r. 1936. Uchwały Episkopatu Polski wzięto pod uwagę, jeśli zostały wyraźnie ogłoszone przez Biskupa Katowickiego jako obowiązujące na terenie diecezji katowickiej, na skutek czego można je traktować jako elementy prawa diecezjalnego. Nie jest to więc — podkreślmy — zestawienie całego prawa kościelnego obowiązującego obecnie lub dawniej na terenie diecezji katowickiej, lecz tylko omówienie prawa partykularnego diecezjalnego.

Wprawdzie do porządku prawnego Kościoła należą także przepisy liturgiczne, to jednak — w nawiązaniu do metody przyjętej w kan. 2. K.Pr.K. — pozostały poza optyką niniejszego opracowania przepisy ściśle liturgiczne normujące obrzędy i ceremonie służby Bożej, uwzględniono natomiast przepisy dyscyplinarne wydane dla ochrony liturgii.

Ramy czasowe opracowania zamykają dwa wydarzenia: utworzenie administracji apostolskiej oraz zapowiedź biskupa katowickiego, Herberta Bednorza, zwołania synodu diecezjalnego. Objęto więc okres od 17 grudnia 1922 do 27 czerwca 1971 — okres prawie pięćdziesięcioletni.

Źródłem poznania prawa diecezjalnego jest przede wszystkim organ urzędowy, a więc najpierw *Rozporządzenia Administracji Apostolskiej Śląska Polskiego*, następnie *Wiadomości Diecezjalne*, a w latach 1943—44 *Amtsblatt für das Bistum Kattowitz*. Ze względu na przerwy, jakich doznawało ukazywanie się *Wiadomości Diecezjalnych*, a także mocno nieraz spóźnione ich wychodzenie z druku, władza diecezjalna ogłaszała swe rozporządzenia również w organach zastępczych, najczęściej wydawanych pod nazwą *Okólniki* czy *Rozporządzenia*. Nawet jednak te organy nie stanowią wystarczającego źródła do poznania obowiązującego prawa. Niektóre zarządzenia znajdujemy w okólnikach czy biuletynach duszpasterskich lub liturgicznych, a nieraz ustawodawca diecezjalny promulgował swe prawo po prostu przez wysłanie pisma do proboszczów lub — częściej — do dziekanów, uznając ten sposób za wystarczającą formę promulgacji. Nie ułatwia to wprawdzie całościowego ujęcia prawa diecezjalnego, może też stwarzać trudności przy ustaleniu waloru

prawnego niektórych aktów prawnych ustawodawcy, niemniej jednak świadczy o operatywności i świadomości, że forma nie powinna mieć przewagi nad treścią. Takie rozproszenie prawa wydaje się tym mocniej uzasadniać konieczność jego opracowania.

Ważniejszym jednak momentem, który przyczynił się do podjęcia niniejszej pracy, jest zapowiadany synod diecezjalny. Współcześnie na ogół zrywa się z modelem synodu, który przedmiot swoich zainteresowań widział jedynie w perspektywie przepisów prawnych, jakie miały zostać ogłoszone. Również synod katowicki ma być synodem „pastoralnym” — jak to się podkreśla i jak o tym zdają się świadczyć wszczęte przygotowania. Jednak dla osiągnięcia tego celu konieczne jest stworzenie odpowiednich struktur prawnych, gdyż najlepsze inicjatywy okażą się daremne, jeśli nie zapewni się im możliwości rozkwitu. Zdajemy sobie obecnie już sprawę z tego, że prawo nie może być czynnikiem hamującym, lecz ma służyć pastoralnemu i nadprzyrodzonemu celowi Kościoła. Struktury prawne mają wyrażać teologiczną, pastoralną treść i zabezpieczyć jej praktyczne wprowadzenie w życie. Stąd konieczność przypatrzenia się dotychczasowemu prawu i przemyślenia, co z niego można wykorzystać, do czego nawiązać, co rozwinąć i wreszcie co odważnie zmienić. Można bez przesady powiedzieć, że cel synodu widziany jako odnowa życia chrześcijańskiego na terenie diecezji¹ nie mógłby być zrealizowany, gdyby nie poświęcono uwagi również diecezjalnym strukturom prawnym.

Ujęcie rozwijającego się na przestrzeni 50 lat prawa diecezjalnego wymagało przyjęcia jakiegoś klucza. Jest oczywiste, że w takim przypadku nieprzydatny jest układ K.Pr.K. — i to niezależnie od uwag krytycznych wysuwanych pod adresem systematyki kodeksowej. Materiał podzielono więc na trzy części: struktury Kościoła katowickiego, aktywność tego Kościoła i jego baza materialna. Wydaje się, że taki podział materiału prawnego najbardziej odpowiada współczesnej eklezjologii i może być przydatny dla refleksji konfrontującej obraz prawa diecezjalnego z misją Kościoła lokalnego.²

Przed podjęciem pracy należało zadecydować, jaką zastosować jej metodę: czy przedstawić syntetyczne opracowanie prawa diecezjalnego, czy też sporządzić jego zbiór. Obrano metodę pośrednią: syntetyczne opracowanie, a w aneksach zbiór w wyborze. Kryteria wyboru zawsze są względne. Selekcja wydawała się jednak konieczna i to nie tylko ze względu na rozmiary, jakie musiałyby przybrać zbiór wszystkich, niewyselekcjonowanych zarządzeń. Wybrano przeto zarządzenia „ciekawsze” — tzn. chodziło nie tyle o zarządzenia aktualnie obowiązujące, ale o zmuszające do wyciągnięcia pewnych wniosków odnośnie do życia diecezji, idei przewodnich dominujących w działalności ustawodawcy, względnie

¹ Por. komunikat bpa H. Bednorza — Gość Niedzielny z 26. 9. 1971.

² Warto zwrócić uwagę na podobny układ synodu rzymskiego: *De personis, De Actione pastoralis* oraz *De bonis ecclesiasticis*.

których przytoczenie wydawało się uzasadnione w perspektywie celu, jaki przyświeca niniejszemu opracowaniu, a który wiąże się z zamierzonym synodem diecezjalnym.

1 STRUKTURY KOŚCIOŁA LOKALNEGO

1.1. OGÓLNE

Po ustanowieniu Administracji Apostolskiej Śląska Polskiego ogłoszono, że „stan prawny, jaki istniał przed ustanowieniem Administracji Apostolskiej, dalej obowiązuje, o ile niniejsze lub późniejsze rozporządzenia go nie zniosą lub zmieniają”.³ W ten sposób nawiązano do prawa partykularnego diecezji wrocławskiej, które — obok prawa powszechnego — stanowiło cenny punkt zaczepny dla pisanego i zwyczajowego prawa partykularnego Administracji Apostolskiej, a później diecezji katowickiej. W nowych warunkach dotychczasowe prawo partykularne przejęte z diecezji wrocławskiej musiało się oczywiście rozwijać i dlatego działalność w dziedzinie ustawodawczej ordynariusza administracji, a później diecezji, była nie mniej ożywiona niż działalność w zakresie władzy administracyjnej.

Powołano do życia organ urzędowy *Rozporządzenia Administracji Apostolskiej Śląska Polskiego*, a rozporządzenia w nich ogłaszane uznano za prawnie promulgowane ustawy biskupie po myśli kan. 335 n.2.⁴ Abonament Rozporządzeń określono jako obowiązkowy dla „urzędów dekanalnych, parafialnych i wszystkich samodzielnych stacji duszpasterskich”.⁵

Po erekcji diecezji miejsce *Rozporządzeń Administracji Apostolskiej* zajęły *Wiadomości Diecezjalne*, których abonament obowiązuje wszystkich kapłanów diecezji za wyjątkiem księży emerytów⁶, kapłanów obcych stale przebywających na terenie diecezji, a także urzędy dziekańskie, parafialne, domy zakonów i zgromadzeń męskich oraz generalne i prowincjalne domy zakonów i zgromadzeń żeńskich.⁷ W latach wojennych wydawanie *Wiadomości Diecezjalnych* było niemożliwe. Rozporządzenia ogłoszone w *Rundschreiben* lub w *Amtsblatt* uznano po wojnie za nadal obowiązujące, „o ile nie sprzeciwiają się nowemu stanowi rzeczy” lub ich nie odwołano. Przywrócono również moc prawną rozporządzeniom ogłoszonym w przedwojennych *Wiadomościach Diecezjalnych*, które w czasie okupacji nie mogły być wykonywane.⁸

1.2. KLER DIECEZJI

Przepisy odnoszące się do kleru diecezji zmierzały do ukształtowania formacji ascetycznej i intelektualnej, do zachowania dyscypliny oraz zapewnienia wszystkim duchownym godziwego utrzymania.

³ Rozporz. Adm. Ap. 1923, 3.

⁴ Rozporz. Adm. Ap. 1923, 1.

⁵ Tamże.

⁶ *Wiadomości Diecezjalne* 1926, 8, (dalej cytowane jako WD).

⁷ Tamże oraz WD 1931, 174; 1947, 77.

⁸ WD 1945, 6.

1.2.1. Formacja ascetyczna

1.2.1.1. Rekolekcje

Władza diecezjalna przywiązywała dużą wagę do rekolekcji kapłańskich. W latach powojennych kształtuje się tendencja zmierzająca do tego, by wszyscy kapłani odprawiali rekolekcje co roku. W r. 1957 zauważono, że nie wszyscy kapłani odprawili rekolekcje, wskazano im przeto, gdzie mogą rekolekcje takie odprawić⁹. W latach następnych Biuletyny czy Okólniki duszpasterskie stwierdzają już, że dla określonych roczników rekolekcje są obowiązkowe.¹⁰ Okólniki z lat 1958—1965 stwierdzają po prostu jako fakt obowiązkowy charakter rekolekcji dla określonych roczników — przy czym brak zarządzenia podającego jakieś normy ogólne. W latach 1958 i 1959 chodziło o to, by powojenne roczniki kapłanów odprawiły rekolekcje i to w miarę możliwości w miejscu określonym przez Kurię Diecezjalną. W następnych latach przyjęto jako granicę zobowiązującą do corocznych rekolekcji rok święceń 1951 i co roku dodawano kolejny rocznik nowo wyświęconych kapłanów. Natomiast w czerwcowym okólniku duszpasterskim z r. 1966 znajdujemy stwierdzenie: „Udział w rekolekcjach zamkniętych jest w r.b. obowiązkowy dla wszystkich kapłanów naszej diecezji”.¹¹ W następnym roku okólnik duszpasterski zauważa: „Podobnie jak w latach ubiegłych także w roku bieżącym udział w rekolekcjach zamkniętych jest dla wszystkich kapłanów obowiązkowy”.¹² Identyczne w treści zdanie powtórzono w następnych dwóch latach.¹³ Ponadto wielokrotnie znajdujemy w okólnikach duszpasterskich przypomnienie o obowiązkowym w danym roku uczestniczeniu w rekolekcjach.¹⁴

Przytoczone wyżej dyspozycje ujawniają zdecydowaną tendencję, aby wszyscy kapłani diecezji odprawiali co roku rekolekcje, aczkolwiek wola władzy diecezjalnej nie wyraziła się dotychczas w formie ustawy, ale jedynie jako corocznie wydawane dyspozycje.

1.2.1.2. Msza św. za zmarłych kapłanów

Gdy mowa o urobieniu ascetycznym kapłanów, trzeba też zwrócić uwagę na kształtujące się prawo diecezjalne odnośnie do odprawiania Mszy św. za zmarłych kapłanów. Wielokrotnie przypominano, że w myśl zwyczaju diecezjalnego każdy kapłan jest zobowiązany do odprawiania jednej Mszy św. w roku za zmarłych kapłanów diecezji.¹⁵ W r. 1958 poja-

⁹ Biul. duszp. 1957 nr 9.

¹⁰ Biul. duszp. 1958 nr 5: obowiązkowe dla roczników 1952—1957; Ok. duszp. 1959 nr 2: obowiązkowe dla roczników 1948—1952; Ok. duszp. 1961 nr 2: obowiązkowe dla roczników 1951—1960; Ok. duszp. 1962 nr 5: obowiązkowe dla roczników 1951—1961; Ok. duszp. 1963 nr 5: obowiązkowe dla roczników 1951—1962; Ok. duszp. 1964 nr 5: obowiązkowe dla roczników 1951—1963; Ok. duszp. 1965 nr 7: obowiązkowe dla roczników 1951—1964.

¹¹ Ok. duszp. 1966 nr 6.

¹² Ok. duszp. 1967 nr 2.

¹³ Ok. duszp. 1968 nr 4 oraz 1969 nr 5 — z tym, że Ok. duszp. 1969 nr 5 jest podpisany przez referenta liturgicznego.

¹⁴ Ok. duszp. 1966 nr 9; 1967 nr 5; 1967 nr 6.

¹⁵ Rundschreiben 1940, 23; Amtsblatt 1943, 157; Rozporządzenia i komunikaty 1951, 12; WD 1953, 39.

wia się zachęta, by każdy kapłan odprawił Mszę św. za zmarłego konfratry kondekanalnego¹⁶. To zalecenie poszerzono w tym kierunku, by za każdego zmarłego kapłana wszyscy księża diecezji odprawili Mszę św.¹⁷ Jest to na razie ujmowane w formie zachęty,¹⁸ ale wciąż przypominanej i to z podaniem zmarłych ostatnio kapłanów.

1.2.2. Formacja intelektualna

Formacji intelektualnej mają służyć przede wszystkim egzaminy jurysdykcyjne. W r. 1931 wydano regulamin¹⁹ ustalający, że przedmiotem egzaminu jest dogmatyka, teologia moralna i prawo kanoniczne. Każdy kapłan przed dopuszczeniem do egzaminu proboszczowskiego winien zdać cztery egzaminy jurysdykcyjne.

W r. 1959 wprowadzono pewną innowację. W ogólniku z 30 IV 1959²⁰ zapowiedziano, że w czasie wakacji letnich będzie się organizować dwutygodniowy kurs pogłębienia wiedzy teologicznej, zaczynający się rekolekcjami, a kończący egzaminem jurysdykcyjnym. Szczegóły podano na majowych konferencjach rejonowych. Kursem tym objęto cztery najmłodsze roczniki kapłańskie oraz kapłanów święconych przed sześcioma laty. W następnych latach już tylko stwierdza się, że udział odnośnych roczników w kursie jest obowiązkowy.²¹ Równocześnie zakres egzaminu uległ poszerzeniu o Pismo św.

W r. 1970 zarządono, że kapłani zdający egzamin proboszczowski czy jurysdykcyjny z Pisma św. są zobowiązani do wygłoszenia w ramach egzaminu *ex abrupto* krótkiej homilii na temat przedłożonego im tekstu Pisma św.²²

W kontekście formacji intelektualnej należy też przypomnieć zarządzenie, że „każdy ksiądz musi posiadać Kodeks Prawa Kanonicznego”²³.

1.2.3. Dyscyplina kleru

Najwięcej przepisów dotyczy dyscypliny kleru. Wchodzą tu w grę przepisy dotyczące prymicji, stroju duchownego, działalności niekościelnej, urlopów, składania wizyt, a także posiadania i użytkowania samochodu.

1.2.3.1. Prym ic je

Prawodawstwo diecezjalne ujęło kapłana już w momencie jego kapłańskiego startu. Na wniosek Diecezjalnej Rady dla Spraw Liturgicznych ordynariusz katowicki wydał w dniu 3 VI 1952 *Rozporządzenie dotyczące uroczystości prymicyjnych w diecezji katowickiej*.²⁴ Oprócz przepisów

¹⁶ Biul. duszp. 1958 nr 4.

¹⁷ Ok. duszp. 1966 nr 6.

¹⁸ Por. Ok. duszp. 1968 nr 4, p. 6.

¹⁹ WD 1931, 148. Powtórzony w identycznej treści WD 1935, 134.

²⁰ Ok. duszp. 1959 nr 2.

²¹ Ok. duszp. 1961 nr 2; 1962 nr 3 oraz okólniki z lat następnych.

²² WD 1970, 20.

²³ Rozporz. Adm. Ap. 1925, 446.

²⁴ WD 1961, 9.

liturgicznych — odpowiadających wówczas obowiązującym normom liturgicznym — rozporządzenie to zawiera dyrektywę dyscyplinarną, wg której prymicjant nie powinien odprawiać przed uroczystością prymicyjną żadnych Mszy św., nawet cichych. Zakazano też spełniania przed tą uroczystością jakichkolwiek innych funkcji kapłańskich, chyba w wypadku konieczności.

1.2.3.2. Strój duchowny

Już w r. 1926 Biskup Śląski przypominał kapłanom obowiązek noszenia tonzury.²⁵ W roku 1931 podano klerowi diecezji do wiadomości dekret Kongregacji Soboru z 28 VII 1931.²⁶ Cztery lata później przypomniano konieczność stosowania się do tego dekretu. Strój kapłański w diecezji określono w ten sposób, że zawsze obowiązuje koloratka, a niedozwolone jest noszenie krótkich żakietów i kurtek.²⁷ Rozporządzenie w sprawie ubioru duchownego rozciągnięto tego samego roku także na alumnów seminarium duchownego.²⁸

Do zagadnienia stroju duchownego Biskup Ordynariusz powrócił w rozporządzeniu z 2 V 1958, którym ogłosił jako obowiązującą na terenie diecezji uchwałę Episkopatu Polski z 12 II 1958.²⁹ Rozporządzenie to nie określa, jaki strój duchowny obowiązuje na terenie diecezji. Należy je więc interpretować w świetle dawniejszych zarządzeń diecezjalnych streszczających się w rozporządzeniu z 17 XII 1946: „Koloratka kapłańska jest zawsze i wszędzie obowiązkowa”. Wymóg sutanny ogranicza się w świetle tych rozporządzeń do funkcji liturgicznych.

1.2.3.3. Urlopy

Szczegółowe normy dotyczące urlopów i wyjazdów kapłańskich wydano po raz pierwszy w r. 1933.³⁰ Rozporządzenie to reguluje zarówno czas trwania urlopu, procedurę starania się o urlop, jak też sprawę sporadycznych wyjazdów.

Po wojnie Biskup Ordynariusz podał „do wiadomości i ścisłego przestrzegania” uchwalone przez Episkopat *Wskazania wakacyjne dla kapłanów świeckich i zakonnych*.³¹ Również do uchwały Episkopatu nawiązuje następne rozporządzenie w sprawie urlopów.³²

Normy diecezjalne wydano z datą 21 V 1959,³³ kiedy to ustalono czas urlopu neoprezbiterów na dwa tygodnie, zaś terminy urlopów księży zobowiązanych do uczestniczenia w kursie teologicznym nakazano dostosować do terminu kursu. Później sprecyzowano, że księża biorący udział w kursie duszpasterskim mają prawo do trzytygodniowego urlopu, a wszyscy inni kapłani do miesięcznego.³⁴

²⁵ WD 1926, 115.

²⁶ WD 1931, 163; ponownie (w polskim tłumaczeniu) 1958, 40.

²⁷ WD 1935, 135 (aneks 1).

²⁸ WD 1935, 172.

²⁹ WD 1958, 43.

³⁰ WD 1933, 34 (aneks 2).

³¹ Rozporządzenia i komunikaty 1952, 5 (aneks 3).

³² WD 1958, 44 (aneks 4).

³³ Okólnik 1959 nr 4 (aneks 5).

³⁴ WD 1963, 33 (aneks 6).

Okólnikiem z 27 VI 1959 zakomunikowano klerowi diecezji uchwałę Episkopatu, „by nie dawać urlopu na wyjazdy zagranicę — z wyjątkiem na studia”.

Wreszcie w dniu 22 IV 1970 Biskup Ordynariusz wydał polecenie, by wszyscy księża „korzystali z przysługującego im miesięcznego urlopu w ciągu roku”.³⁵ Obowiązuje jednak zasada, że wyjazdy zagraniczne — za wyjątkiem kilkudniowych oraz dla celów leczniczych — są możliwe tylko w miesiącach wakacyjnych.³⁶

Określono także rozpiętość cotygodniowego dnia wolnego, który „rozpoczyna się zasadniczo po ostatniej regularnej Mszy św. porannej (nie pogrzebowej czy ślubnej), a kończy o godz. 22”.³⁷

1.2.3.4. Składanie wizyt

Już 10 X 1923 Administrator Apostolski potępił prawie codzienne i długotrwałe wizyty składane przez księży.³⁸ W dniu 3 II 1940 władza diecezjalna uznała za konieczne znów podjąć ten problem,³⁹ a w rok później, 30 IV 1941, odwiedziny o charakterze towarzyskim zostały zakazane pod karą.⁴⁰ Zakazem tym objęto wszystkich kapłanów mających stałe zamieszkanie na terenie diecezji. Wikariusz na złożenie takiej wizyty winien mieć pozwolenie proboszcza, zaś proboszcz pozwolenie dziekana. Wyjęto spod zakazu wizyty składane krewnym. Zakaz ten przypomniano w rozporządzeniu z 28 II 1946.⁴¹ Oczywiście pod powyższe zakazy nie podlegały odwiedziny w celach duszpasterskich.

1.2.3.5. Posiadanie i użytkowanie samochodów

W dniu 27 VI 1959 Biskup Ordynariusz wydał okólnik nawiązujący do skarg na nadużywanie przez księży radia, telewizji i motoryzacji. Okólnik ten zajmuje się nabywaniem przez księży samochodów i używaniem pojazdów. Gdy chodzi o nabycie samochodu, rozgraniczono między wikariuszami a proboszczami. Ci ostatni mogą nabyć samochód tylko, jeśli jest konieczny dla celów duszpasterskich, jeśli zaś otrzymają go w darze od parafian, to jako dar dla celów duszpasterskich parafii. Wikariusze zaś na nabycie samochodu muszą w myśl okólnika posiadać zgodę Kurii Diecezjalnej, przy czym nie wolno im garażować na terenie parafii, o ile nie wymagają tego cele duszpasterskie. Biskup Ordynariusz upomina ponadto w okólniku, by wyjazdy samochodem czy motocyklem nie były ze szkodą dla duszpasterstwa oraz by przestrzegano przepisów drogowych, wreszcie zakazuje *sub gravi* wyjazdów motocyklowych z niewiastami.⁴² To ostatnie zagadnienie ujęte szerzej było już przedmiotem zakazu dyscyplinarnego wydanego w r. 1924 przez administratora apostolskiego. Ze względu na wywoływane zgorszenie zakazano wówczas księżom odbywania podróży w towarzystwie kobiet i to także w towarzystwie siostry, o ile w danym miejscu pokrewieństwo nie było znane.⁴³

³⁵ WD 1970, 10 (aneks 7).

³⁶ WD 1969, 43 (aneks 8).

³⁷ Ok. duszp. 1968 nr 1.

³⁸ Rozporz. Adm. Ap. 1923, 134. Upomnienie to dotyczyło jednak tylko wikariuszy.

³⁹ Rundschreiben 1940, 1.

⁴⁰ Aneks 9.

⁴¹ Rozporządzenia 1946, 2 (aneks 10).

⁴² V. H. I 317/59 (aneks 11).

⁴³ Rozporz. Adm. Ap. 1924, 264.

1.2.3.6. Działalność niekościelna

Powołując się na przepisy prawa powszechnego ordynariusz diecezji wydał w dniu 17 IV 1950 okólnik w sprawie działalności niekościelnej i politycznej duchowieństwa.⁴⁴ Przypomniano w nim, że duchowieństwu nie wolno brać udziału w działalności politycznej lub partyjnej ani też nie wolno przyjmować urzędów kościelnych bez prowdzji kanonicznej, zakazano brać udział w zebraniach o charakterze politycznym czy — bez zgody ordynariusza — w jakichkolwiek innych nie zorganizowanych przez władze kościelne. Rok wcześniej przypomniano przepisy prawa powszechnego zakazujące kapłanom współpracy z wydawnictwami niekościelnymi bez uprzedniej zgody ordynariusza.⁴⁵

Wspomnieć też trzeba o nawiązujących do prawa powszechnego zakazach poręczeń finansowych⁴⁶ i udziału w instytucjach finansowych.⁴⁷

1.2.3.7. Sprawy sądowe

W dniu 23 IV 1935 Biskup Katowicki wydał dekret odnośnie do kompetencji sądowej w sprawach spornych.⁴⁸ Dekret ten najpierw przypomina, że zgodnie z kan. 120 i pod sankcjami z kan. 2341 sprawy sporne między duchownymi należą do forum kościelnego. Następnie zabrania, by bez pisanego zezwolenia ordynariusza duchowny pozwał laika przed sąd świecki, a także laik duchownego. Biskup zaznacza jednak, że zezwolenia takiego nie będzie odmawiał, zwłaszcza jeśli powód jest laikiem i nie ma widoku na ugodowe załatwienie sprawy. Wreszcie nakazuje dekret, by kapłan pozwany przed sąd świecki powiadomił o tym ordynariusza.

1.2.3.8. Testament

Już u początków istnienia diecezji przypomniano kapłanom, by nie odkładali sporządzania testamentu, przechowywali go w miejscu bezpiecznym, a sporządzając go pamiętali o potrzebach diecezji.⁴⁹ Nawiązując w dniu 10 V 1948 do obowiązku sporządzenia testamentu, zarządzono, że należy go w czasie wizytacji dziekańskiej przedłożyć dziekanowi, względnie też przesłać do Kurii Diecezjalnej.⁵⁰ W r. 1954 wydano zarządzenie w sprawie testamentów kapłańskich, którego najważniejszym postanowieniem jest, aby oryginał testamentu był złożony na przechowanie w Kurii Diecezjalnej.⁵¹

1.2.4. Utrzymanie duchownych

Omawiając wysiłki prawa diecezjalnego zmierzające do zapewnienia wszystkim kapłanom godziwego utrzymania, trzeba jako duże osiągnię-

⁴⁴ Okólnik 1950 nr 4 (aneks 12).

⁴⁵ V. G. 1064/49 (aneks 13). Por. też pismo V. C. II 5429/60 (I) z 30. 1. 1961 o stanowisku kapłanów wobec niekościelnych organizacji kapłańskich.

⁴⁶ WD 1932, 44.

⁴⁷ WD 1934, 85.

⁴⁸ WD 1935, 89.

⁴⁹ Rozporz. Adm. Ap. 1924, 173 oraz 200.

⁵⁰ WD 1948, 32. Por. też WD 1930, 176.

⁵¹ WD 1954, 58 (aneks 14). Por. też WD 1955, 44.

cie wymienić kasę emerytalną. Powołano ją do życia już 20. IV 1923.⁵² W dniu 19 XII 1931 Biskup Katowicki wydał dekret erekcyjny „Zasiłkowej Kasy Emerytalnej dla Duchownych Diecezji Katowickiej”, która od 1 I 1932 rozpoczęła swoją działalność jako kościelna osoba prawna,⁵³ rządząca się statutem potwierdzonym przez ordynariusza.⁵⁴ W r. 1935 uchwalono pewne zmiany w statucie obowiązujące od 1 I 1936.⁵⁵

Z chwilą ustanienia działalności Zasiłkowej Kasy Emerytalnej księża diecezji zostali zobowiązani do udzielania bratniej pomocy emerytowanym konfratrom, przy czym udzielanie tej pomocy podlega nadzorowi kancelarii parafialnej.⁵⁶

1.2.5. Kapłani pozadiecezjalni

Oddzielnego omówienia wymaga zagadnienie jurysdykcji kapłanów pozadiecezjalnych.

1.2.5.1. Kapłani goszczący na terenie diecezji

Rozporządzeniem z 18 I 1926 bp August Hlond wprowadził w Kurii nową ewidencję kapłanów pozadiecezjalnych. Równocześnie upoważnił proboszczów i rektorów kościołów do dopuszczania kapłanów spoza diecezji do odprawiania Mszy św. na przeciąg dni siedmiu, natomiast zastrzegł Kurii Diecezjalnej udzielanie zezwoleń na odprawienie Mszy św. tym księżom pozadiecezjalnym, którzy przybywają na teren diecezji „dla mieswania jakichkolwiek mów, wykładów i odczytów poza kościołem”. *Sub gravi praecepto* zabronił „sprowadzać i dopuszczać księży mieszkających poza diecezją do głoszenia kazań bez wyraźnej zgody Kurii Biskupiej”. Zaznaczył też, że jurysdykcja do słuchania spowiedzi nie obejmuje upoważnienia do głoszenia kazań.⁵⁷

W r. 1931 upoważniono dziekanów do udzielania jurysdykcji do słuchania spowiedzi do trzech dni kapłanom pozadiecezjalnym, o ile wykażą się dokumentem jurysdykcyjnym lub celebratem,⁵⁸ a w r. 1937 uprawnienie to przedłużono do dziesięciu dni⁵⁹. Wtedy też nadano specjalne uprawnienia proboszczom miejscowości uzdrowiskowych: Jastrzębie, Goczałkowice, Wisła, Ustroń, Jaworze i Bystra, którzy kapłanom przebywającym na terenie tych parafii w celach kuracyjnych i wypoczynkowych mogli udzielać na czas ich pobytu jurysdykcji do spowiadania. To ostatnie rozporządzenie przeoczono, gdy 2 IV 1954 wydano nowe zarządzenie dotyczące jurysdykcji.⁶⁰ Wszystkie dotychczasowe rozporządzenia zostały odwołane zarządzeniem Biskupa Katowickiego z 6 XI 1963⁶¹, upoważniającym dziekanów oraz proboszczów miejscowości uzdrowiskowych

⁵² Rozporz. Adm. Ap. 1923, 37.

⁵³ WD 1932, 1.

⁵⁴ WD 1932, 2.

⁵⁵ WD 1936, 8.

⁵⁶ Zarządzenie Bpa Ordynariusza z 1. 3. 1969 — Ok. duszp. 1969 nr 2.

⁵⁷ WD 1926, 28 oraz 44.

⁵⁸ WD 1931, 197; 1934, 215.

⁵⁹ WD 1937, 32.

⁶⁰ WD 1954, 24.

⁶¹ WD 1963, 38 (aneks 15).

(Ustroń, Wisła, Istebna, Koniaków, Brenna, Jastrzębie Zdrój, Goczałkowice, Mikuszowice-Bystra, Jaworze i Jaworzynka) do udzielania jurysdykcji do słuchania spowiedzi na przeciąg 14 dni, zaś innych proboszczów na przeciąg trzech dni.

1.2.5.2. Kapłani dekanatów pogranicznych

Dla ułatwienia wzajemnej pomocy w duszpasterstwie Administrator Apostolski udzielił jurysdykcji „dla obrębu dekanatów pogranicznych wszystkim księżom, którzy są zatrudnieni *in cura animarum* w pogranicznych dekanatach diecezji sąsiednich”.⁶² Kapłanom zaś inkardynowanym do diecezji i aprobowanym tam do słuchania spowiedzi udzielono jurysdykcji na terenie całej administracji apostolskiej — i odwrotnie: kapłani aprobowani na terenie administracji apostolskiej mieli to samo prawo na terenie diecezji wrocławskiej. Powyższe rozporządzenie zostało odwołane z dniem 1 II 1937.⁶³ Po wojnie znów udzielono — na zasadzie wzajemności — jurysdykcji do słuchania spowiedzi i głoszenia kazań dla księży sąsiadujących dekanatów administracji apostolskiej opolskiej,⁶⁴ archidiecezji krakowskiej⁶⁵ oraz diecezji częstochowskiej.⁶⁶

1.3. KURIA DIECEZJALNA

Zgodnie z przyjętymi założeniami nie przedstawiamy ani historii, ani opisu prawnego Kurii Diecezjalnej, a jedynie te instytucje kurialne, które nie są przewidziane prawem powszechnym (a przynajmniej nie były przewidziane w chwili ich powstania), względnie takie, których kształt prawny bardziej szczegółowo konkretyzuje ramy prawa powszechnego.

1.3.1. Wikariusz Generalny

Kompetencje wikariusza generalnego określił Administrator Apostolski dekretem z dnia 27 XII 1923.⁶⁷ Oprócz spraw z prawa powszechnego zastrzeżonych biskupowi diecezji Administrator Apostolski zastrzegł sobie: a) sprawy załatwiane ze Stolicą Apostolską lub Nuncjuszem Papieskim, b) sprawy dotyczące erekcji diecezji i pertraktacji z władzami państwowymi, c) przyjęcie i wydalenie alumnów z seminarium, d) sprawy karne i procesy, o których w trzeciej części czwartej księgi K. Pr. K, e) promulgację ustaw i dekretów w *Rozporządzeniach Administracji Apostolskiej*. W dekrete z 16 V 1926 Biskup Katowicki upoważnił wikariusza generalnego do erygowania stowarzyszeń pobożnych, względnie udzielania wymaganego konsensu, a także do absolwowania z ekskomuniki, o której w k. 2314.

Dekret z 29 XI 1930 udziela wikariuszowi generalnemu „wyraźnej delegacji do spraw zastrzeżonych prawem kościelnym ordynariuszowi diecezji i do aplikowania fakultetów rzymskich wyliczonych w spisie św.

⁶² Rozporz. Adm. Ap. 1923, 35.

⁶³ WD 1937, 32.

⁶⁴ WD 1948, 6.

⁶⁵ WD 1961, 42 i 43 oraz WD 1963, 17 i 18.

⁶⁶ WD 1963, 8 i 9.

⁶⁷ Rozporz. Adm. Ap. 1924, 164.

Kongregacji Konsystorialnej". Biskup Ordynariusz zastrzegł sobie w tym dekrete, że wszelkie obsadzanie beneficjów i kapłańskich urzędów kościelnych oraz stosowanie kar kościelnych względem kapłanów będzie dokonywane za uprzednim porozumieniem z Biskupem Ordynariuszem, że w ścisłym porozumieniu z nim będą załatwiane sprawy mające być przedłożone Stolicy Apostolskiej lub Nuncjaturze (z wyjątkiem dyspens małżeńskich) oraz kapitule katedralnej, że decyzji Biskupa Ordynariusza przedkładane będą „rzeczy ważniejsze, jak erekcja nowych parafii i stacyj duszpasterskich, sprzedaż i podział dóbr kościelnych, zaciąganie i i spłata hipotek, abluicja ciężarów patronackich i serwitutów, zezwolenie na budowę kościołów i ich konsekracja”. Wyłącznie do kompetencji biskupiej należało udzielanie zezwolenia na czytanie książek zakazanych, sprawy dotyczące seminarium duchownego oraz sądowe.⁶⁸

Wikariuszowi generalnemu (względnie wikariuszom generalnym) zostały też delegowane uprawnienia wynikające z wydanych w związku z Soborem Watykańskim II motu proprio *Pastorale munus* z dnia 30 XI 1963 oraz *De Episcoporum muneribus* z dnia 15 V 1966.⁶⁹ Biskupowi Ordynariuszowi pozostały zastrzeżone „sprawy podległe referatowi duszpasterskiemu, katechetycznemu, zakonnemu, a także decyzje w poważniejszych sprawach gospodarczych, które wymagają zgody Kapituły Katedralnej, oraz jakiekolwiek decyzje odnoszące się do Wyższego Seminarium Duchownego”.

1.3.2. Komisje diecezjalne

Najstarszą komisją jest Komisja dla Spraw Muzyki Kościelnej powołana w r. 1925.⁷⁰ Widocznie jednak istnienie tej komisji poszło w zapomnienie, skoro w r. 1963 — tym razem w nawiązaniu do prawa powszechnego (*Instrukcja o Muzyce Sakralnej i Liturgii* z r. 1958⁷¹) na nowo powołano do życia Komisję Muzyki Sakralnej Diecezji Katowickiej.⁷²

W r. 1936 powołano do życia Komisję Sztuki Sakralnej⁷³, również na nowo utworzoną w r. 1963.⁷⁴ Wtedy też ogłoszono jej regulamin.⁷⁵

Od r. 1952 działa Diecezjalna Rada dla Spraw Liturgicznych⁷⁶, której zakres działania szczegółowo określiło rozporządzenie Biskupa Ordynariusza.⁷⁷ Po zaleceniach *Konstytucji o liturgii* dotyczących diecezjalnych komisji liturgicznych, muzyki kościelnej i sztuki kościelnej działalność tych komisji znalazła oparcie w prawie powszechnym.

⁶⁸ Arch. Kurii Diec., t. Regimen Dioecesis.

⁶⁹ V. A. I 4320/67; V. A. I 4321/67; V. A. I 4238/64 (WD 1964, 20).

⁷⁰ Rozporz. Adm. Ap. 1925, 390 (aneks 16).

⁷¹ AAS 50 (1958) 630—663.

⁷² WD 1964, 23.

⁷³ WD 1936, 64.

⁷⁴ WD 1964, 22.

⁷⁵ WD 1964, 36.

⁷⁶ V. H. V. 1981/52 oraz V. A. I 3195/52.

⁷⁷ V. H. V. 2006/52 (aneks 17).

Charakter komisji miała też Diecezjalna Rada Rekolekcyjna powołana 16 II 1935 dla „pielegnowania rozwoju i kierowania ruchem rekolekcji zamkniętych”.⁷⁸

W dniu 16 III 1947 Biskup Ordynariusz utworzył Diecezjalną Komisję Wydawniczą, działającą w oparciu o ustalony przez ordynariusza regulamin, której nadzorowi podlegały decyzje co do wydawania książek, broszur i ulotek, pertraktacje z autorami i sprawy honorariów.⁷⁹

W dniu 7 III 1969 wysłano niektórym księżom dekret mianujący ich członkami Komisji Historycznej, której zadania określono w piśmie załączonym do dekretu. Polegają one w pierwszym rzędzie na gromadzeniu materiałów historycznych.⁸⁰

Wykonując zalecenia *Dyrektorium Ekumenicznego*, w dniu 10 XII 1968 powołano do życia Komisję Ekumeniczną, której zadaniem jest „poparcie starań o przywrócenie jedności chrześcijan”.⁸¹

1.3.3. Referaty Kurii Diecezjalnej

Zaznaczyć należy, że chodzi w tym miejscu o te instytucje prawa diecezjalnego, które — dla sprawniejszego zarządu diecezją — tworzą urząd Kurii Diecezjalnej w Katowicach. Kurię rozumiemy wg określenia kan. 363 § 1 — stąd poza naszym zasięgiem pozostają inne instytuty czy organizacje powołane do życia dla pełniejszego rozwoju Kościoła miejscowego, ale nie mieszczące się w strukturach Kurii Diecezjalnej, jak np. Diecezjalny Instytut Akcji Katolickiej,⁸² oraz zrzeszenie Misja Wewnętrzna Diecezji Katowickiej.⁸³

Nie wszystkie referaty miały jednakowy charakter prawny. Niektóre z nich jako instytucje powołane przez ordynariusza działały samodzielnie w ramach przez niego określonych, inne natomiast miały tylko przydzielone funkcje w ramach wewnętrznej struktury Kurii Diecezjalnej. Przykładem pierwszej był np. Sekretariat Dobroczynności założony w r. 1924, któremu polecono „zadanie zorganizować akcję dobroczynności w poszczególnych parafiach i zespolic w jedno istniejące już instytucje i towarzystwa dobroczynne”.⁸⁴ Do tej grupy należałoby też zaliczyć dawny Sekretariat Rekolekcyjny⁸⁵ oraz Diecezjalną Poradnię Życia Rodzinnego.⁸⁶

Większość jednak referatów Kurii Diecezjalnej nie zyskała opisu prawnego kompetencji, a zakres obowiązków bywa określany w dekrete nominacyjnym referenta, który w określonym mu zakresie pomaga biskupowi w wykonywaniu władzy administracyjnej.

⁷⁸ WD 1935, 62 ns. Por. też dekret z 29. 10. 1928 erygujący Radę Misyjną powołaną dla „strzeżenia i koordynacji pracy misyjnej w diecezji” — WD 1928, 179 ns.

⁷⁹ V. A. I 1888a/47.

⁸⁰ V. A. I 4361/69.

⁸¹ WD 1969, 6.

⁸² WD 1934, 1 ns.

⁸³ WD 1932, 59 ns.

⁸⁴ Rozporz. Adm. Ap. 1924, 281.

⁸⁵ Por. WD 1934, 144.

⁸⁶ Por. pismo P M 84—27/67.

Chociaż jednak zakres kompetencji referatów kurialnych bywa określany tylko poprzez przydział zadań referenta, to jednak wydaje się, że ze względu na pewną ciągłość funkcji można mówić o ukształtowanych, partykularnych strukturach Kurii Diecezjalnej i z tego względu nie należy ich pominąć w niniejszym opracowaniu.⁸⁷

W *Roczniku Diecezji Katowickiej* z r. 1970 znajdujemy następujące referaty nie przewidziane prawem powszechnym: duszpasterski, katechetyczny, liturgiczny, charytatywny, duszpasterstwa specjalnego, finansowo-gospodarczy oraz diecezjalny referat apostołstwa chorych. W *Roczniku* z 1958 r. wyodrębniono ponadto Kancelarię Ordynariusza.⁸⁸ Jeśli sprawę ująć z punktu widzenia funkcjonowania, można powiedzieć, że Kuria Diecezjalna⁸⁹ wykonuje swe zadania w trzech działach:⁹⁰ w kancelarii Biskupa Ordynariusza, w dziale administracyjnym i w dziale duszpasterskim. Dział duszpasterski tworzą referaty duszpasterski i katechetyczny. Można dostrzec pewne wyodrębnienie dwóch ostatnich referatów, co wyraża się w zastrzeżeniu spraw im podległych Biskupowi Ordynariuszowi⁹¹, a wynika także z historycznych warunków powstania referatu duszpasterskiego. Powołał go do życia Biskup Katowicki w dniu 13 X 1939 w miejsce wszystkich istniejących dotąd sekretariatów i stowarzyszeń.⁹²

1.3.4. Uprawnienia Oficjała

Oprócz sądowej władzy zwyczajnej oficjał w diecezji katowickiej posiada także pewne uprawnienia delegowane. Dotyczą one spraw sądowych oraz pozasądowych. Pierwsze służą sprawniejszemu prowadzeniu procesów⁹³, drugie to sprawy administracyjne, podobne jednak do sądowych, gdyż wymagają przeprowadzenia jakiegoś postępowania dowodowego — co najsprawniej dokonuje się w Sądzie Biskupim. Stąd ze względów praktycznych delegowano je oficjałowi. Są to sprawy o separację małżeńską, nieważność małżeństwa (cywilnego) z powodu braku formy kanonicznej oraz sprawy o domniemaną śmierć.⁹⁴ O ile środki dowodowe

⁸⁷ Organizacja Kurii Diecezjalnej zasługuje niewątpliwie na specjalne omówienie. Wydaje się, że właśnie kształtowanie się działów i referatów Kurii może rzucić dużo światła na rozwój form zarządzania diecezją, a także nasunąć sporo refleksji i wniosków, zarówno w zestawieniu z zainspirowanym przez Sobór Watykański II obrazem urzędu biskupiego, jak i współczesną nauką o organizacji pracy i kierownictwie.

⁸⁸ Trzeba jednak zaznaczyć, że *Rocznik* z r. 1958 ma układ nie odpowiadający K. Pr. K., gdyż instytucje należące do Kurii Diecezjalnej (np. egzaminatorzy prosynodalni, cenzorowie książek) zostały wyodrębnione jakby instytucje istniejące obok Kurii Diecezjalnej. Stąd *Rocznika* tego, redagowanego z pewną niekonsekwencją, nie można traktować jako źródło do poznania struktury diecezjalnych.

⁸⁹ W rozumieniu rozdz. IV tyt. VIII K. Pr. K. — nie wchodzi więc w grę Sąd Biskupi.

⁹⁰ Por. charakterystykę przedstawioną przez wikariusza generalnego ks. bpa J. Bieńka w piśmie V. B. II 124/71 wysłanym 7. 9. 1971 w odpowiedzi na zapytanie Kurii Metropolitalnej Poznańskiej. Wyliczenie referatów jednak, jakie znajdujemy w tym piśmie, nie pokrywa się z referatami podanymi w *Roczniku Diecezji Katowickiej* 1970. Wymieniono w piśmie bowiem także referat budowlany, kasowobuchalteryjny, nieruchomości, personalny, prawny i zakonny, brak natomiast referatu liturgicznego.

⁹¹ V. A. I 4320/67 i V. A. I 4321/67.

⁹² Por. pismo V. J. 672/39.

⁹³ *Facultates Officialis Ordinarii Katowicensis*. Decretum z 13 XII 1948 lub 15 XII 1958, p. II oraz z 12 XI 1967 p. II i VI.

⁹⁴ Tamże, p. III—V.

w sprawach separacyjnych oraz o domniemaną śmierć zależą od charakteru i stanu konkretnej sprawy, to w sprawach o nieważność małżeństwa cywilnego z powodu braku formy kanonicznej dowód składa się z: a) przysięgi uzupełniającej, b) zaprzysiężonego zeznania dwóch świadków o stanie wolnym nupturienta, c) metryki chrztu, d) zaświadczenia parafii, na której terenie zawarto małżeństwo cywilne oraz e) wyroku rozwodowego.

1.4. BISKUPIE ORGANA DORADCZE

1.4.1. Kapituła Katedralna

Kapituła Katedralna w Katowicach została erygowana bullą Piusa XI z 22 I 1926⁹⁵ i składa się z dwóch prałatów i sześciu kanoników. Ze względu na inne, zwłaszcza duszpasterskie obowiązki członków kapituły, zwolniono ich na 10 lat z obowiązku chórowego, zacieśniając go do niektórych funkcji i dni w roku. Bulla erekcyjna została wykonana dekretem Biskupa Katowickiego z 15 VI 1926.⁹⁶ Statuty Kapituły zatwierdzono 4 III 1927⁹⁷, a nowy statut 28 IV 1937.⁹⁸

1.4.2. Rada Kapłańska

Biskup Katowicki dekretem z 9 XII 1968 ustalił ordynację wyborczą do Rady Kapłańskiej.⁹⁹ Wg tej ordynacji do Rady wchodzi 10 kapłanów z racji pełnionych przez nich funkcji oraz 20 z wyboru, a mianowicie: 1 dziekan, 7 proboszczów, 8 wikariuszy, 1 profesor seminarium, 1 kapłan zakonny pracujący w duszpasterstwie, 1 kapłan emerytowany oraz 1 przedstawiciel rektorów kościołów i kapelanów. W dniu 28 I 1969 Biskup Katowicki ogłosił *Regulamin Rady Kapłańskiej Diecezji Katowickiej* ustalający skład i kadencję Rady, uprawnienia i zadania Rady oraz sposób jej działania.¹⁰⁰

1.4.3. Rada Duszpasterska

W dniu 16 XII 1966 zaproszono trzydzieści osób na zebranie, na którym miała „być ukonstytuowana Rada Duszpasterska Diecezji Katowickiej”. Zebranie to odbyło się w dniu 19 XII 1966. Osobom przybyłym wręczono nominację na członków Rady, której zadania dekret naminacyjny w ślad za dekretem *Christus Dominus* (nr 27) określa jako „śledzenie i przemyślenie wszystkiego, co ma związek z duszpasterskimi pracami oraz wyciąganie z tego praktycznych wniosków”.

⁹⁵ WD 1926, 110.

⁹⁶ WD 1926, 112.

⁹⁷ WD 1927, 55.

⁹⁸ WD 1937, 109.

⁹⁹ WD 1969, 2 (aneks 18).

¹⁰⁰ WD 1969, 1 (aneks 19).

1.5. DZIEKANI

Pierwszą instrukcję dla dziekanów wydano w r. 1923.¹⁰¹ Dziekani otrzymali uprawnienia odnośnie do rozgrzeszania z szeregu kar kościelnych i wszystkich grzechów zastrzeżonych biskupowi, ponadto władzę dyspensowania od tajnej przeszkody występku w postaci pierwszej i drugiej („*dummodo est absque ulla machinatione*”), dyspensowania od pierwszej i drugiej zapowiedzi przedślubnej, poświęcania kościołów, kaplic, cmentarzy i ich rekuncyliowania, poświęcania kamienia węgielnego pod budowę kościoła, krzyży i obrazów kościelnych oraz paramentów kościelnych, jeśli do obrzędu nie należy ryt namaszczenia, wprowadzania w beneficjum proboszczów, rozdawania olejów świętych poświęconych w Wielki Czwartek, udzielania urlopu do sześciu dni, udzielania w razie konieczności zezwolenia na binację, zbierania składek dekanalnych oraz grzebania zmarłych kapłanów dekanatu. Do obowiązków dziekana zaliczono: wizytację kościołów i kaplic dekanatu — jeden raz w roku w sposób uroczysty, ponadto ilekroć zadanie to zostanie zlecone przez biskupa; dopilnowanie, by proboszczowie sporządzili testament; zlecenie odpowiedniemu kapłanowi zarządu parafii osieroconej, dopóki biskup powiadomiony przez dziekana nie zarządzi inaczej; czuwanie nad czystością wiary; zwoływanie co najmniej dwa razy w roku konferencji dekanalnych, z których sprawozdanie przekazuje ordynariuszowi; dostarczanie kolekt z dekanatu do Kurii; prowadzenie archiwum dekanalnego. Ta sama instrukcja postanawia, że proboszczowie dekanalni winni wybrać wicedziekana, zastępującego dziekana i mającego w razie jego nieobecności uprawnienia dziekańskie. Wybór wicedziekana zatwierdza ordynariusz.

Wydając w r. 1927 dekret ustalający fakultety kapłanów diecezji katowickiej, ordynariusz diecezji przyznał dziekanom i wicedziekanom dla forum wewnętrznego te same uprawnienia, które wg prawa powszechnego i uprawnień pięcioletnich przysługują kanonikowi penitencjarzowi.¹⁰² Jako dziekańskie uprawnienie forum zewnętrznego tenże dekret wymienia używanie pieczętki dziekańskiej, precedencję przed wszystkimi kapłanami dekanatu za wyjątkiem kanoników, dyspensowanie od trzeciej i drugiej zapowiedzi przedślubnej oraz grzebanie duchownych swego dekanatu. Do tych uprawnień doszła później władza udzielania jurysdykcji na trzy, dziesięć, siedem, a wreszcie czternaście dni¹⁰³, przy czym powinni prowadzić i rokrocznie przedstawić Kurii wykaz udzielonej jurysdykcji.¹⁰⁴

Uprawnienia dziekanów w forum wewnętrznym sakramentalnym poszerzono dekretem ordynariusza diecezji z 25 III 1964¹⁰⁵ udzielającym im władzy rozgrzeszania w forum wewnętrznym sakramentalnym z wszystkich cenzur zastrzeżonych z wyjątkiem: a) cenzur *ab homine*, b) cenzur

¹⁰¹ Rozporz. Adm. Ap. 1923, 49. Por. także Rozporz. Adm. Ap. 1923, 59 odnośnie do kontrolowania przez dziekanów rachunków parafialnych; 1923, 113 odnośnie do kontrolowania archiwów, registratur i inwentarzy parafialnych; WD 1928, 169 o przesyłaniu do Kurii do zatwierdzenia uchwał dekanalnych; WD 1933, 89 o sprawdzaniu terminowego wypłacania intencji mszalnych.

¹⁰² WD 1927, 142.

¹⁰³ WD 1931, 197; 1937, 32; 1954, 24; 1963, 38. Por. aneks 15.

¹⁰⁴ WD 1937, 32.

¹⁰⁵ WD 1934, 15.

specialissimo modo zastrzeżonych, c) cenzur związanych z naruszeniem tajemnicy św. Oficjum, d) cenzur z *Lex sacri caelibatus*.

Dla konferencji dekanalnych Biskup Ordynariusz wydał szczegółową instrukcję.¹⁰⁶ Zarządzono, by odbywały się pięć razy w roku, zaproszenia na piśmie winny być wysłane na dwa tygodnie przed zebraniem, należy też w takim samym terminie powiadomić Kurię Diecezjalną o czasie, miejscu i porządku konferencji. Instrukcja precyzuje ponadto zadania konferencji dekanalnych i sposób ich odbywania: obejmują one dwie części, nabożeństwo i konferencję. Odpis protokołu wraz z wykazem kapłanów nieobecnych należy w przeciągu 14 dni przesłać do Kurii, wyodrębniając przy tym nieobecności usprawiedliwione i nieusprawiedliwione.¹⁰⁷ Dla lepszego funkcjonowania tych konferencji polecono, by odbywały się w środy, a księża obierali sobie ten dzień jako wolny.¹⁰⁸ Wśród konferencji dekanalnych szczególnie ważne miejsce zajmuje konwent wielkanocny — nawet w warunkach wojennych musiał się odbyć.¹⁰⁹

Celem ułatwienia dziekanom sprawowania ich urzędu Kuria Diecezjalna wydała w r. 1957 instrukcję o pieczętkach dekanalnych, naczyniach na oleje święte i o archiwum dekanalnym¹¹⁰, oraz wzór dekanalnej wizytacji parafii.¹¹¹

Wreszcie w dniu 10 IV 1970 Biskup Katowicki ogłosił *Zestaw Uprawnień i Obowiązków Dziekanów Diecezji Katowickiej*.¹¹² Zestaw ten oparto o przepisy kan. 445—450, nr 19 motu proprio *Ecclesiae sanctae* i dotychczasowe prawo diecezjalne. Nowością w tym zestawie są funkcje pastoralne dziekana. Dekanat stał się nie tylko ogniwem usprawniającym administrację kościelną, ale także ośrodkiem pastoralnym. Dla duszpasterstwa w skali dekanalnej wybiera się dekanalnego ojca duchownego oraz dekanalnych duszpasterzy ministrantów, nowożeńców, mężczyzn, kobiet, młodzieży męskiej, młodzieży żeńskiej, młodzieży akademickiej, dla spraw środków masowego przekazu, chrześcijańskiej akcji miłosierdzia i akcji trzeźwości.

1.6. PARAFIA

1.6.1. Proboszcz

1.6.1.1. Osoba proboszcza

1.6.1.1.1. Egzamin proboszczowski

Od początków istnienia diecezji dopuszczano do egzaminu proboszczowskiego kapłanów mających przynajmniej sześć lat służby duszpasterskiej.¹¹³ W r. 1928 opracowano regulamin egzaminu konkursowego.¹¹⁴

¹⁰⁶ WD 1931, 149 (aneks 20).

¹⁰⁷ Por. WD 1932, 13 oraz 1936, 26.

¹⁰⁸ Biul. duszp. 1957 nr 7.

¹⁰⁹ Rundschreiben 1942, II, p. 5.

¹¹⁰ V. H. I 2749/57.

¹¹¹ V. H. I 2788/57 (aneks 21).

¹¹² V. H. I 4467/70 (aneks 22).

¹¹³ Por. np. Rozporz. Adm. Ap. 1924, 215.

¹¹⁴ WD 1928, 115 (aneks 23).

Trwał on dwa dni. W pierwszym kandydaci pisali trzy prace klauzurowe, w drugim składali egzamin ustny z dogmatyki, moralnej, pastoralnej, prawa kanonicznego, liturgiki, katechetyki, historii Kościoła w Polsce i z urzędowania proboszczowskiego. Doktorzy nie składali egzaminu z przedmiotu, z którego pisali pracę doktorską.

W r. 1935 wprowadzono nowość w postaci wymogu przedstawienia pracy domowej, której temat co roku określano.¹¹⁵ W r. 1947 ustalono, że wszyscy stający do egzaminu proboszczowskiego winni przedłożyć pracę o dziesięcioletnim planie pracy duszpasterskiej w parafii. Za temat mieli obrać jedną spośród znanych im parafii. Dokładnie określono warunki stawiane takim pracom.¹¹⁶

W rozporządzeniu z r. 1962 znajdujemy wyliczone załączniki, jakie należy dołączyć do wniosku: życiorys, pracę pisemną, świadectwo moralności wystawione przez dziekana, zaświadczenie proboszcza o wykonaniu zestawienia rocznego rachunków, oświadczenie o stanie długów osobistych, jedno kazanie wygłoszone na dowolnie obrany temat oraz spis kazań wygłoszonych w ostatnim półroczu.¹¹⁷ Jeśli kandydat bierze udział w kursie wakacyjnym, może w ramach kursu składać egzamin proboszczowski (z wyjątkiem pastoralnej i administracji parafialnej), oczywiście z całego materiału.

1.6.1.1.2. Obsadzanie parafii

Prawo przedwojenne — wobec przeważających parafii zależnego nadania — regulowało sposób starania się o prezentę. Należało starać się o nią za pośrednictwem Kurii, a nie zwracać się bezpośrednio do kolatora. Wniosek należało wnieść w przeciągu dwóch tygodni od ogłoszenia wakansu.¹¹⁸

Określono też sposób wprowadzenia proboszcza w posiadanie beneficjum — mianowicie biskup delegował każdorazowo właściwemu dziekanowi przeprowadzenie instytucji realnej wg Rytuału i wręczenie dekretu instytucyjnego.¹¹⁹ W dniu 14 XII 1970 Biskup Katowicki wydał *Wskazania arcybiskupie dot. wprowadzenia nowego proboszcza do parafii*.¹²⁰

1.6.1.2. Prawa proboszcza

1.6.1.2.1. Udzielanie jurysdykcji

Na mocy zarządzenia Biskupa Katowickiego wszyscy proboszczowie mogą udzielać jurysdykcji na przeciąg trzech dni.¹²¹ Specjalne uprawnienia posiadają proboszczowie miejscowości uzdrowiskowych: w r. 1937 uprawnienia takie przyznano proboszczom sześciu miejscowości¹²², zaś w r. 1963 upoważniono do udzielania jurysdykcji na przeciąg 14 dni proboszczów dalszych dziesięciu miejscowości: Ustroń, Wisła, Istebna, Koniaków, Brenna, Jastrzębie Zdrój, Goczałkowice, Mikuszowice-Bystra, Ja-

¹¹⁵ WD 1935, 59. Por. też np. WD 1936, 76.

¹¹⁶ WD 1947, 33 (aneks 24).

¹¹⁷ WD 1962, 16.

¹¹⁸ Rozporz. Adm. Ap. 1924, 187; 221; 1925, 449; WD 1933, 119.

¹¹⁹ WD 1927, 88.

¹²⁰ WD 1971, 2 (aneks 25).

¹²¹ Zarządzenie z 6 XI 1963 — WD 1963, 38. Por. aneks 15.

¹²² WD 1937, 32.

worze i Jaworzynka.¹²³ Jeśli zachodzi potrzeba uzyskania jurysdykcji na okres dłuższy niż trzy dni, należy zwrócić się do dziekana, jeśli zaś jurysdykcja ma być udzielona na okres dłuższy niż czternaście dni, należy odnieść się do Kurii Diecezjalnej, przy czym trzeba „do wniosku załączyć świadectwa osobiste, z których wynika, że dany ksiądz posiada celebret i jurysdykcję w swojej diecezji; należy podać także czasokres, na jaki jurysdykcja jest potrzebna.¹²⁴ Proboszczowie zaś powinni prowadzić i rokrocznie przedstawić Kurii Diecezjalnej szczegółowy wykaz udzielonej jurysdykcji.¹²⁵

1.6.1.2.2. Dochody proboszcza

Określając przysługujące proboszczowi na podstawie k. 463 § 1 świadczenia przyjęto jako podstawę regulamin z r. 1868 po dokonaniu odpowiednich przeliczeń.¹²⁶ Próbę uregulowania dochodów proboszcza — i w ogóle wynagrodzenia kleru — wg stanowiska i lat pracy przeprowadzono w r. 1943.¹²⁷ Zarządzenie to jednak posiadało moc prawną jedynie w czasie okupacji.

1.6.1.3. Obowiązki proboszcza

1.6.1.3.1. Duszpasterstwo

Biskup Ordynariusz kieruje duszpasterstwem, sprawując władzę administracyjną. W latach przedwojennych formy duszpasterstwa ujęte w ramy ustawowe stanowiła działalność wynikająca ze *Statutu Konstytucyjnego Akcji Katolickiej*¹²⁸ i opartego o niego *Regulaminu Diecezjalnego Akcji Katowickiej*¹²⁹ oraz ze *Statutu Misji Wewnętrznej Diecezji Katowickiej*¹³⁰ erygowanej 16 IV 1932.¹³¹ Powyższe statuty, a także oparta o statut Misji Wewnętrznej *Instrukcja dla Kapłanów*¹³² i inne rozporządzenia stanowiły zasadniczy zrąb prawa diecezjalnego odnośnie do działalności duszpasterskiej proboszczów i stwarzały ramy diecezjalne pracy duszpasterskiej uzupełniając zakres zadań określonych prawem powszechnym.

Od r. 1955 dla kierowania pracą duszpasterską zaczęto wydawać specjalny organ, najpierw *Biuletyn Duszpasterski*, a potem (od sierpnia 1958) *Okólnik Duszpasterski*. Organami tymi wyjątkowo tylko posłużono się dla ogłaszania ustaw, natomiast publikuje się w nich rozporządzenia wg kan. 24, a także wskazania, rady i zachęty. Opracowanie tych okólników to zadanie dla pastoralisty, natomiast w tym miejscu można powiedzieć, że jest obowiązkiem proboszcza prowadzić duszpasterstwo wg wskazań i zaleceń zawartych w tych okólnikach.

¹²³ WD 1963, 38. Por. aneks 15.

¹²⁴ WD 1936, 126.

¹²⁵ WD 1937, 32.

¹²⁶ Rozporz. Adm. Ap. 1924, 278. Druk Stolgebühren—Reglement: Breslau 1915.

¹²⁷ Amtsblatt 1943, 89.

¹²⁸ WD 1930, 143.

¹²⁹ WD 1934, 2. Diecezjalny Instytut Akcji Katolickiej erygowano dekretem z 12 I 1934 — WD 1934, 1.

¹³⁰ WD 1932, 60.

¹³¹ WD 1932, 59.

¹³² WD 1932, 62.

1.6.1.3.2. Aplikacja Mszy św. za parafian

Kongregacja Soboru w dniu 5 XII 1925 wydała, a w dniu 29 X 1929 przedłużyła reskrypt upoważniający Ordynariusza Katowickiego do redukcji obowiązku aplikacji Mszy św. za parafian proboszczom parafii nie przekraczających 3.000 dusz, o ile beneficjaci nie mają skądinąd wystarczającego utrzymania. W oparciu o ten reskrypt Ordynariusz zredukował obowiązek aplikacji za parafian do 10 mszy rocznie: a) wszystkim proboszczom na Śląsku Cieszyńskim, b) tym proboszczom na Górnym Śląsku, których liczba parafian nie przekracza 3000.¹³³ Indult ten, udzielany na 5 lat, był systematycznie odnawiany. Ze względu jednak na klauzulę „o ile skądinąd nie mają wystarczających dochodów” nakazano, by proboszczowie chcący skorzystać z tego indultu, wniesli do Kurii Diecezjalnej odpowiednio umotywowany wniosek, gdyż decyzyja o tym, czy beneficjat ma dostateczne utrzymanie, zastrzeżona była Kurii.¹³⁴ Rozporządzenie z 30 I 1936 nakazuje z indultu redukcyjnego korzystać w ten sposób, by Mszę św. aplikować za parafian w święta wg kan. 306, zaś zamiast w dniu św. Józefa — w święto patronalne kościoła.

Zupełnie nową regulację tego obowiązku znajdujemy w okólniku z 4 XII 1959.¹³⁵ Poinformowano w nim, że w dniu 31 X 1959 wpłynął do Kurii indult Prymasa Polski zaprowadzający w Polsce jednolitą praktykę. Prymas Polski w oparciu o specjalne fakultety dyspensuje od obowiązku aplikacji za parafian w święta zniesione, zachowuje jednak obowiązek aplikacji w niedziele i święta nakazane. Indult ten wyraźnie znosi jakiegokolwiek indulty udzielone niektórym diecezjom w Polsce.¹³⁶ Indult Prymasa zniósł więc dotychczasowe udogodnienia, jakimi cieszyli się proboszczowie diecezji katowickiej. Wpłynął on jednak do Kurii Diecezjalnej dopiero w dwa i pół roku po jego wydaniu. Mógł więc zacząć obowiązywać dopiero po jego ogłoszeniu na terenie diecezji. Faktycznie też Kuria stwierdziła, że obowiązuje on od 6 XII 1959 i dopiero od tego dnia proboszczowie są pozbawieni dobrodziejstw dotychczasowych indultów wydawanych dla diecezji od początków jej istnienia. W okólniku z 4 V 1960 Kuria jeszcze raz ujęła obowiązujący na terenie diecezji stan prawny odnośnie do aplikacji Mszy św. za parafian stwierdzając, że proboszczowie i administratorzy parafii oraz kuratusi mają obowiązek aplikacji Mszy św. za parafian w niedziele i święta, mogą jednak zgodnie z kan. 466 §3 dla słusznej przyczyny przenieść te Msze na zwykły dzień tygodnia, a także ich mniejszą część zarezerwować na wakacje czy też przesłać mniejszym parafiom.¹³⁷

Panieważ Kongregacja Soboru ustaliła w dniu 3 XII 1961 nowy wykaz świąt, w które obowiązuje aplikacja za parafian, Prymas Polski wydał w dniu 30 I 1961 nowy dekret dyspensujący proboszczów od aplikacji za parafian w święta *non de praecepto*, zobowiązujący zaś aplikować w niedziele i święta nakazane, tj. w niedziele i dziesięć świąt nakazanych w Kościele powszechnym, w tym także w dniu 19 marca.¹³⁸

¹³³ WD 1929, 164.

¹³⁴ WD 1938, 9; Rundschreiben 1942, XVII; Amtsblatt 1944, 68; rozporządzenie z 13 X 1945 oraz 6 IV 1946.

¹³⁵ Okóln. 1959 nr 10.

¹³⁶ Aneks 26.

¹³⁷ Okóln. 1960 nr 4 oraz WD 1961, 19.

¹³⁸ WD 1951, 14.

W związku z tym ogłoszono wyjaśnienie Kurii identyczne w treści z wyjaśnieniem z 4 V 1960, polecające jednak, by nie przenosić na inny dzień aplikacji za parafian w święta nakazane.¹³⁹

Dekret Prymasa Polski został wydany na lat siedem. W r. 1964 wydano podobny dekret z ważnością aż do odwołania (z tym, że dyspensuje on od obowiązku aplikacji w święta kanonicznie zniesione),¹⁴⁰ zaś 1 IX 1967 wydano dekret przedłużający na dalsze siedmioletnie indult z 30 I 1961.¹⁴¹

Kuria Diecezjalna ogłosiła szczegółową regulację zakresu Mszy św. za parafian, zwracając m. in. uwagę na niedopuszczalność dołączania tzw. podintencji ograniczających zakres Mszy św. za parafian. Ponadto Kuria przestrzega przed zbyt literalnym podejściem do tego obowiązku oraz zakazuje przenosić tę Mszę św. ze świąt nakazanych na inny dzień.¹⁴²

1.6.1.3.3. Kancelaria parafialna

1.6.1.3.3.1. Przepisy ogólne

Już w r. 1923 Kuria Diecezjalna zwróciła uwagę na zaniedbania w prowadzeniu kancelarii parafialnej, luki w inwentarzach parafialnych i brak kronik parafialnych. Polecono więc zwrócić przy wizytacjach parafialnych szczególną uwagę na archiwa, registraturę i inwentarze.¹⁴³ Zarządzono też, by w każdej kancelarii parafialnej znajdował się Kodeks Prawa Kanonicznego.¹⁴⁴ Wielokrotnie zwracano uwagę na treść i formę korespondencji urzędowej. Wytyczne w tej sprawie wydano już w r. 1924.¹⁴⁵ Zarządzono, by „duchowieństwo we wszystkich sprawach kościelnych, tak administracyjnych, jak również i jurysdykcyjnych, zwracało się wyłącznie do Kurii Biskupiej”, zaś wprost do Biskupa Ordynariusza przysyłać „tylko te sprawy, w których osobiście jest zainteresowany”.¹⁴⁶ Wszelkie sprawy zlecone do załatwienia należy „zasadniczo załatwić w terminie 14-dniowym z wyjątkiem spraw pilnych lub zawiłych, przy których termin się odpowiednio skraca lub przedłuża. W razie niemożliwości załatwienia sprawy w terminie przewidzianym należy Kurię o tym powiadomić i podać inny termin”.¹⁴⁷ Przypomniano, że dokumenty wydane przez urzędy parafialne mają tylko wtedy znaczenie dokumentów publicznych, o ile są podpisane przez proboszcza lub jego prawnego duchownego zastępcę. Niedopuszczalne jest używanie pieczętek z imitacją podpisu. Każdy dokument winien być zaopatrzony w pieczętkę urzędu parafialnego. To samo dotyczy też wszelkich pism urzędowych.¹⁴⁸ Zalecono — aby uniknąć przeoczeń — sporządzenie terminarza parafialnego.¹⁴⁹

¹³⁹ WD 1951, 19.

¹⁴⁰ WD 1964, 50.

¹⁴¹ WD 1967, 28.

¹⁴² WD 1964, 55 (aneks 27).

¹⁴³ Rozporz. Adm. Ap. 1923, 113.

¹⁴⁴ Rozporz. Adm. Ap. 1925, 446.

¹⁴⁵ Rozporz. Adm. Ap. 1924, 253 (aneks 28).

¹⁴⁶ WD 1930, 36.

¹⁴⁷ WD 1937, 145.

¹⁴⁸ WD 1936, 150.

¹⁴⁹ Rozporządzenia 1951 nr 11, p. 164.

W r. 1952 Kuria Diecezjalna sporządziła i ogłosiła jako obowiązujący *Wzór registratury parafialnej*.¹⁵⁰ Zarządzono, że do archiwum parafialnego należą także dzienniki katechetyczne.¹⁵¹

1.6.1.3.3.2. Księgi metryczne

Z dniem 1 I 1948 ogłoszono obowiązujące na terenie diecezji przepisy o prowadzeniu ksiąg parafialnych, uchwalone przez Episkopat Polski we wrześniu 1947.¹⁵² Wykonanie przepisów kan. 470 § 3 sprecyzowano w r. 1948 w ten sposób, że należy sporządzić wtóropisy na urzędowych formularzach chrztów, małżeństw i zmarłych, do każdego rocznika dołączyć alfabetyczny rejestr, a o wszystkich wzmiankach i uwagach (np. zawarciu małżeństwa, bierzmowanie, święcenia wyższe) dokonanych w myśl przepisów prawa w pierwopisie należy donieść Kurii celem wciągnięcia tych wzmianek do wtóropisu.¹⁵³ Wtóropisy należy przysyłać luźne, nie oprawione, zaopatrzone w podpis.¹⁵⁴

W nawiązaniu do odpowiedzi udzielonej dnia 25 VII 1957 przez Kongregację Sakramentów wikariuszowi kapitulnemu poznańskiemu Kuria Diecezjalna wyjaśniła i zarządziła, że zapisu chrztu i małżeństw dokonuje się w parafii, gdzie chrztu udzielono, względnie małżeństwo zawarto. Proboszcz własny może dla celów duszpasterskich również zapisać, ale bez numeru bieżącego. Wszelkie jednak uwagi należy zamieszczać w księgach oryginalnych i tylko na ich podstawie można wydawać odnośne dokumenty.¹⁵⁵

W r. 1948 wydano rozporządzenie w sprawie tzw. metryk zastępczych.¹⁵⁶ Punktem wyjściowym jest kan. 779. Zarządzono, aby przechowywać w archiwum parafialnym protokoły z dołączonymi dokumentami oraz oryginały metryk zastępczych wg lat wystawienia i w tych metrykach dokonać zapisów wymaganych kan. 470 § 2.¹⁵⁷ Do sprawy metryk zastępczych wrócono jeszcze w r. 1959, ustalając postępowanie w sprawie faktu chrztu, stanu wolnego i asystowania przy zawarciu małżeństwa w razie braku metryki chrztu.¹⁵⁸

Wspomnieć trzeba o wydanym w r. 1947 zarządzeniu dotyczącym zapisywania małżeństw, zarówno zawartych w formie zwyczajnej, jak i nadzwyczajnej.¹⁵⁹ Wreszcie w r. 1960 opublikowano zarządzenie, że przy wpisach dokonywanych w myśl kan. 470 § 2 należy zamieścić datę wpisu oraz podpis administratora parafii.¹⁶⁰

W r. 1963 zarządzono, „by w każdym szpitalu na terenie diecezji kapelan szpitalny zaprowadził osobną księgę przeznaczoną wyłącznie dla celów duszpasterskich. Prowadzenie tej księgi obowiązuje od dnia 1 października 1963”.¹⁶¹ Księga ta zawiera następujące rubryki: kronika,

¹⁵⁰ Okóln. 1952 nr 15 (aneks 29).

¹⁵¹ Okóln. duszp. 1967 nr 7.

¹⁵² WD 1947, 109.

¹⁵³ WD 1948, 66.

¹⁵⁴ Rozporządzenia i komunikaty 1952 nr 4, p. 25.

¹⁵⁵ WD 1958, 8.

¹⁵⁶ WD 1948, 67.

¹⁵⁷ Tamże oraz WD 1961, 20.

¹⁵⁸ WD 1959, 13 (aneks 30).

¹⁵⁹ WD 1947, 91.

¹⁶⁰ WD 1960, 40.

¹⁶¹ Zarządzenie V H IV 778/63 z 19 IX 1963.

chrzest, bierzmowanie, małżeństwo, zaopatrzenie oraz księży celebrujący na terenie szpitala.

1.6.1.3.3.3. Kartoteka parafialna

Przepisany kan. 470 § 1 *Liber status animarum* należy wg prawa diecezjalnego prowadzić w postaci kartoteki parafialnej. W myśl rozporządzenia z r. 1935 parafie liczące ponad 7.000 wiernych obowiązkowo prowadzą taką kartotekę, parafiom mniejszym zalecono jej prowadzenie. Prowadzi się ją wg wzoru ustalonego przez Kurię. Układ jej jest wg ulic i domów, oprócz tego układ alfabetyczny wg nazwisk głowy rodziny.¹⁶²

1.6.1.3.3.4. Kronika parafialna

Jeszcze w r. 1923 przypomniano, że do obowiązków proboszcza należy prowadzenie kroniki parafialnej.¹⁶³ W r. 1950 wydano instrukcję o prowadzeniu kroniki parafialnej, zalecając schemat, wg którego należy kronikę tę prowadzić.¹⁶⁴

1.6.1.3.3.5. Biblioteka parafialna

Rozporządzeniem z 13 I 1938 Biskup Katowicki zalecił, by w parafiach zaprowadzić biblioteki parafialne.¹⁶⁵ Celem realizacji tego zadania Diecezjalny Instytut Akcji Katolickiej zawarł porozumienie z Towarzystwem Czytelní Ludowej.

1.6.2. Kuratusi

W związku z wątpliwościami co do kompetencji kuratusów wydano w r. 1924 wytyczne.¹⁶⁶ Wg nich „z chwilą ustanowienia kuratusa lub lokalisty zaczyna się *divisio paroeciae* w myśl kan. 1427” Kuracje względnie lokalie uznano za równoznaczne z *vicaria perpetua*. Kuratusi wg tych wytycznych to wikariusze współpracownicy dla określonej części parafii, mający jednak prawa szczególne (kan. 476 § 6). Kuratusi nie podlegają proboszczowi, są kompetentni w sprawach chrztu, ślubów, pogrzebów itd. Wg wytycznych prawa proboszczowskie w stosunku do kuracji są w zawieszeniu.

Inaczej ujęto prawny charakter kuratusów w rozporządzeniu z 30 I 1946.¹⁶⁷ Wg tego rozporządzenia kuratus ma wszelkie prawa i obowiązki proboszcza — z tym, że do aplikacji Mszy św. za parafian obowiązany jest tylko 10 razy w roku. Na skutek dekretu Prymusa Polski z 2 IV 1960 zarządzono, że na kuratusach spoczywa obowiązek aplikacji za parafian podobnie jak na proboszczach we wszystkie niedziele i święta.¹⁶⁸

¹⁶² WD 1935, 54.

¹⁶³ Rozporz. Adm. Ap. 1923, 113. Podobnie WD 1931, 60.

¹⁶⁴ Rozporządzenia i komunikaty 1950 nr 5, p. 43 (aneks 31). Przy publikowaniu tego schematu w WD 1960, (dział nieurzędowy, s. 141—144) wzbogacono go o dział historyczny i statystyczny.

¹⁶⁵ WD 1938, 5.

¹⁶⁶ Rozporz. Adm. Ap. 1924, 255.

¹⁶⁷ Aneks 32.

¹⁶⁸ Okólnik 1960 nr 4.

1.6.3. Wikariusze

1.6.3.1. Wikariusze adiutorzy

W r. 1960 opracowano instrukcję dla wikariuszy adiutorów.¹⁶⁹ Jej egzemplarz wręcza się każdorazowo nowo mianowanemu wikariuszowi adiutorowi i jest ona podstawą, wg której reguluje się stosunek proboszcza do wikariusza adiutora.

1.6.3.2. Wikariusze współpracownicy

Już w r. 1923 Administrator Apostolski wydał upomnienie dotyczące: 1) współpracy z proboszczami, 2) gorliwego wypełniania obowiązków, 3) składania wizyt, 4) utrudniania przeniesienia na inną placówkę oraz 5) odpłatności za utrzymanie na plebanii.¹⁷⁰ Do spraw dyscyplinarnych nawiązywano wielokrotnie, w szczególności dotyczyły one składania wizyt i użytkowania pojazdów mechanicznych. Wydane w tej materii i omówione wyżej rozporządzenia czyniły wyraźną wzmiankę o wikariuszach: zakazano składania wizyt domowych bez zezwolenia proboszcza oraz posiadania samochodu bez zgody Kurii Diecezjalnej.

Nie tylko jednak upomnienia i zakazy były udzielane księżom wikariuszom. Prawo diecezjalne przyznało im ogólną delegację do asystowania przy małżeństwach zawieranych na terenie parafii, do której są akredytowani. Delegacji tej udzielono im raz na zawsze jeszcze w r. 1924.¹⁷¹ Wikariusze mają też prawo i obowiązek uczestniczyć w zebraniu rady parafialnej.¹⁷²

Kilkakrotnie władza diecezjalna wracała do sprawy wynagrodzenia wikariuszy. W r. 1924 wprowadzono zasadę wypłacania należności z końcem każdego tygodnia na podstawie szczegółowego rozliczenia, stanowiąc zaś potępiono zwyczaj ryczałtowego wypłacania należności.¹⁷³ W r. 1933 zarządzono wypłatę co miesiąc i to do 5 każdego miesiąca ze szczegółowym rozliczeniem. W razie nieprzestrzegania tego terminu wikariusze mają prawo do 6% odsetek za zwłokę.¹⁷⁴ Po wojnie ustalono, że połowę kosztów utrzymania wikariusza pokrywa kasa kościelna, przy czym stawkę na utrzymanie określa Kuria Diecezjalna.¹⁷⁵

1.6.4. Księża katecheci

Przez księży katechetów rozumiano kapłanów, nauczycieli religii w szkołach średnich. O stanowisko takie mogli się ubiegać tylko kapłani, którzy zdali egzamin przed komisją biskupią. Wg regulaminu z r. 1924¹⁷⁶ do egzaminu można było zgłaszać się po trzyletniej pracy duszpasterskiej. Egzamin składał się z naukowej pracy domowej, pisem-

¹⁶⁹ Aneks 33.

¹⁷⁰ Rozporz. Adm. Ap. 1923, 134 (aneks 34).

¹⁷¹ *Instructio circa potestatem valide ac licite assistendi matrimoniis*, nr I, 4 — Rozporz. Adm. Ap. 1924, 169.

¹⁷² Rundschreiben 1940, XXI nr III.

¹⁷³ Rozporz. Adm. Ap. 1924, 254. Por. też Rozporz. Adm. Ap. 1923, 157.

¹⁷⁴ WD 1933, 89 (aneks 35).

¹⁷⁵ Por. np. WD 1947, 54; 1948, 115; 1949, 19.

¹⁷⁶ Rozporz. Adm. Ap. 1924, 211.

nej pracy klauzurowej oraz egzaminu ustnego. Doktorów teologii zwolniono z pracy domowej. Statut z r. 1928¹⁷⁷ dopuszcza do egzaminu po dwóch latach pracy kapłańskiej, a doktorów zwalnia z egzaminu ustnego z wyjątkiem pedagogiki. Ponadto upoważnia on egzaminowanych katechetów do składania egzaminu proboszczowskiego w formie uproszczonej, tj. tylko z prawa kanonicznego i teologii pastoralnej. Wreszcie zasadnicze zmiany przynosi regulamin z r. 1937,¹⁷⁸ wg którego nauczycielem szkoły średniej może być kapłan „o pełnych kwalifikacjach, składających się z matury gimnazjalnej, absolutorium teologicznego i osobnego egzaminu kwalifikacyjnego (pedagogicznego)”.

W latach powojennych prawo diecezjalne uregulowało czas urlopu kapłanów posiadających „samodzielne stanowiska katechetów”.¹⁷⁹ Zrównano ich w tym przedmiocie z innymi kapłanami i zobowiązano do podjęcia miesięcznego zastępstwa w parafii, pozostawiając im jednak możliwość wyrażenia życzenia odnośnie do miejsca zastępstwa.¹⁸⁰

1.6.5. Katechetki

Przed wojną przed udzieleniem misji kanonicznej sprawdzano, jaką petent ukończył szkołę średnią, jaki miał stopień z nauki religii oraz czy i gdzie zdał egzamin z metodyki religii.¹⁸¹ W zmienionych warunkach powojennych kształceniem katechetek zajął się referat katechetyczny Kurii Diecezjalnej. Postawiono zasadę, że każda parafia winna dysponować przygotowanymi katechetkami.¹⁸²

Rozporządzenia wydawane przez Kurie Diecezjalną odnoszące się do katechetek dotyczyły ich formacji intelektualno-religijnej oraz wynagrodzenia. Pierwszemu celowi służą dni skupienia, w których udział uznaje się za obowiązkowy, co przypomina się przy ogłoszeniu dnia skupienia,¹⁸³ aczkolwiek nie opublikowano generalnego zarządzenia w tym przedmiocie.¹⁸⁴

Do sprawy wynagrodzenia katechetek wracano wielokrotnie,¹⁸⁵ aż wreszcie 16 III 1967 ogłoszono obowiązujący od 1 V 1967 regulamin dotyczący ich uposażenia.¹⁸⁶

Dodać trzeba, że wg zarządzeń diecezjalnych nie wolno zwalniać katechetek bez wiedzy referatu katechetycznego — nawet na ich własne życzenie.¹⁸⁷

¹⁷⁷ WD 1928, 153.

¹⁷⁸ WD 1937, 219.

¹⁷⁹ Por. WD 1957, 7, n. VI B.

¹⁸⁰ Okólnik 1959 nr 4, p. 24. Por. aneks 5.

¹⁸¹ WD 1928, 155; 1937, 63.

¹⁸² V. Sz. 3943/54.

¹⁸³ Np. Okóln. duszp. 1958 nr 9 i 10.

¹⁸⁴ Co wydaje się rzeczą trudną do przeprowadzenia ze względu na to, że praca katechetyczna jest często wtórnym zajęciem katechetki i systematyczny udział w dniach skupienia może z przyczyn czasowych okazać się po prostu niemożliwy.

¹⁸⁵ Np. Okólnik 1959 nr 5.

¹⁸⁶ V. Sz. 4664/67.

¹⁸⁷ Okóln. duszp. 1960 nr 6.

1.6.6. Pracownicy parafialni

1.6.6.1. Organiści

Rozporządzenie z r. 1924 zwraca uwagę, by na stanowisko organisty przyjmować tylko ludzi oddanych Kościołowi, nieskazitelnych i odpowiednio kwalifikowanych. Dopiero po upewnieniu się o zdatości kandydata rządcą kościoła wraz z zarządem kościelnym winien spisać umowę i przesłać ją Kurii do zatwierdzenia. Po zatwierdzeniu ma miejsce właściwy kontrakt i zaprzysiężenie kandydata.¹⁸⁸ Ponieważ mimo to zdarzały się wypadki zaangażowania nieodpowiednich organistów, zarządzono w r. 1935, „by w razie wakansu posady organisty, nie połączonej organicznie ze szkolnictwem, rozpisano konkurs w Gościu Niedzielnym i przyjęto tylko kandydata odpowiedniejszego” — oczywiście po zatwierdzeniu umowy przez Kurie Diecezjalną.¹⁸⁹ W r. 1955 polecono proboszczom, by zawierali umowy z organistami wg wzoru opracowanego i ogłoszonego przez Kurie Diecezjalną.¹⁹⁰

W ramach troski o podniesienie poziomu religijnego i zawodowego organistów zaczęto urządzać dla nich konferencje rejonowe, przy czym udział w tych konferencjach bywa określany jako obowiązkowy.¹⁹¹

1.6.6.2. Kościelni

W rozporządzeniu z r. 1924¹⁹² wyraźnie zaznaczono, że w odniesieniu do kościelnych obowiązuje *Küsterdienstordnung* ogłoszony przez kurie wrocławską dnia 26 VI 1893.¹⁹³ Wg tego rozporządzenia kandydat na kościelnego winien zdać egzamin, a przed objęciem funkcji złożyć wyznanie wiary i przysięgę gorliwego wypełniania obowiązków. Należy do niego otwieranie i zamykanie kościoła, dzwonienie, przygotowanie paramentów i ksiąg do nabożeństw, troska o wieczną lampkę, troska o czystość i porządek w zakrystii, dopilnowanie sprzątanía kościoła, nadzór nad ministrantami i zamieszkiwanie w pobliżu kościoła.

1.6.7. Parafialna Rada Duszpasterska

W dniu 2 V 1969 Biskup Ordynariusz wydał *Wskazania dotyczące Parafialnej Rady Duszpasterskiej*.¹⁹⁴ Zapowiadają one, że w przyszłości rady te będą wybierane, obecnie jednak należy je powołać drogą nominacji przez proboszcza przedstawicieli różnych grup parafialnych. Rada ma zbierać się dwa razy w roku na zebranie zwyczajne — przy czym jedno winno mieć miejsce pod koniec wakacji letnich — oraz na zebrania nadzwyczajne, ilekroć zdaniem proboszcza czy znacznej części rady zajdzie tego potrzeba. Rada ma głos doradczy, z którym proboszcz wi-

¹⁸⁸ Rozporz. Adm. Ap. 1924, 213. Por. także WD 1932, 83.

¹⁸⁹ WD 1935, 177.

¹⁹⁰ WD 1955, 42 i 43.

¹⁹¹ Np. Okóln. duszp. 1966 nr 5; 1967 nr 3; 1969 nr 4. W tym ostatnim jednak tylko dla dekanatów, w których odbędzie się w rok później wizytacja kanoniczna.

¹⁹² Rozporz. Adm. Ap. 1924, 213.

¹⁹³ *Sammlung Kirchlicher Verordnungen, Erlasse und Bekanntmachungen für das Bisthum Breslau*, 1902, nr 351.

¹⁹⁴ WD 1969, 21.

nien się poważnie liczyć. Działa ona niezależnie od Rady Parafialnej, o której w kan. 1184 i nie wypowiada się w sprawach personalnych księży. Wskazania te wydano *ad experimentum* na okres trzech lat.

1.6.8. Biskupia wizytacja parafii

Prawo diecezjalne szczegółowo określa porządek wizytacji biskupiej. W dniu 1 III 1927 Biskup Katowicki ogłosił *Ordo servandus in visitatione episcopali ecclesiarum parochialium*¹⁹⁵. W r. 1933 wydano nową *Instrukcję dla Wielebnych Księży Proboszczów dotyczącą kanonicznej wizytacji biskupiej*,¹⁹⁶ do której załączono *Spis rzeczy będących przedmiotem protokolarnej wizytacji biskupiej*.¹⁹⁷

1.7. SEMINARIUM DUCHOWNE

Seminarium Duchowne było zawsze przedmiotem szczególnej troski biskupów katowickich, czego wyrazem jest, że każdorazowy biskup zastrzegał sobie wszelkie sprawy dotyczące seminarium i wyjmował je spod kompetencji wikariusza generalnego. W niniejszym opracowaniu pomijamy wewnętrzną strukturę seminarium, jego statut i zarządzenia wewnętrzne, uwzględniamy natomiast przepisy prawa diecezjalnego odnoszące się do seminarium. Dotyczą one zgłoszeń do seminarium, praktyk religijnych w czasie wakacji, stroju alumnów oraz rocznego stażu pracy.

Co roku ogłaszano termin przyjęcia do seminarium i podawano do wiadomości dokumenty, jakie zgłaszający się winien przedłożyć. Wśród nich wymieniano świadectwo moralności od księdza proboszcza oraz od księdza katechety. Dla ułatwienia przełożonym wyboru najlepszych kandydatów opracowano *Kwestionariusz dot. zgłaszających się do Seminarium Duchownego*, który Biskup Katowicki ogłosił jako obowiązujący.¹⁹⁸ Alumnom przypomniano obowiązek odbywania praktyk religijnych w czasie wakacji, zwłaszcza zaś codziennego udziału we Mszy św i to w prezbiterium.¹⁹⁹ W r. 1935 Biskup Katowicki zarządził, że wszyscy alumni muszą nosić sutannę z zielonym pasem — tak w seminarium, jak i podczas wakacji.²⁰⁰ Dużej wagi nowość wprowadzono w r. 1969. Otóż w dniu 8 V 1969 Biskup Katowicki zarządził, „iż alumni Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie, którzy nie pełnili służby wojskowej, zobowiązani będą do rocznej pracy fizycznej w zakładach pracy na terenie diecezji”.²⁰¹ Zły stan zdrowia może uzasadnić zastąpienie pracy fizycznej stażem katechetycznym.

¹⁹⁵ WD 1927, 53.

¹⁹⁶ WD 1932, 69.

¹⁹⁷ Tamże (aneks 36).

¹⁹⁸ WD 1932, 101.

¹⁹⁹ WD 1932, 43; 1933, 103.

²⁰⁰ WD 1935, 172.

²⁰¹ V. T. II 2461/69.

1.8. ZAKONY

1.8.1. Zaangażowanie zakonników w pracy duszpasterskiej

Na zebraniu dziekanów w dniu 30 IX 1970 zajęto się sprawą wynagradzania zakonników za pracę z okazji rekolekcji lub misji parafialnych — przy czym przyjęto zarówno możliwość przeprowadzenia zbiórki, którą w całości lub w $\frac{3}{4}$ przekazują zakonowi, jak też możliwości ryczałtowego wynagrodzenia. Zaznaczono, że jeśli misjonarze przeprowadzają zbiórkę, wolno im wspomnieć o niej tylko jeden raz. Powyższe ustalenie nie zostało formalnie ogłoszone, lecz przekazane do wiadomości wszystkim dziekanom przez referat duszpasterski.²⁰²

1.8.2. Duszpasterstwo zakonnic

W r. 1925 wydano *Instrukcję dla kuratorów żeńskich zgromadzeń zakonnych*.²⁰³ Odnośnie do wizytacji zgromadzeń zakonnych zarządzono, by kuratorzy przeprowadzali ją co pięć lat. Biskup Ordynariusz zastrzegł sobie wizytację: 1) domów prowincjalnych, 2) domów lokalnych położonych w parafiach księży kuratorów, 3) domów lokalnych zgromadzeń, które nie mają kuratorów²⁰⁴. W oparciu o doświadczenia zebrane w trakcie wizytacji Biskup Ordynariusz wydał wskazania celem zapewnienia zakonnicom najlepszej opieki duszpasterskiej.²⁰⁵

2. AKTYWNOŚĆ KOŚCIOŁA LOKALNEGO

2.1. GŁOSZENIE SŁOWA

2.1.1. Głoszenie słowa w liturgii

W r. 1935 w nawiązaniu do dekretu Kongregacji Soboru z dnia 12 I 1935 Biskup Ordynariusz zarządził, by we wszystkich kościołach głoszone kazania katechizmowe i to w ten sposób, aby w przeciągu pięciu lat „w kazaniach omówić całokształt prawd w katechizmie zawartych”. Równocześnie nakazano prowadzić książkę, w której notuje się tematy kazań głoszonych przez duchowieństwo parafialne w niedziele i święta, „nakreślając kazania katechetyczne osobnym znakiem”.²⁰⁶ Obowiązek głoszenia kazań rozciągnięto w r. 1968 także na Msze św. wieczorne odprawiane w niedziele i święta.²⁰⁷ To ostatnie zarządzenie trzeba oczywiście tłumaczyć z punktu widzenia wydanej wcześniej *Konstytucji o liturgii*²⁰⁸ i instrukcji wykonawczej *Inter Oecumenici*,²⁰⁹ to znaczy że kazanie głoszone podczas Mszy św. jest homilią — co zresztą wyraźnie

²⁰² Z datą 30 IX 1970 — bez sygnatury.

²⁰³ Rozporz. Adm. Ap. 1925, 407 (aneks 37).

²⁰⁴ WD 1933, 18.

²⁰⁵ WD 1936, 149.

²⁰⁶ WD 1936, 171.

²⁰⁷ Ok. duszp. 1966 nr 6.

²⁰⁸ Nr 42.

²⁰⁹ Nr 53.

stwierdzono w przypomnieniu o obowiązkowej homilii w niedzielę i święta.²¹⁰ Zarządzono także, aby w święta zniesione na forum państwowym podczas wszystkich Mszy św. głoszone kazania przynajmniej 5-minutowe.²¹¹ Ten obowiązek istnieje także podczas Mszy św. wieczornej odprawianej w dni nakazane zarządzeniem z 30 IX 1968.²¹²

2.1.2. Nauczanie religii

2.1.2.1. Szkoły

W r. 1927 opracowano i ogłoszono *Regulamin dla diecezjalnych księży wizytatorów nauki religii katolickiej w szkołach*.²¹³ Wizytatorzy mieli obowiązek przynajmniej jeden raz w roku wizytować każdą szkołę i złożyć sprawozdanie wg ustalonego wzoru — odmiennego dla nauczycieli duchownych i świeckich.²¹⁴ Stąd obowiązek katechetów i proboszczów podawania referatów szkolnemu planu nauki religii.²¹⁵ Do przeprowadzenia wizytacji wyznaczano wizytatorów parafialnych, dekanalnych i diecezjalnego (lub diecezjalnych).²¹⁶

Do całokształtu religijnego wychowania młodzieży zaliczono także regularne nabożeństwa szkolne w niedziele i święta.²¹⁷ Nauczanie religii traktowane było jako jeden z podstawowych działów duszpasterstwa, ale nie odizolowane od niego. W skład nauki religii wchodziło: a) nauczanie religijne, b) wychowanie religijne, c) czynności prefekta jako duszpasterza.²¹⁸ Bp Stanisław Adamski ogłosił komunikat ujmujący całość duszpasterstwa szkolnego, w którym podał nie tylko dyspozycje prawne, ale także wskazania pedagogiczne i pastoralne.²¹⁹ Opracowanie to, podzielone na część pierwszą dla katechetów i drugą dla duchowieństwa parafialnego, stało się na długi czas podstawą prawnopastoralną dla nauczania religii pojętego szeroko jako duszpasterstwo dzieci i młodzieży. Do tego komunikatu nawiązywały przypomnienia władzy diecezjalnej, zwłaszcza akcentujące integrację nauczania religii w duszpasterstwo parafialne.²²⁰ Duży też kładziono nacisk, aby objąć nauką religii całą młodzież — także uczęszczającą do szkół dokształcających²²¹ i rzemieślniczą.²²²

2.1.2.2. Katecheza parafialna

Rozporządzeniem Biskupa Katowickiego z dnia 12 XI 1949 polecono „od zaraz urządzić parafialną katechezę duszpasterską dla dzieci szkół,

²¹⁰ Ok. liturg. 1971 nr 2 (V. H. V 3485/71).

²¹¹ Rundschreiben 1941, XIV.

²¹² WD 1968 s. 251 (por. aneks 40).

²¹³ WD 1927, 100.

²¹⁴ WD 1927, 101 ns. Por. także WD 1929, 130 i 141.

²¹⁵ WD 1937, 248.

²¹⁶ WD 1935, 33.

²¹⁷ WD 1929, 104; także 141.

²¹⁸ Por. WD 1934, 47.

²¹⁹ WD 1935, 209 oraz 1936, 2.

²²⁰ Np. WD 1936, 96.

²²¹ WD 1929, 37.

²²² WD 1936, 40.

w których nie naucza się religii".²²³ Dodano, iż jest rzeczą wskazaną, by nauczanie to odbywało się w salce parafialnej. Nauczanie parafialne obejmuje wg prawa diecezjalnego nie tylko dzieci w wieku szkolnym, ale także w wieku przedszkolnym²²⁴ oraz młodzież pozaszkolną.²²⁵ Wymiar nauki religii określono na dwie godziny tygodniowo.²²⁶ Udzielający nauki religii obowiązkowo prowadził dziennik. Dzienniki katechetyczne należą do archiwum parafialnego.²²⁷

Równolegle do katechezy obowiązują nabożeństwa szkolne. W r. 1954 zarządzono zaprowadzenie Mszy świętej dla dzieci w niedziele lub adoracji w ciągu tygodnia.²²⁸

2.1.3. Misje i rekolekcje

W r. 1934 Biskup Ordynariusz wydał *Wskazówki dla kapłanów świeckich i zakonnych udzielających rekolekcji w diecezji katowickiej*.²²⁹ Rekolekcje winny tkwić w nurcie pracy duszpasterskiej diecezji, pojmowanej apostołsko i idącej — jak to określają *Wskazówki* — w kierunkach nakreślonych przez założenia Akcji Katolickiej i Misji Wewnętrznej. Stąd wynikały zasady przedłożone przez biskupa w dziesięciu punktach, dotyczące oprócz rekolekcji zamkniętych także rekolekcji półzamkniętych i otwartych oraz misji. Równocześnie biskup zakazał udzielającym rekolekcji zakładania przy tej okazji jakichkolwiek bractw czy związków, zabronił też zbierania składek i ofiar oraz sprzedawania broszur i książek bez porozumienia się z władzą duchowną. Ze wskazówek tych jasno wynika tendencja do nadania rekolekcjom odprowadzającym w diecezji jednolitego kierunku nastawionego na apostołstwo.

2.1.4. Cenzura publikacji

W r. 1935 wydano *Instrukcję dla cenzorów książek diecezji katowickiej*.²³⁰ W oparciu o przepisy prawa powszechnego instrukcja precyzuje zadania cenzorów, zwracając im uwagę, że muszą zapobiegać błędom teologicznym i moralnym, a także wszystkim usterkom nie licującym z powagą przedmiotu lub mogącym narazić na pośmiewisko sprawę religii lub Kościoła. Równocześnie jednak nie wolno cenzorom narzucać autorom swych osobistych poglądów ani też dokonywać korekty rzeczowej, literackiej lub językowej.

²²³ V. A. I 2818/49.

²²⁴ V. Sz. 3961/54; V. Sz. 3953/54; V. Sz. 3957/55.

²²⁵ V. Sz. 3961/54.

²²⁶ V. Sz. 3953/54; V. Sz. 3957/55; V. Sz. 3970/55.

²²⁷ Ok. duszp. 1967 nr 7.

²²⁸ V. Sz. 3961/54.

²²⁹ WD 1934, 144.

²³⁰ WD 1935, 34.

2.2. SPRAWOWANIE SAKRAMENTÓW²³¹

2.2.1. Chrzest

Odnosnie do chrztu dorosłych przypomniano, że udzielać go można tylko osobom, o których istnieje przekonanie co do czystości intencji, dokładnej znajomości zasad nauki Chrystusowej i sumiennego praktykowania ćwiczeń duchownych z zakresu katechumenatu. Okres przygotowania, którym kierować winien kapłan, nie może być krótszy niż sześć miesięcy.²³²

Gdy chodzi o konwertytów z innych wyznań chrześcijańskich, przyjęto w ślad za rozstrzygnięciem Kongregacji św. Oficjum z 20 IX 1878 jako normę, że należy badać, czy był udzielony ważny chrzest. W zależności od wyniku dochodzenia Kuria Diecezjalna decydowała, czy udzielić chrztu *absolute*, czy warunkowo, czy też w ogóle nie udzielić.²³³

W r. 1942 wydano wskazówki odnośnie do sakramentu chrztu z zaznaczeniem, że obowiązują one jako prawo diecezjalne.²³⁴ Nakazano, by często głosić kazania o chrzcie. Przed chrztem — także jednego tylko dziecka — należy wygłosić wprowadzenie do tego sakramentu, względnie przed poszczególnymi ceremoniami powiedzieć kilka zdań wyjaśniających. Nakazano używać języka narodowego w maksymalnie dopuszczalnej mierze. W obrzędzie winni wziąć udział możliwie liczni krewni. Świecę należy przynieść z domu i zabrać, aby towarzyszyła chrześniakowi w radosnych i ciężkich godzinach jego życia. Jeden raz w roku, najlepiej na wielkanoc, nakazano urządzić nabożeństwo chrzcielne — ze chrztem i odnowieniem przyrzeczeń chrztu przez parafię. Obowiązek wygłoszenia alokucji przed chrztem przypomniano w r. 1969.²³⁵

2.2.2. Bierzmowanie

Bp St. Adamski w oparciu o zebrane doświadczenia ogłosił wskazówki odnoszące się do bierzmowania.²³⁶ Omawia w nich przygotowanie do tego sakramentu, przeprowadzenie ceremonii, duszpasterskie wykorzystanie bierzmowania. Zwraca uwagę, że prawo i obowiązek przyjęcia tego sakramentu mają także dzieci, które nie były jeszcze do pierwszej Komunii św. (chodziło w tym wypadku o dzieci, które były już u spowiedzi, a jeszcze nie przyjęły Komunii św.).

Kolejne wskazania ogłoszono w r. 1942.²³⁷ Zalecono, aby w kazaniach często mówić o bierzmowaniu. Nauka przygotowawcza do bierzmowania winna trwać dziesięć godzin — przy czym ma ona dać nie tylko zna-

²³¹ W organie urzędowym WD w dziale Akta Prymasa i Episkopatu Polski opublikowano opracowanie: *Sakramenty święte w duszpasterstwie*. Opracowanie to zarówno odnośnie do sakramentów w ogólności, jak i poszczególnych sakramentów podaje zasady doktrynalne, wskazania katechetyczne, wskazania liturgiczne oraz wskazania duszpasterskie — WD 1962, 68; 75; 80; 81; 1963, 7; 15; 21—23.

²³² WD 1939, 83.

²³³ WD 1934, 168.

²³⁴ Rundschreiben 1942, III (aneks 38).

²³⁵ Ok. liturg. 1969 nr 2.

²³⁶ WD 1932, 65.

²³⁷ Rundschreiben 1942, VI (aneks 39).

jomość tego sakramentu, ale objąć też „szkołę życia młodego chrześcijanina”. Parafię należy przygotować na tę uroczystość przez szereg kazań. Wreszcie zalecono, by w dniu bierzmowania urządzić nabożeństwo dla całej parafii, które by odświeżyło pamięć o łasce i obowiązkach tego sakramentu.

Kongregacja Sakramentów wydała w dniu 14 IX 1946 dekret upoważniający od dnia 1 I 1947 szafarzy nadzwyczajnych do udzielania sakramentu bierzmowania osobom znajdującym się z powodu ciężkiej choroby w niebezpieczeństwie śmierci.²³⁸ Biskup ordynariusz ogłosił rozporządzenie wykonawcze do tego dekretu.²³⁹ W ślad za dekretem Kongregacji określa, że władza bierzmowania w niebezpieczeństwie śmierci przysługuje proboszczom oraz kapłanom, którym powierzono pełne obowiązki duszpasterskie w samodzielnych stacjach duszpasterskich. Co kwartał należało zgłaszać do Kurii wypadki udzielonego bierzmowania. Ten ostatni obowiązek przypomniano w r. 1957,²⁴⁰ jednak został on jeszcze tego samego roku zniesiony na skutek rozporządzenia Kongregacji Sakramentów z 1 VII 1957.²⁴¹

Wreszcie w oparciu o motu proprio *Pastorale munus* Biskup Katowicki udzielił w dniu 25 III 1964 upoważnienia następującej treści: „Kapłanom zadekretowanym jako kapelani jakichkolwiek szpitali, sierocińców czy więzień zezwala się na udzielanie sakramentu bierzmowania wiernym będącym w niebezpieczeństwie śmierci. Z zezwolenia tego mogą korzystać w razie nieobecności proboszcza, to znaczy wówczas, jeśli nie można proboszcza w danym wypadku do chorego sprowadzić”.²⁴²

2.2.3. Eucharystia

2.2.3.1. Msza święta

2.2.3.1.1. Pora Mszy świętej

Warunki wojenne uzasadniły wprowadzenie praktyki przeciwnej kan. 821 § 1 co do pory celebrowania Mszy św. W oparciu o indult udzielony w dniu 11 XII 1941 przez nuncjusza Cezarego Orsenigo wikariusz generalny diecezji zalecił, by w święta nie obchodzone na forum państwowym odprawiać we wszystkich kościołach, w których sprawuje się duszpasterstwo, Mszę św. wieczorną z krótkim kazaniem i błogosławieństwem sakramentalnym.²⁴³ Msza św. miała się zaczynać nie przed godz. 19 i nie po 19.30. Zezwolono również na odprawianie Mszy św. wieczornej w niedzielę, o ile uzasadniały to względy duszpasterskie. W oparciu o indult wspomnianego nuncjusza z 3 IX 1942 zezwolono, by Msza św. wieczorna w niedzielę i święta zaczynała się po godzinie

²³⁸ AAS 38(1946) 349 nss (WD 1947, 22).

²³⁹ WD 1947, 27.

²⁴⁰ WD 1957, 48.

²⁴¹ Okólnik 1958 nr 1. Rozporządzenie Kongregacji AAS 49 (1957) 943.

²⁴² WD 1964, 15.

²⁴³ Rundschreiben 1941, XIV.

19,30²⁴⁴ jednak po godzinie 21 tylko wtedy, jeśli po północy był nalot lotniczy.²⁴⁵

Po wyzwoleniu święta „zniesione” w czasie okupacji znów stały się świętami publicznymi i dlatego stwierdzono, że nie ma potrzeby odprawiać Mszy św. wieczornej. Ponieważ jednak — jak podaje wyjaśnienie udzielone jeszcze w czasie trwania wojny²⁴⁶ — przywilej ten pozostaje w mocy, polecono odprawiać Mszę św. wieczorną w niedziele i święta tam, „gdzie większa liczba parafian nie może brać udziału we Mszach przedpołudniowych”.

Po zakończeniu wojny Kuria Diecezjalna zwróciła się do Stolicy Apostolskiej o prolongatę fakultetu udzielonego na czas wojny. Dekretem z 13 II 1947 Kongregacja św. Oficjum upoważniła Ordynariusza Katowickiego do udzielania zezwolenia na Mszę św. wieczorną w niedziele i święta „wyjątkowo tylko i to na przeciąg jednego roku”.²⁴⁷ Kuria udzielała więc tych zezwoleń na umotywowane wnioski rządców kościołów — przy czym należało przedłożyć Stolicy Apostolskiej dokładną relację z udzielonych zezwoleń.

Nowe normy prawa powszechnego odnośnie do Mszy św. wieczornych wprowadziła konstytucja apostolska *Christus Dominus*.²⁴⁸ W oparciu o tę konstytucję i wydaną przez Kongregację św. Oficjum instrukcję wykonawczą²⁴⁹ udzielono ogólnego zezwolenia na Msze św. wieczorne w niedziele i święta parafiom, które dotychczas korzystały z zezwolenia opartego o indult Stolicy Apostolskiej. Zezwolono też wszystkim parafiom na Mszę św. wieczorną w pierwsze piątki. Ponadto — zgodnie z konstytucją — umożliwiono wszystkim parafiom uzyskanie zezwolenia na Msze św. wieczorne w niedziele i święta w razie jakichś uroczystości z licznym udziałem wiernych, a także w sposób regularny jeden raz w tygodniu.²⁵⁰ Motu proprio *Sacram Communionem* upoważniło biskupów ordynariuszy do udzielania zezwoleń na Mszę św. wieczorną codziennie, o ile wymaga tego dobro duchowe znacznej liczby wiernych.²⁵¹ Opierając się o powyższe motu proprio, Biskup Ordynariusz udzielał zezwoleń nie tylko w poszczególnych przypadkach, lecz także ogólnych²⁵², a w szczególności na pierwsze piątki i soboty miesiąca.²⁵³

Wreszcie — biorąc pod uwagę warunki życia i pracy w diecezji — Ordynariusz Katowicki zarządzeniem z 30 IX 1968²⁵⁴ wprowadził obowiązek odprawiania Mszy św. wieczornej: 1) we wszystkich parafiach, w których istnieje więcej niż dwóch zadekretowanych kapłanów, 2) we wszystkich parafiach i kościołach w niektóre dni ujęte w zarządzeniu biskupim w 22 punktach. Równocześnie zachęcono do wprowadzenia — nawet codziennej — Mszy św. także w innych parafiach.

²⁴⁴ Rundschreiben 1942, XII.

²⁴⁵ Rundschreiben 1942, XIII.

²⁴⁶ WD 1945, 9.

²⁴⁷ WD 1947, 31. Dekret Kongr. św. Oficjum WD 1948, 1.

²⁴⁸ Norma VI. Tekst polski konstytucji WD 1953, 1.

²⁴⁹ Tekst polski WD 1953, 3.

²⁵⁰ WD 1953, 4.

²⁵¹ WD 1957, 20.

²⁵² Np. Ok. duszp. 1960 nr 7; 1961 nr 5; WD 1960, 43.

²⁵³ WD 1961, 7.

²⁵⁴ V. H. V 3310/68 — WD 1968, s. 251 (aneks 40).

Korzystając z uprawnień wynikających z motu proprio *Pastorale munus*, Ordynariusz udzielił na czas wakacji letnich 1969 r. zezwolenia na odprawianie Mszy św. o jakiegokolwiek porze dnia²⁵⁵, które to zezwolenie zostało następnie rozszerzone na wszystkie dni roku.²⁵⁶

2.2.3.1.2. Koncelebra

W r. 1969 Biskup Katowicki wydał *Dekret w sprawie koncelebracji w Diecezji Katowickiej*.²⁵⁷ Dekretem tym udzielił ogólnego zezwolenia na koncelebrację. Co więcej, dekret zachęca, by kapłani koncelebrowali przy niektórych okazjach — jak np. z okazji wizytacji biskupiej, w czasie pogrzebu kapłana, podczas spotkań kapłanów z rocznika oraz w Wielki Czwartek. O tym, jak bardzo ustawodawcy zależy na koncelebracji z okazji tych spotkań, świadczy udzielenie prawa binacji na Mszę św. koncelebrowaną. Koncelebransi podczas wizytacji biskupiej odprawiają Mszę św. w intencjach wyznaczonych przez biskupa.

2.2.3.1.3. Binacje i trinacje

W warunkach przedwojennych Kuria Diecezjalna zezwalała na binację w niedziele i święta (zgodnie z kan. 806 § 2) oraz w święta kanonicznie zniesione i w dniu 3 maja (w oparciu o indult Kongregacji Soboru).²⁵⁸ Warunki wojenne kazały zwrócić się o indult na trinację w niedziele i święta oraz binację w ciągu tygodnia. Nuncjusz Orsenigo udzielił takiego indultu 5 VIII 1941. Na jego podstawie zezwolono na binację w ciągu tygodnia parafiom, w których było mniej kapłanów niż w czasie pokoju, gdyby — np. z powodu pogrzebu czy ślubu — miała wypaść Msza św., na której bywa większa liczba wiernych.²⁵⁹ Wyraźnie zaznaczono, że indult jest środkiem zaradczym tylko na czas wojny, a jego stosowanie zależy od tego, czy wierni mają możliwość uczestniczenia we Mszy św. i przyjęcia sakramentów. Zaznaczono, że nie wolno wykorzystywać tego indultu dla przyjmowania większej ilości intencji i że nie widać możliwości jego stosowania, jeśli rano były już dwie lub trzy Msze św.²⁶⁰ Uprawnienie do binacji w ciągu tygodnia musiało być czymś niezwykle w życiu diecezji, skoro Kuria przestrzegała zarówno przed interpretacją zbyt szeroką, jak i przed zbyt wąską²⁶¹ oraz ostrzegała przed nadużyciami.²⁶² Kuria Diecezjalna nie udzieliła natomiast ogólnego zezwolenia na trinację — parafie, w których taka konieczność zachodziła, musiały zwrócić się do Kurii o zezwolenie.²⁶³ W r. 1943 Kuria wystarała się o indult, mocą którego mogła zezwalać na binację w pierwsze piątki miesiąca.²⁶⁴

Powojenne już rozporządzenie z 13 X 1945 pozwala na dalsze stosowanie uzyskanych zezwoleń, przy czym sprecyzowano, że do binacji w niedziele i święta, a zwłaszcza zaś do trinacji, konieczne jest zezwolenie Ku-

²⁵⁵ Ok. duszp. 1969 nr 4.

²⁵⁶ Ok. liturg. (V. H. V 3377/70) 1970 nr 1.

²⁵⁷ Ok. liturg. 1969 nr 2 (aneks 41).

²⁵⁸ WD 1928, 47; 1931, 77; 1936, 186; 1937, 35.

²⁵⁹ Rundschreiben 1941, IX.

²⁶⁰ Rundschreiben 1941, X.

²⁶¹ Rundschreiben 1941, XIII.

²⁶² Rundschreiben 1942, X.

²⁶³ Amtsblatt 1943, 13.

²⁶⁴ Amtsblatt 1943, 28.

rii Diecezjalnej. Binacje w dni powszednie ograniczono do pierwszych piątków i to na wypadki, gdyby z powodu choroby kapłana czy pogrzebu miało wypaść nabożeństwo do Serca Jezusowego. Jednak już wkrótce, bo w r. 1950, poszerzono te uprawnienia. Zezwolono bowiem na binację parafiom o jednym księdzu, gdyby na skutek ślubu lub pogrzebu miało nie być Mszy św. między godz. 6 i 8.²⁶⁵ Udzielono też ogólnego zezwolenia na trinację w niedziele i święta nakazane na wypadek choroby lub nagłego koniecznego wyjazdu, gdyby bez trinacji wierni mieli być pozbawieni możliwości uczestniczenia we Mszy św.²⁶⁶ Odnośnie do zezwoleń na trinację, udzielonych poszczególnym parafiom podkreślono, że „nie wolno trynować, jeżeli jakkolwiek inny kapłan jest obecny w parafii lub można go zaprosić”, a także należy w miarę możliwości odprawić trinację w innym kościele — np. w szpitalu czy w filii.²⁶⁷ Uzyskanie fakultetu na trinację nie zwalniało jednak od konieczności posiadania wymaganych uprawnień na binację.²⁶⁸

W r. 1960 Biskup Ordynariusz zezwolił na binację w pierwsze piątki i soboty miesiąca „tam, gdzie jest to konieczne”.²⁶⁹ W roku następnym sprecyzowano, że ogólnego zezwolenia na binację w pierwsze piątki i soboty udziela się parafiom i kościołom o jednym tylko kapłanie, inne zaś parafie i kościoły mogą się o takie zezwolenie zwrócić.²⁷⁰ W r. 1964 w oparciu o motu proprio *Pastorale munus* ogłoszono, że parafie i kościoły mające aktualne zezwolenia na binację czy trinację w niedziele i święta mogą korzystać z nich aż do odwołania. Sprecyzowano, w które dni można zrobić z tych fakultetów użytek, prolongowano też aż do odwołania fakultety na binację w pierwsze piątki i soboty oraz — dla parafii o jednym kapłanie — w dzień tytułu lub patrona kościoła i patronów diecezji.²⁷¹

Zarządzenie o Mszach św. wieczornych²⁷² zezwala na trinację w Trzech Króli, Wniebowstąpieniu, II Święto Zesłania Ducha Świętego, Apostołów Piotra i Pawła, Wniebowzięcie NMP, Niepokalanego Poczęcia NMP i św. Józefa. W dni, w które obowiązkowo należy odprawić Mszę św. wieczorną, można binować w parafiach o jednym kapłanie, zaś w parafiach o dwóch kapłanach można wg tegoż zarządzenia binować w razie pogrzebu ze Mszą św. lub ślubu. To ostatnie zezwolenie powtórzono w r. 1970, natomiast gdy chodzi o niedziele i święta Biskup Ordynariusz udzielił zezwolenia na binację i trinację wszystkim kapłanom Diecezji Katowickiej i innym przyjeżdżającym na teren diecezji, „o ile wymaga tego konieczność duszpasterska, a więc nie dla celów wyłącznie prywatnych. Na tej podstawie można by np. odprawić dla pewnej większej grupy wiernych dodatkową Mszę św. w niedziele i święta, jeżeli o to poproszą”.²⁷³ Udzielono również ogólnego zezwolenia na binację dla Mszy św. odprawianej w mieszkaniu osoby chorej²⁷⁴. Ponadto zezwolono na bina-

²⁶⁵ Okólnik 1950 nr 11—12.

²⁶⁶ WD 1950, nr 2, 14 (powielane).

²⁶⁷ Okólnik 1958 nr 1.

²⁶⁸ Tamże.

²⁶⁹ WD 1960, 43.

²⁷⁰ WD 1961, 7.

²⁷¹ WD 1964, 15.

²⁷² WD 1968, s. 251. Por. aneks 40.

²⁷³ Ok. liturg. (V.H. V 3377/70) 1970 nr 1.

²⁷⁴ WD 1970, 14.

cję, aby kapłani odprawiawszy Mszę św. w ramach swoich obowiązków duszpasterskich, mogli wziąć udział w koncelebracji w niektórych okolicznościach, mianowicie w czasie wizytacji biskupiej, pogrzebu kapłana, spotkania kapłanów z rocznika oraz z racji udziału w koncelebracji w katedrze w Wielki Czwartek.²⁷⁵

2.2.3.1.4. *Stypendia mszalne*

Biskup Katowicki zakazał osobom świeckim i zakonnikom zbierać stypendia mszalne, nawet na zlecenie kapłana. Ewentualnie przyjęte stypendium (np. przez siostry od chorych) należy natychmiast oddać kapłanowi.²⁷⁶ Kilkakrotnie przypomniano obowiązek terminowego wypłacania intencji mszalnych z dokładnym rozliczeniem.²⁷⁷ Jako podstawę rozliczenia przyjęto z diecezji wrocławskiej *Stolgebührenordnung*, względnie wg tak zwanego systemu ósemkowego, przyznającego celebransowi $\frac{5}{8}$ stypendium²⁷⁸ albo też stypendia wpływają w całości do kasy stypendialnej, która wypłaca pensje.²⁷⁹

Na podstawie reskryptu Kongregacji Soboru z 13 III 1923 zarządzono, by stypendia binacyjne przysyłać do Kurii, która przeznacza je na cele wychowania kleru.²⁸⁰ Ze względu na klauzulę o „tytule zewnętrznym”, o którym w kan. 824 § 2, przyjęła się praktyka, że do Kurii Diecezjalnej przekazywano stypendium w wysokości tzw. *iustum dioecesanum*, tj. w wysokości diecezjalnej taksy minimalnej i to taksy w wysokości przyjętej dla Mszy św. czytanych.²⁸¹ Po opublikowaniu jednak wyjaśnienia Kongregacji Sakramentów 18 XI 1937²⁸² Kuria Diecezjalna zarządziła, że należy przekazać całe stypendium mszalne.²⁸³ Do wyjaśnienia Kongregacji nawiązano jeszcze raz, dając praktyczne rozwiązanie nawracające jednak do dawnej tradycji, wg której „praktycznie” „najczęściej trzeba będzie przekazać Kurii stypendium binacyjne w wysokości, w jakiej wierni w danej parafii za cichą Mszę św. ofiarują”.²⁸⁴

Po wojnie ustalono nową zasadę, wg której należy ze stypendium binowanego przekazać do Kurii 33% faktycznie uiszczonego stypendium — po potrąceniu części dla kościoła i służby.²⁸⁵

Powyższe ustalenia dotyczące wysokości odprowadzonego stypendium binacyjnego odnoszą się jednak tylko do binacji w niedziele i święta nakazane.²⁸⁶ Odnosnie do binacji w dni powszednie obowiązują inne zasady.²⁸⁷ Zezwolenia udzielane na binację w dni powszednie — a także na trinację w dni świąteczne — pozwalające przyjąć na tę Mszę stypendium, informowały o obowiązku odprowadzenia całego stypendium przypadającego celebransowi.²⁸⁸

²⁷⁵ Ok. liturg. 1969 nr 2.

²⁷⁶ WD 1933, 65.

²⁷⁷ Rozporz. Adm. Ap. 1923, 157; 254; WD 1933, 89.

²⁷⁸ WD 1947, 78.

²⁷⁹ Rozporządzenia i komunikaty 1952, 3, p. 18.

²⁸⁰ Rozporz. Adm. Ap. 1923, 48.

²⁸¹ WD 1929, 60.

²⁸² AAS 30 (1938) 101 nss oraz WD 1938, 101.

²⁸³ WD 1938, 101.

²⁸⁴ WD 1939, 147.

²⁸⁵ Okólnik z 7 VII 1945; rozporządzenie z 4 VII 1946; WD 1947, 36.

²⁸⁶ Por. wyjaśnienie nieurzędowe w WD 1948, s. 23.

²⁸⁷ Por. Amtsblatt 1943, 49.

²⁸⁸ Por. wyjaśnienie j.w.

Przytoczone zasady nie uległy zmianie i były wielokrotnie przypomniane. Obowiązują one także wtedy, gdy stypendia mszalne wpływają do kasy stypendialnej, z której wypłaca się duchowieństwu pensję. Należy wtedy prowadzić zestawienie binacji i trinacji, a do Kurii odprowadzić kwoty wg reguł wyżej omówionych.²⁸⁹

2.2.3.1.5. *Rorate*

Na mocy indultu Kongregacji Obrzędów od r. 1928 odprawia się w diecezji katowickiej w czasie adwentu Mszę św. *Rorate coeli* jako uroczystą wotywę.²⁹⁰ Indult ten był regularnie odnawiany.²⁹¹ Zalecono jednak, aby nie odprawiać tej Mszy św. w niedziele adwentu.²⁹² Ponadto zwrócono uwagę, że należy ją odprawić o świcie, a nie później.²⁹³ Ten przepis uległ jednak modyfikacji, gdyż w oparciu o indult Prymasa Polski z 28 X 1960 Ordynariusz Katowicki zezwolił na odprawienie Mszy św. roratniej nie tylko rano, lecz także wieczorem.²⁹⁴

2.2.3.2. Komunia św.

2.2.3.2.1. *Podmiot*

W r. 1934 podjęto w diecezji ideę wczesnej Komunii św. Zarządzono, by zagadnienie to stało się przedmiotem referatów i dyskusji na konferencjach dekanalnych, zalecono, by księża poświęcili wczesnej Komunii św. jak najwięcej uwagi.²⁹⁵ W r. 1957 podano kilka zasad praktycznych o sposobie urządzania wczesnej Komunii św.²⁹⁶ W r. 1962 rozesłano do wszystkich proboszczów fragment opracowania Episkopatu *Sakramenty św. w duszpasterstwie* dotyczący wczesnej Komunii św., nakładając im „obowiązek gruntownego przestudiowania” i to w tym celu, aby wyłożone tam zasady teoretyczne i podane wskazania praktyczne mogły być jak najlepiej wcielone w czyn.²⁹⁷ Nie istnieje więc w diecezji prawny obowiązek prowadzenia we wszystkich parafiach dzieci do wczesnej Komunii św., tym mniej istnieje obowiązek prowadzenia wszystkich dzieci do wczesnej Komunii św., jest jednak jedną z mocno akcentowanych praktyk duszpasterskich, której wykonanie podlega kontroli z okazji wizytacji parafii.²⁹⁸

W czasie wojny Kuria była zmuszona wyjaśnić, czy dopuszczać do pierwszej Komunii św. dzieci nie uczęszczające na tzw. godziny duszpasterskie, a jedynie na naukę przygotowawczą do pierwszej Komunii św., oraz dzieci, co do których istnieje prawdopodobieństwo, że po pierwszej Komunii św. nie będą przystępować do sakramentów świętych. Kuria wyjaśniła, że nie można nie dopuszczać takich dzieci do pierwszej Komunii

²⁸⁹ Rozporządzenia i komunikaty 1953, 3, p. 18. Por. także okólnik do dziekanów V. H. I 3160/60 z 27. VI 1960.

²⁹⁰ WD 1928, 47 ad II.

²⁹¹ Por. Amtsblatt 1943, 63; WD 1948, 64; 1954, 55; 1961, 31.

²⁹² WD 1954, 55.

²⁹³ Tamże.

²⁹⁴ Ok. duszp. 1960 nr 7.

²⁹⁵ WD 1934, 190.

²⁹⁶ Biul. duszp. 1957 nr 5 (aneks 42).

²⁹⁷ Pismo V. J. 1692/62 z 18 I 1962.

²⁹⁸ Por. V. H. I 2788/57, p. IV, 6, d.

św., o ile mają odpowiednią dyspozycję. Przy tej okazji przypomniano, że w diecezji katowickiej nauka przygotowawcza do sakramentów św. trwa dwa lata.²⁹⁹

2.2.3.2.2. *Post eucharystyczny*

Post eucharystyczny regulowany jest przepisami prawa powszechnego, brak więc przepisów partykularnych w tym przedmiocie. Warto jednak wspomnieć o dyspensach udzielanych w czasie wojny, gdyż późniejszy rozwój prawa powszechnego poszedł właśnie w kierunku torowanym przez dyspensy udzielane na owe wyjątkowe okoliczności.

Tak więc w r. 1942 Ordynariusz Katowicki uzyskał fakultet zezwalania niektórym wiernym na spożycie przed Komunią św. dwa lub trzy razy w tygodniu jakiegoś napoju lub lekarstwa. O takie zezwolenie mogły zwracać się osoby podeszłego wieku, chorzy, kobiety ciężarne lub karmiące, pielęgniarki, pracujący nocą lub zatrudnieni w służbie państwowej.³⁰⁰ W r. 1943 subdelegowano proboszczom i spowiednikom władzę dyspensowania osób pracujących w nocy od postu eucharystycznego w tym sensie, że winni go zachować przez cztery godziny co do pokarmów stałych i jedną godzinę co do napojów.³⁰¹ Takiego samego udogodnienia udzielono dla wszystkich wiernych po nocnych nalotach lotniczych.³⁰² Kapłanom binującym lub trinuującym zredukowano post eucharystyczny do dwóch godzin.³⁰³ W warunkach powojennych — aż do późniejszych zmian przepisów prawa powszechnego o poście eucharystycznym zapoczątkowanych przez motu proprio *Sacram Communionem*³⁰⁴ pozostał tylko jeden wyłom w przepisie kan. 858 § 1, mianowicie co do Komunii św. przyjmowanej w czasie Mszy wieczornej.

2.2.4. *Pokuta*

W r. 1927 Biskup Ordynariusz wydał dekret ustalający uprawnienia kapłanów dotyczące sprawowania sakramentu pokuty, ujmując je w uprawnienia kanonika penitencjarza, dziekanów i wicedziekanów oraz wszystkich innych kapłanów.³⁰⁵ Pewnego poszerzenia tych uprawnień dokonano w r. 1932.³⁰⁶

W czasie wojny — ze względu na wyjątkowe okoliczności — na mocy dekretu Penitencjarii udzielono spowiednikom władzy absolvowania ze wszystkich cenzur w wypadkach tajnych — za wyjątkiem kary wynikającej z *Lex sacri coelibatus*.³⁰⁷

²⁹⁹ Amtsblatt 1944, 161. Por. też Rundschreiben 1940, XIX.

³⁰⁰ Rundschreiben 1942, XIII.

³⁰¹ Amtsblatt 1943, 62.

³⁰² Amtsblatt 1944, 85.

³⁰³ Amtsblatt 1943, 61.

³⁰⁴ WD 1957, 20.

³⁰⁵ WD 1927, 142. Dekret zawiera ponadto fakultety *pro foro externo*. Uprawnienia dziekanów zostały już uprzednio określone instrukcją z r. 1923 — Rozporz. Adm. Ap. 1923, 49.

³⁰⁶ WD 1932, 160.

³⁰⁷ V. H. V 648/39.

Nowe, całościowe ujęcie uprawnień spowiedników reguluje dekret Biskupa Ordynariusza z 18 IV 1962.³⁰⁸ Obejmuje on władze rozgrzeszania z grzechów zastrzeżonych i z cenzur zastrzeżonych. W diecezji zastrzeżone jest ordynariuszowi rozgrzeszenie z dwóch grzechów: 1) złośliwe podpalenie i wszelka przy tym pomoc, 2) świętokradzkie znieważenie kościoła, cmentarza lub miejsca świętego w celu kradzieży. Z grzechów zastrzeżonych każdy kapłan może rozgrzeszyć na podstawie władzy delegowanej przez ordynariusza:³⁰⁹ a) podczas spowiedzi w czasie wielkanocnym, b) w czasie spowiedzi misyjnej, rekolekcyjnej czy z okazji odpustu, c) przy spowiedziach generalnych, obejmujących co najmniej trzy ostatnie lata, d) w czasie spowiedzi w więzieniach, zakładach karnych, zakładach wychowawczych i w szpitalach, e) zawsze w kościołach i kaplicach następujących miejscowości: Bielsko, Chorzów, Cieszyn, Goczałkowice, Jastrzębie-Zdrój, Katowice, Lubliniec, Mysłowice, Piekary, Pszczyna, Pszów, Rybnik, Siemianowice, Skoczów, Tarnowskie Góry, Tychy, Ustroń i Wisła. W tych też wypadkach, a ponadto jeszcze przy spowiedzi osób nie wychodzących z domu, kobiet przed porodem oraz przy spowiedziach grup dzieci szkolnych mają spowiednicy delegowaną władzę do absolwowania z cenzur zastrzeżonych ordynariuszowi.

Opierając się o uprawnienia nadane biskupom przez motu proprio *Pastorale munus*, Ordynariusz Katowicki udzielił dekretem z 25 III 1946 księżom prałatom i szambelanom, kanonikom gremialnym i honorowym Kapituły Katedralnej, dziekanom i wicediekanom oraz wykładowcom Śl. Seminarium Duchownego władzy absolwowania w forum wewnętrznym sakramentalnym z wszystkich cenzur zastrzeżonych z wyjątkiem: a) cenzur *ab homine*, b) cenzur *specialissimo modo* zastrzeżonych Stolicy Apostolskiej, c) cenzur za naruszenie tajemnicy św. Oficjum oraz d) z ekskomuniki wiążącej kapłanów żyjących w małżeństwie tylko cywilnym.³¹⁰ W myśl dekretu z 18 IV 1962 dziekani i wicedziekani mogą subdelegować władzę rozgrzeszania cenzur zastrzeżonych ordynariuszowi.

Pośród przepisów diecezjalnych dotyczących sakramentu pokuty należy wspomnieć o nakazie słuchania spowiedzi nie tylko podczas Mszy św. porannych, ale także wieczornych.³¹¹

2.2.5. Małżeństwo

2.2.5.1. Formalności przedślubne

Biskup Katowicki wydał w dniu 1 III 1935 *Instrukcję w sprawie przygotowania do ślubu i zapowiedzi*.³¹² Instrukcja przypomina i przytacza przepisy kan. 1018—1034 i podaje praktyczne wskazania dotyczące ich stosowania. Pierwsza część dotyczy prawa do ważnego i godziwego asystowania przy małżeństwie i jest powtórzeniem instrukcji z r. 1924,³¹³ obo-

³⁰⁸ Aneks 43.

³⁰⁹ Chodzi o władzę delegowaną, a więc nie o wypadki wynikające z kan. 900 n. 1.

³¹⁰ WD 1964, 15.

³¹¹ Ok. duszp. 1965 nr 1.

³¹² WD 1935, 67.

³¹³ Rozporz. Adm. Ap. 1924, 169.

wiązującej odąd także na terenie Śląska Cieszyńskiego. Mocno zaakcentowano obowiązek spisania protokołu przedślubnego, należący do właściwego proboszcza, którym w odnośnych przypadkach może być także proboszcz wojskowy³¹⁴, w jego zastępstwie do wikarego. W czynnościach tych nie wolno wyręczać się kościelnym lub jakąś inną osobą.

Odnośnie do zapowiedzi instrukcja zawiera szereg postanowień³¹⁵, między innymi przypomniano, że przyjmować może je tylko proboszcz lub jego zastępca wikariusz, a nie świecki urzędnik kościelny, nie wolno głosić zapowiedzi przed uzyskaniem dyspensy od ewentualnej przeszkody, w parafiach powyżej 5.000 wiernych zapowiedzi można ogłaszać przez wywieszenie imion i nazwisk narzeczonych na tablicy ogłoszeń, nie głosi się zapowiedzi przy małżeństwach mieszanych. Zakazano stawiania przy protokole przedślubnym zbędnych pytań (co do dziewictwa narzeczonej),³¹⁶ nakazano zostawiać pannom młodym swobodę co do wyboru stroju. Nakazano spisać przed głoszeniem zapowiedzi protokół przedślubny wg urzędowego formularza, którego wzór ogłoszono. Protokołu nie wolno opuszczać nawet wtedy, gdy proboszcz ma skądinąd pewność o stanie wolnym. Druga część instrukcji omawia sposób przeprowadzenia egzaminu przedślubnego i wylicza dokumenty, jakich proboszcz winien zażądać.

Część trzecia dotyczy nauki przedślubnej składającej się z pouczenia o prawdach wiary i pouczenia o sakramencie małżeństwa. Z pierwszej części proboszcz jest upoważniony zwolnić, jeśli ma moralną pewność, iż nupturienti znają prawdy wiary. Przypomniano, że odmówienie udziału w nauce przedślubnej nie może być podstawą odmówienia ślubu kościelnego, podobnie jak odmowa przystąpienia do spowiedzi.

Odnośnie do zapowiedzi sprecyzowano, że należy głosić je nie tylko w parafii stałego lub tymczasowego zamieszkania nupturientów, lecz także w ostatniej parafii, w której po osiągnięciu dojrzałości przebywali przez pół roku. Natomiast delegowano proboszczom władzę dyspensowania od głoszenia zapowiedzi w dalszych parafiach wymaganych kanonem 1023 § 2.³¹⁷

Po wydaniu w dniu 29 VI 1941 przez Kongregację Sakramentów instrukcji *Sacrosanctum*³¹⁸ oraz opartej o nią instrukcji Episkopatu Polski z 9 IX 1964³¹⁹ Kuria Diecezjalna ogłosiła 1 VIII 1947 r. *Dekret wprowadzający instrukcję małżeńską*.³²⁰ Dekret Kurii poleca szczególniej uwadze obowią-

³¹⁴ WD 1935, 32.

³¹⁵ Aneks 44.

³¹⁶ Ten sam zakaz już Rozporz. Adm. Ap. 1923, 131.

³¹⁷ Po wojnie wielokrotnie rozporządzenia Kurii Diecezjalnej nawracały do zagadnienia zapowiedzi przedślubnych traktując je jako obowiązek religijny (Rozporządzenie 1946 nr 2), który należy zachować także w odniesieniu do małżeństw poborowych (Rozporządzenia 1951 nr 4, p. 123) czy osób obawiających się, że ich małżeństwo będzie nie-mile widziane (Rozporządzenia 1951 nr 1, p. 87). Przypomniano, że zapowiedzi należy głosić dopiero po uzyskaniu ewent. dyspensy od przeszkód (WD 1954, 25). Należy je głosić także przy małżeństwach osób przedstawiających wydany przez Sąd Biskupi dekret uznający za zmarłego pierwszego małżonka (Rozporządzenia 1951 nr 10, p. 153). Zgodnie natomiast z kan. 1026 nie głosi się ich przy małżeństwach mieszanych (WD 1939, 73).

³¹⁸ AAS 33 (1941) 297—307.

³¹⁹ Instrukcja o kanonicznym badaniu narzeczonych przed ślubem, Olsztyn 1947.

³²⁰ WD 1947, 69 (aneks 45).

zek stwierdzenia, czy nupturienci zawierają małżeństwo dobrowolnie oraz czy nie dodają warunku lub zamiaru zawieszającego lub unieważniającego małżeństwo. Łącznie z dekretem wydrukowano nowy protokół egzaminu przedślubnego oraz formularze. Jednolity formularz egzaminu przedślubnego wprowadzono 17 IV 1951.³²¹ Wkrótce potem Kuria Diecezjalna zwróciła uwagę, że badanie przedślubne należy przeprowadzać bardzo sumiennie, ale z roztropnością i taktem, „nie na sposób sędziego śledczego”.³²²

Warunki powojenne kazały unormować postępowanie w stosunku do osób nie mogących przedłożyć wymaganych dokumentów, w szczególności metryki chrztu. Odnośnie do osób nie mogących przedstawić metryki chrztu wyłania się problem 1) faktu chrztu, 2) stanu wolnego. Sposób postępowania odnośnie do faktu chrztu regulowało *Rozporządzenie w sprawie tzw. metryk zastępczych*.³²³ Natomiast w sprawie ustalenia stanu wolnego wydano w r. 1958 dalszą instrukcję wymagającą zaprzysiężonych zeznań dwóch świadków oraz przysięgi uzupełniającej nupturienta. Asystować przy małżeństwach nupturientów, których chrzest i stan wolny ustalono w oparciu o zeznania świadków, wolno dopiero po uzyskaniu zezwolenia Kurii Diecezjalnej.³²⁴

Wielokrotnie przypomniano sposób pisania wniosków o dyspensę od przeszkody małżeńskiej.³²⁵ Zarządzono, by razem z prośbą o dyspensę przesłać do Kurii protokół przedślubny.³²⁶

2.2.5.2. Śluby sobotnie

Doświadczenia pastoralne wyłoniły w diecezji problem ślubów w dni przedświąteczne i soboty. Niespełnianie przez nowożeńców lub gości weselnych obowiązku niedzielnego zrodziło sugestię, by zakazać zawierania małżeństw w te dni. Kuria Diecezjalna w 1931 r. stanęła jednak na stanowisku, że nie można wydać takiego zakazu, natomiast proboszczowie winni wpływać na wiernych, by „w soboty lub dni przedświąteczne nie żądali ślubów”.³²⁷ Po wojnie władza diecezjalna znów musiała zająć stanowisko w sprawie ślubów sobotnich.³²⁸ Zalecono „wszelkimi sposobami duszpasterskimi utrudniać śluby w soboty i dni przedświąteczne”, przy czym „absolutnie nie należy dopuszczać do ślubu sobotniego z zabawą taneczną w restauracji”. Jeśli zaś zachodziłyby okoliczności uzasadniające ślub sobotni, należało je uwzględnić po osiągnięciu moralnej pewności, „że rodzinna zabawa weselna nie przeciągnie się do porannych godzin”. To samo rozporządzenie stwierdza, że nie ma prawnego zakazu, by ślub miał miejsce w sobotę. Wreszcie 10 II 1965 zakomunikowano na zebraniu dziekanów, że nie należy odmawiać ślubu w soboty.

³²¹ Rozporządzenia i komunikaty 1951 nr 4, p. 118.

³²² Rozporządzenia 1951 nr 1.

³²³ WD 1948, 67.

³²⁴ Okólnik 1958 nr 15; WD 1959, 13 (por. aneks 30).

³²⁵ Np. WD 1935, 176; Rozporządzenia 1946 nr 5.

³²⁶ Rozporządzenia 1946 nr 5.

³²⁷ WD 1931, 176.

³²⁸ Rozporządzenia 1957 nr 10.

2.2.5.3. Śluby w niedziele

Te same względy, mianowicie udział weselników we Mszy św., spowodowały, że władza diecezjalna zalecała przeciwdziałać ślubom niedziel-
nym.³²⁹ Ponadto powołując się na „ducha liturgii uroczystej sumy para-
fialnej” uznano za niestosowne, aby tzw. ślub rzymski miał miejsce w cza-
sie sumy.³³⁰

2.3. INNE FORMY KULTU

2.3.1. Nieszpory

W nawiązaniu do drugiej *Instrukcji o należytych wykonaniu soboro-
wej Konstytucji o liturgii* Kuria Diecezjalna zaleciła, aby zamiast *Capi-
tulum* czytać fragment Pisma św.³³¹

2.3.2. Wystawienie Najświętszego Sakramentu

Pierwsze diecezjalne rozporządzenie w sprawie wystawienia Najśw. Sakramentu wydano 29 VIII 1923.³³² Zezwolono wówczas na publiczne wystawienie Najśw. Sakramentu podczas sumy i nieszporów w pierwsze święto Bożego Narodzenia, Wielkiejnocy, Zesłania Ducha Świętego, pa-
trona kościoła i w rocznicę konsekracji kościoła, podczas sumy w uro-
czystość Serca Jezusowego lub w niedzielę następującą, w pierwsze piąt-
ki lub niedziele miesiąca oraz w uroczystość Niepokalanego Poczęcia
NMP. Zarządzenie to powtórzono i przypomniano w r. 1927, zalecając je-
go bezwarunkowe przestrzeganie we wszystkich parafiach.³³³

Obowiązujące od 1 IV 1939 rozporządzenie poszerza dni, w które pod-
czas sumy i nieszporów zezwolono na publiczne wystawienie Najśw. Sa-
kramentu, o uroczystość Chrystusa Króla.³³⁴ W czasie wojny zezwolono,
by oprócz wystawienia Najśw. Sakramentu podczas Mszy w pierwszy
piątek miesiąca wystawiono także w następującą po nim niedzielę³³⁵,
zaś w r. 1961 zezwolono na publiczne wystawienie podczas dwóch Mszy
świętych pierwszopiątkowych.³³⁶

Publiczne (w monstrancji) wystawienie Najśw. Sakramentu poza Mszą
św. było dozwolone w cały dzień wiecznej adoracji, podczas czterdziesto-
godzinnego nabożeństwa, przy Bożym Grobie, w czasie godziny świętej
oraz — w myśl dekretu z 1 III 1961 — podczas nabożeństw majowych
i październikowych.³³⁷

Zezwolenia te pozostawały w mocy aż do wydania w r. 1967 przez Kon-
gregację Obrzędów *Instrukcji o kulcie Tajemnicy Eucharystycznej*³³⁸,
która zniósła wystawienie Najśw. Sakramentu podczas Mszy św.³³⁹

³²⁹ Tamże.

³³⁰ Rozporządzenia 1951 nr 12. p. 172.

³³¹ WD 1967, 14.

³³² Rozporządzenia Adm. Ap. 1924, 292.

³³³ WD 1927, 164.

³³⁴ WD 1939, 53.

³³⁵ Rundschreiben 1941, XI. Wyjaśnienie umieszczone w dziale nieurzędowym WD 1947
s. 30 pomija to zezwolenie i stoi na stanowisku, że wystawienie Najśw. Sakramentu jest
dozwolone w pierwszy piątek lub w pierwszą niedzielę.

³³⁶ WD 1962, 6.

³³⁷ Por. przyp. 332, 334 i 336.

³³⁸ Tekst polski WD 1967, 23.

³³⁹ Por. WD 1970, 18.

2.3.3. Błogosławieństwo Najśw. Sakramentem

Rozporządzenie z 29 III 1923 zezwalało na błogosławieństwo Najśw. Sakramentem w niedziele i święta po sumie oraz po nabożeństwach majowym, czerwcowym, różańcowym i po nabożeństwach w tradycyjne okazy, jak również na zakończenie starego roku.³⁴⁰ Związek Unitas zwrócił się jednak do Kurii Diecezjalnej o zezwolenie na udzielanie w szerszym zakresie błogosławieństwa Najśw. Sakramentem po Mszy św. Chodziło o udzielanie takiego błogosławieństwa po każdej Mszy św. w niedziele i święta, a także po nabożeństwie Drogi Krzyżowej w piątki Wielkiego Postu oraz trzy razy w roku po Mszy św. ze wspólną Komunią św. dzieci szkolnych. Kuria Diecezjalna stwierdziła, że faktycznie istnieje w niektórych miejscowościach niepamiętny zwyczaj udzielania błogosławieństwa Najśw. Sakramentem w zakresie proponowanym przez związek Unitas i odpowiedziała, że „zezwała się niniejszym na udzielanie błogosławieństwa sakramentalnego w myśl powyższego wniosku w tych miejscowościach, w których ten zwyczaj od niepamiętnych czasów istnieje”.³⁴¹

Rozporządzenie z r. 1939 upoważnia ponadto do udzielania błogosławieństwa sakramentalnego w dniu chorych, w czasie misji i rekolekcji, po Mszy św. szkolnej na początek i koniec roku szkolnego, z okazji pierwszej Komunii św. lub wspólnej Komunii świętej dziatwy szkolnej oraz w kaplicach zakonnych z okazji obłóczyn lub składania ślubów zakonnych.³⁴² Oprócz tego można było odtąd udzielać takiego błogosławieństwa po „różnych nabożeństwach ogólnoparafialnych” (np. z okazji powrotu pielgrzymki). Wreszcie dekret z r. 1961 wzbogaca dotychczasowe zezwolenia o prawo udzielania błogosławieństwa sakramentalnego po każdej Mszy św. w niedziele i święta i to we wszystkich kościołach i kaplicach diecezji.³⁴³

Ta tendencja powiększania możliwości udzielania błogosławieństwa sakramentalnego — zwłaszcza po Mszy św. — została zahamowana instrukcją Kongregacji Obrzędów z 25 V 1967, która spowodowała zakazanie udzielania po Mszy św. błogosławieństwa Najśw. Sakramentem.³⁴⁴ Odtąd błogosławieństwo takie może być udzielane tylko „poza Mszą św., a mianowicie: a) po nieszpórach i innych nabożeństwach popołudniowych lub wieczornych w niedziele i święta, b) po nabożeństwach majowych, październikowych i czerwcowych, po nowennie i triduach, c) z okazji wymarszu czy powrotu pielgrzymek, d) z okazji konferencji ascetycznych i dni skupienia, e) na zakończenie adoracji, f) po innych nabożeństwach tradycyjnych, nie związanych ze Mszą św.”.³⁴⁵ Po Mszy św. błogosławieństwo sakramentalne jest dopuszczalne tylko wtedy, jeśli miała miejsce procesja teoforyczna, np. procesja Bożego Ciała czy z racji odpustu.

³⁴⁰ Rozporz. Adm. Ap. 1924, 292.

³⁴¹ WD 1928, 69.

³⁴² WD 1939, 53. Na konieczność ścisłego przestrzegania tego zezwolenia zwrócono uwagę w Rundschreiben 1942, III oraz IV.

³⁴³ WD 1962, 6.

³⁴⁴ WD 1970, 18.

³⁴⁵ Tamże.

2.3.4. Wieczna adoracja

Praktyka wiecznej adoracji nawiązywała do rozporządzenia biskupa wrocławskiego z 1 II 1897.³⁴⁶ Dekretem z 30 X 1934 Biskup Katowicki wprowadził obowiązujący od 1 I 1935 porządek wiecznej adoracji trwającej jako adoracja dzienna od godz. 6—18, zaś jako adoracja nocna od od 18—6.³⁴⁷ Adoracja odbywa się w kościołach i kaplicach, przy czym uznano jako niedopuszczalne przenoszenie adoracji z kościoła do kaplicy.³⁴⁸ Nowy porządek wiecznej adoracji ustalono w r. 1948³⁴⁹ i wreszcie w r. 1961 stwierdzono, że wieczna adoracja „będzie obowiązywała nadal w dotychczasowych ramach” a więc od godz. 6—18 i od 18—6. Ustalono też, kiedy wieczna adoracja jest zawieszona, zaś dziekanów upoważniono do udzielania proboszczom zezwoleń na jednorazową zmianę dni adoracyjnych.³⁵⁰

2.3.5. Nabożeństwa pierwszoczwartkowe, pierwszopiątkowe i pierwszosobotnie

Omawiana wyżej — w łączności z zezwoleniami na binację, a zwłaszcza na wystawienie Najśw. Sakramentu — praktyka pierwszych piątków miesiąca łączyła się ze szczególnym nabożeństwem ku czci Najśw. Serca Jezusowego. Odmówienie specjalnych modlitw było warunkiem odprawienia Mszy św. wotywniej i korzystania z przytoczonych wyżej zezwoleń.³⁵¹

Już w r. 1936 i 1937 ogłoszono dekret Kongregacji Obrzędów zezwalający na odprawienie w pierwsze czwartki miesiąca Mszy św. *De Summo et Aeterno Sacerdote* oraz odnośne wyjaśnienie tejże Kongregacji³⁵², lecz w diecezji przyjęła się — zwłaszcza w czasie okupacji — praktyka tzw. sobót kapłańskich, następujących po pierwszym piątku miesiąca i poświęconych modlitwom o powołania kapłańskie.³⁵³ Dopiero rozporządzeniem z 18 X 1950 wprowadzono praktykę dostosowaną do dekretów Kongregacji Obrzędów i zarządzono odprawianie w pierwsze czwartki miesiąca Mszy św. *De Summo et Aeterno Sacerdote*, zaś w pierwsze soboty Mszy św. *De Immaculato Corde BMV* — obydwie łącznie z odpowiednim nabożeństwem.³⁵⁴

³⁴⁶ Sammlung kirchlicher Verordnungen..., nr 255.

³⁴⁷ WD 1934, 213.

³⁴⁸ WD 1935, 193.

³⁴⁹ V. H. 1702/48.

³⁵⁰ WD 1962, 6, p. C II (aneks 46).

³⁵¹ Por. np. dekret V. A. I 4080/60 z 12 XI 1960, p. III, 1 — WD 1961, s. 77.

³⁵² WD 1936, 144; 1937, 243.

³⁵³ Amtsblatt 1944, 5.

³⁵⁴ V. H. V 1861/50 — Okólnik 1950 nr 10.

2.3.6. Nabożeństwo w intencji misji

Nawiązując do *Instrukcji o należytej współpracy misyjnej biskupów* Biskup Katowicki wydał w dniu 10 X 1969 zarządzenie, „by w każdym kościele diecezji katowickiej jeden raz w miesiącu jedno z istniejących nabożeństw popołudniowych poświęcone zostało w intencji misji”.³⁵⁵

2.4. ŚWIĘTA I POSTY

2.4.1. Święta

2.4.1.1. Uroczystość patrona lub tytułu kościoła

W dniu 1 XII 1960 Biskup Katowicki wydał obowiązujący od 1 I 1961 *Dekret dotyczący obchodów zewnętrznych uroczystości (externa solemnitas) świąt partykularnych (np. odpustów, „kiermaszów” itp.) w Diecezji Katowickiej*.³⁵⁶ Dekret ten nawiązał do wydanych w r. 1960 nowych rubryk mszału i brewiarza. Oprócz przepisów liturgicznych zawiera także dyspozycje dyscyplinarne ustalające obchody zewnętrzne uroczystości patronalnych oraz święta tytułu kościoła: św. Michała na ostatnią niedzielę września, św. Józefa patrona robotników na pierwszą niedzielę maja, św. Apostołów Piotra i Pawła na ostatnią niedzielę czerwca oraz św. Klemensa i św. Katarzyny na ostatnią niedzielę przed adwentem. Równocześnie z przeniesieniem obchodów zewnętrznych przeniesiono też odpusty związane ze świętem tytułu lub patrona kościoła lub kaplicy publicznej, jakie w diecezji katowickiej zyskuje się w oparciu o dekret Piusa IX z 14 III 1854.³⁵⁷

2.4.1.2. Rocznicą konsekracji kościoła

Ustalono, że kościoły konsekrowane obchodzą swe święto 16 października — z tym jednak, „że można je obchodzić w niedzielę, którą dotychczas je obchodzono”.³⁵⁸

2.4.1.3. Święto papieskie

Administrator apostolski wydał w dniu 18 I 1924 list pasterski wprowadzający „szczególne święto papieskie, które się odtąd corocznie we wszystkich parafiach Administracji Apostolskiej odprawiać będzie w niedzielę po rocznicy wyboru Ojca świętego”.³⁵⁹ Po erygowaniu diecezji obowiązek obchodzenia święta papieskiego rozciągnięto na całą diecezję.³⁶⁰

³⁵⁵ WD 1969, 42.

³⁵⁶ WD 1961, 8.

³⁵⁷ WD 1960, 12 — przedruk z *Sammlung kirchlicher Verordnungen...*, nr 214 wraz z wyjaśnieniem podstawy stosowania dekretu w diecezji katowickiej. Odnośnie do przenoszenia odpustu patrz: *Sammlung...*, nr 213.

³⁵⁸ WD 1961, 8, p. V.

³⁵⁹ Rozporz. Adm. Ap. 1924, 184.

³⁶⁰ WD 1926, 29.

2.4.2. Przepisy postne

Przepisy postne ustalone w r. 1923³⁶¹ nie uległy zmianie i co roku były w prawie nie zmienionej postaci ogłaszane jako mandat postny.³⁶² Dopiero warunki wojenne kazały wprowadzić zmiany: dni postu i wstrzeżności ograniczono do środy popielcowej i wielkiego piątku.³⁶³ Zaznaczyć należy, że złagodzenie dyscypliny postnej traktowano nie jako dyspensę od przepisów kan. 1252 i prawa partykularnego, lecz jako wydane na czas i złagodzone ze względu na wojnę normy prawne.³⁶⁴

Po wojnie znów ogłoszono przepisy postne wg prawa powszechnego i partykularnego zgodne z przepisami obowiązującymi przed wojną, zarazem jednak udzielono dyspensy od postu ilościowego we wszystkie dni roku za wyjątkiem popielca i wielkiego piątku,³⁶⁵ następnie zaś — po dekrete Stolicy Apostolskiej z 28 I 1949 — z wyjątkiem popielca, wielkiego piątku, wigilii Wniebowzięcia i wigilii Bożego Narodzenia.³⁶⁶ Wtedy jednak w dyscyplinie postnej nie znajdujemy już specyficznych elementów prawa diecezjalnego, lecz regulują ją dyspensy udzielone przez Prymasa Polski³⁶⁷ oraz zmienione w r. 1966 przepisy prawa powszechnego.³⁶⁸

2.5. AKCJE DUSZPASTERSKIE

Rozdział zatytułowany *akcje duszpasterskie* nie powinien wprowadzać w błąd. Kościół żyje duszpasterstwem. Jeśli w pracy na temat prawa diecezjalnego mówi się o akcjach duszpasterskich, to nie może chodzić o opracowanie całego duszpasterstwa czy też — mówiąc inaczej — wszystkich akcji duszpasterskich. Opracowanie to nie może objąć nie tylko wszystkich akcji duszpasterskich faktycznie obecnie lub w ciągu dziejów diecezji istniejących, ale nawet tych, które były przez władzę diecezjalną inspirowane i kierowane. Tym zagadnieniem — np. opracowaniem duszpasterstwa diecezjalnego w świetle okólników referatu duszpasterskiego — zająć się winien pastoralista i historyk. Stąd np. nie uwzględnia się w tym rozdziale wskazówek biskupa Adamskiego odnośnie do duszpasterstwa szkolnego, a przedstawiających pastoralny całokształt tego zagadnienia,³⁶⁹ ani też np. corocznej pielgrzymki mężczyzn do Piekara, która na stałe zrosła się z życiem i działalnością duszpasterską diecezji. W opracowaniu zmieściły się jedynie te akcje duszpasterskie, które znalazły się w optyce ustawodawczej władzy diecezjalnej i tworzą względnie tworzyły obowiązujące prawo diecezjalne.

³⁶¹ Rozporz. Adm. Ap. 1923, 16.

³⁶² Aneks 47.

³⁶³ Amtsblatt 1943, 6; 1944, 2.

³⁶⁴ „Es wird folgende Fastenverordnung erlassen” — Amtsblatt 1943, 6.

³⁶⁵ WD 1947, 6.

³⁶⁶ WD 1955, 20.

³⁶⁷ WD 1957, 12 i lata następne.

³⁶⁸ WD 1967, 2 oraz 27.

³⁶⁹ WD 1935, 209 oraz 1936, 2.

2.5.1. Tydzień modłów o zjednoczenie chrześcijan

W r. 1962 wprowadzono po raz pierwszy w diecezji obowiązkowy obchód tygodnia modłów o zjednoczenie chrześcijan, na który składały się codzienne nabożeństwa oraz odpowiednie kazanie niedzielne.³⁷⁰ Zarządzenie to, regulujące sposób obchodzenia tego tygodnia na Śląsku Cieszyńskim i w pozostałych częściach diecezji, powtarzano i przypomniano w latach następnych,³⁷¹ przy czym wskazania pastoralne i liturgiczne uległy pewnym modyfikacjom przy zachowaniu zasady obowiązkowego obchodzenia tygodnia we wszystkich parafiach diecezji.³⁷²

2.5.2. Triduum przed uroczystością św. Stanisława Kostki

Triduum dla młodzieży męskiej przed uroczystością św. Stanisława Kostki jest tradycyjnie już odprawianym nabożeństwem,³⁷³ o którym władza diecezjalna stwierdziła w r. 1959, że urządzenie tego triduum jest obowiązkowe we wszystkich parafiach.³⁷⁴ Jednak w r. 1970 okólnik duszpasterski podpisany przez referenta duszpasterskiego dopuszcza możliwość zastąpienia triduum przez dzień skupienia dla młodzieży.³⁷⁵ Wniosek stąd, że triduum to należy do praktykowanych w diecezji form duszpasterskich, nie weszło jednak w ramy obowiązującego prawa diecezjalnego.³⁷⁶

2.5.3. Kolęda

Jedynie na czas wojny dyspensowano od obowiązku odwiedzin kolędowych,³⁷⁷ natomiast po wojnie przypomniano, że księża parafialni nie mogą bez pozwolenia Kurii Diecezjalnej zwolnić się z obowiązku odbywania kolędy.³⁷⁸

2.6. STOWARZYSZENIA KOŚCIELNE

2.6.1. Chóry kościelne

W dniu 13 II 1935 władza duchowna zatwierdziła wzór *Statutu dla parafialnego polskiego chóru kościelnego*.³⁷⁹ Statut ten stał się obowiązkowy dla wszystkich polskich chórów parafialnych. Chóry te połączono w Związek Polskich Chórów Kościelnych, dla którego Kuria Diecezjalna zatwierdziła statut w dniu 15 IV 1935.³⁸⁰ Do działań

³⁷⁰ Ok. duszp. 1963 nr 1 (aneks 48).

³⁷¹ Ok. duszp. 1963 nr 1; 1963 nr 10; 1964 nr 9.

³⁷² Ok. duszp. 1966 nr 1; 1967 nr 1; 1967 nr 8; 1969 nr 1; 1969 nr 7; 1970 nr 7.

³⁷³ Por. np. Biul. duszp. 1957 nr 10.

³⁷⁴ Ok. duszp. 1959 nr 5.

³⁷⁵ Ok. duszp. 1970 nr 6.

³⁷⁶ Okólniki duszp. poświęcają też co roku uwagę triduum dla młodzieży żeńskiej obchodzonemu przed uroczystością Niepok. Poczęcia NMP, ale również o tym nabożeństwie nie można powiedzieć, by urządzenie go obowiązywało na podstawie prawa diecezjalnego.

³⁷⁷ Rundschreiben 1941, XIII; 1942, XVI. Por. także Anstblatt 1943, 149 i 1944, 167.

³⁷⁸ Rozporządzenia i komunikaty 1951 nr 12.

³⁷⁹ WD 1935, 53.

³⁸⁰ WD 1935, 91.

ności tych chórów władza diecezjalna przywiązywała duże znaczenie, tak że w zmienionych organizacyjnie warunkach powojennych zarządzono, by przy każdym kościele założono chór kościelny.³⁸¹

2.6.2. Caritas

W r. 1929 podano duchowieństwu „do wiadomości i rozwagi zarys organizacji pracy charytatywnej oraz wskazówki praktyczne z wezwaniem do energicznego podjęcia względnie dalszego rozwinięcia akcji tej w kierunku wskazanym”.³⁸² Określono, że akcja charytatywna obejmuje sekcję ubóstwa, młodzieży, wychodźstwa i umiarkowania. Wprowadzono też stopnie organizacyjne: na terenie diecezji, wielkiego miasta, względnie powiatu oraz parafii. Równocześnie ogłoszono *Statut Związku Diecezjalnego Caritas*. Organizacja ta w r. 1934 otrzymała nazwę *Związek Caritas Diecezji Katowickiej* oraz statut.³⁸³

2.6.3. Stowarzyszenie św. Wincentego à Paulo

Już w r. 1925 Administrator Apostolski wezwał księży, by we wszystkich miejscowościach o ludności robotniczej zakładano *Towarzystwo św. Wincentego à Paulo*.³⁸⁴ Dekretem z 1 V 1930 Biskup Katowicki zarządził, by proboszczowie we wszystkich parafiach zakładali *Stowarzyszenia Pań Miłosierdzia* stosując się do wskazań Kurii. Z datą 26 IV 1930 biskup zatwierdził „na całą diecezję i wszystkie jej parafie” *Statut Stowarzyszenia Pań Miłosierdzia św. Wincentego à Paulo*,³⁸⁵ uzupełniony w r. 1933 statutem Rady Wyższej.³⁸⁶

2.6.4. Żywy różaniec

W myśl rozporządzenia Biskupa Katowickiego należało we wszystkich parafiach zaprowadzić żywy różaniec oparty o *Statut Diecezjalnego Różańca Żywego*.³⁸⁷

3. BAZA MATERIALNA KOŚCIOŁA KATOWICKIEGO

3.1. ŚWIADCZENIA NA RZECZ DIECEZJI

3.1.1. Danina diecezjalna

Początkowo określono wysokość podatku diecezjalnego na półtora procent „od preliminowanej na potrzeby parafii sumy”.³⁸⁸ Ponieważ „ten sposób ściągania podatku diecezjalnego okazał się niepraktycznym”, us-

³⁸¹ Ok. duszp. 1958 nr 10.

³⁸² WD 1929, 131.

³⁸³ WD 1934, 78 ns.

³⁸⁴ Rozporz. Adm. Ap. 1925, 399.

³⁸⁵ WD 1930, 87.

³⁸⁶ WD 1933, 79 ns.

³⁸⁷ WD 1927, 32.

³⁸⁸ WD 1928, 22.

talono kwotę, jaką należało płacić proporcjonalnie do liczby katolików, określaną dla stu katolików.³⁸⁹ Wysokość podatku określała co roku Kuria Diecezjalna.³⁹⁰ Jako podstawy przyjmowano liczbę dusz podaną w aktualnym schematyzmie.³⁹¹ Po wojnie przyjęło się określenie daniny w stosunku do jednego parafianina.³⁹²

3.1.2. Kolekty

W diecezji obowiązują następujące kolekty: na potrzeby diecezji, na Seminarium Duchowne, na KUL oraz jałmużna postna. Tę ostatnią przeprowadza się raz w roku w czasie wielkanocnym, a do złożenia ofiary zobowiązani są wierni, którzy korzystali z dyspensy od przepisów postnych.³⁹³ Na utrzymanie KUL przekazywano początkowo kwoty określone proporcjonalnie do ilości parafian,³⁹⁴ następnie oprócz określonej wg ilości dusz składki wprowadzono — najpierw jeden raz w roku — kolektę na KUL.³⁹⁵ Po wojnie — zgodnie z uchwałą Episkopatu — przyjęto praktykę czterech co roku stałych kolekt na KUL oraz tzw. tacę letnią. Zebranie kolekty na potrzeby Seminarium Duchownego zarządzono co kwartał.³⁹⁶

Wg prawa diecezjalnego kolekty ustalone przez Kurie Diecezjalną należy przeprowadzać „nie tylko w kościołach parafialnych, lecz także w kościołach nieparafialnych, kaplicach publicznych i półpublicznych, jeśli publiczność w nabożeństwach tamże odprawianych bierze udział. Kapłani w tych świątyniach zbierający kolektę winni ją przesyłać właściwemu proboszczowi”.³⁹⁷ Obowiązuje odprowadzenie kolekty w całości,³⁹⁸ zaś praktyczny sposób przeprowadzenia kolekty ustalono 9 IV 1958.³⁹⁹

3.1.3. Seminaristicum

Gdy Administrator Apostolski otrzymał od prefekta Kongregacji Studiów i Uniwersytetów pismo z 11 XII 1924 polecające założyć seminarium diecezjalne, nałożył obowiązek płacenia *seminaristicum* w wysokości 5% od dochodów rocznych. Do płacenia *seminaristicum* zobowiązał oprócz osób określonych kan. 1356 także wikariuszy, katechetów oraz innych księży należących do Administracji Apostolskiej — za wyjątkiem emerytów.⁴⁰⁰ Zarządzenie to zostało podtrzymane przez następnych biskupów, przy czym zaznaczono, że należy uiszczać *seminaristicum*

³⁸⁹ WD 1928, 175.

³⁹⁰ Np. WD 1930, 13; 1931, 24; 1932, 41; 1933, 6. Obniżono w r. 1936 — WD 1936, 57.

³⁹¹ WD 1938, 25.

³⁹² Np. WD 1948, 17; Okólnik 1958 nr 3.

³⁹³ Por. np. Rozporz. Adm. Ap. 1924, 202.

³⁹⁴ Por. np. Rozporz. Adm. Ap. 1924, 318.

³⁹⁵ WD 1931, 131.

³⁹⁶ WD 1927, 2.

³⁹⁷ WD 1936, 70.

³⁹⁸ WD 1953, 10; Okólnik 1958 nr 3.

³⁹⁹ Wtedy określono daninę na 50 gr. od parafianina w stosunku rocznym — Okólnik 1958 nr 5.

⁴⁰⁰ Rozporz. Adm. Ap. 1925, 376.

w dwóch ratach rocznych.⁴⁰¹ Rozporządzenie z r. 1936 podaje, że wikariusze i katecheci płacą *seminaristicum* „w formie dobrowolnej daniny”.⁴⁰² Jedynie księża kurialni zostali zwolnieni od płacenia *seminaristicum*.⁴⁰³ W r. 1948 wysokość *seminaristicum* ustalono w zależności od wielkości parafii.⁴⁰⁴

3.2. KOŚCIOŁY

3.2.1. Budowa i wyposażenie kościołów

Już w r. 1925 stwierdzono, że na budowę i znaczną przebudowę konieczne jest zezwolenie władzy kościelnej.⁴⁰⁵ W r. 1932 uregulowano diecezjalny nadzór nad budownictwem kościelnym.⁴⁰⁶ Odtąd na budowę, względnie przebudowę jakichkolwiek budynków kościelnych, wymagana jest zgoda Kurii Diecezjalnej. Najpierw należy przedłożyć wniosek wraz z tymczasowym szkicem budowy, planem sytuacyjnym i ogólnym zestawieniem kosztów, a po zatwierdzeniu szkiców przesłać właściwy projekt do zatwierdzenia wg wymogów wymienionego zarządzenia. W r. 1946 zarządzenie to powtórzono prawie dosłownie.⁴⁰⁷ Po zakończeniu wojny bowiem przy likwidacji szkód, jakie poniosły budynki kościelne, konieczny był pośpiech i dlatego nie wymagano stosowania zarządzenia z r. 1932 o nadzorze nad budownictwem kościelnym. Po naprawieniu zniszczeń wojennych uznano za stosowne przypomnieć przepisy z r. 1932. Jeśli gdzieś zawiązywał się komitet budowy kościoła, nadawano mu kościelną osobowość prawną i statut ustalony przez Kurie Diecezjalną.⁴⁰⁸

Nakaz odniesienia się do Kurii o zezwolenie dotyczy nie tylko budowy czy przebudowy, lecz także wyposażenia kościołów.⁴⁰⁹ Szczególnie mocno zaakcentowano ten przepis w odniesieniu do organów.⁴¹⁰ W dniu 23 XII 1963 Biskup Ordynariusz powołał Komisję dla Sztuki Sakralnej,⁴¹¹ której należy przedłożyć projekty wszelkich inwestycji z zakresu zewnętrznego i wewnętrznego wystroju kościoła.⁴¹² Również założenie radiofonizacji kościoła wymaga zezwolenia Kurii, dla którego uzyskania należy przedłożyć wszelkie dane techniczne.⁴¹³

Ze względu na szkody górnicze wysłano pismo stwierdzające, że „rządcy parafii mają pod osobistą odpowiedzialnością obowiązek sumienia zwracać uwagę już na najmniejsze rysy w budowach kościelnych i o nich — zwłaszcza przy rozszerzaniu się rys — powiadomić Kurie Diecezjal-

⁴⁰¹ Por. np. WD 1927, 2; 1932, 41.

⁴⁰² WD 1936, 57.

⁴⁰³ Pismo wikariusza generalnego z 6 XII 1929 (które jednak poszło potem w zapomnienie).

⁴⁰⁴ V. T. I 787/48.

⁴⁰⁵ Rozporz. Adm. Ap. 1925, 416.

⁴⁰⁶ WD 1932, 67. Por. też przypomnienie z 13 VI 1936 — WD 1936, 125 (aneks 49).

⁴⁰⁷ Rozporządzenie z dnia 4 VII 1946. Por. także WD 1954, 36.

⁴⁰⁸ WD 1936, 38.

⁴⁰⁹ WD 1930, 17 (aneks 50).

⁴¹⁰ WD 1947, 94.

⁴¹¹ Dwukrotnie: w r. 1936 (WD 1936, 64) oraz w 1963 (WD 1964, 22).

⁴¹² Ok. duszp. 1964 nr 5.

⁴¹³ V. H. III 3153/54.

na".⁴¹⁴ Wydano też *Instrukcję w sprawie szkód górniczych, geologicznych i wodnych w nieruchomościach kościelnych*.⁴¹⁵

W myśl zarządzenia z 6 VI 1966⁴¹⁶ każdy kościół i obiekt przykościelny powinien być zaopatrzony w sprawną instalację odgromową utrzymywaną „w stanie stałej czynności”.

Wreszcie przed wszystkimi kościołami położonymi przy głównych szosach i arteriach komunikacyjnych winna stać „wielka tablica informująca o terminach Mszy św. w niedziele i święta.”⁴¹⁷

3.2.2. Zarząd majątkiem

Konferencja plenarna Episkopatu Polski zatwierdziła w dniu 7 IX 1947 *Statut Rad Parafialnych*,⁴¹⁸ do którego Kuria Diecezjalna wydała w dniu 30 XII 1947 dekret wykonawczy,⁴¹⁹ rozwiązujący istniejące dotychczas rady parafialne lub komitety kościelne, i wprowadzający na ich miejsce nowe. Dekret utrzymuje w mocy obowiązujące w diecezji prawo o udziale w posiedzeniach rady wikariuszy parafialnych — z głosem doradczym.⁴²⁰

Dla ułatwienia zarządom majątku kościelnego spełnienia wymogów kan. 1525 § 1 Kuria Diecezjalna wydawała szczegółowe rozporządzenia określające sposób wykonania i przedłożenia rachunków rocznych⁴²¹ i sporządzała odpowiednie formularze.

Uregulowano również sposób sporządzania inwentarza przez wydanie odpowiednich formularzy⁴²² i instrukcji.⁴²³

Wydano też szereg przepisów szczegółowych powołujących się na prawo powszechne, a dotyczących zawierania umów,⁴²⁴ wdawania się w spory sądowe,⁴²⁵ zabezpieczenia pieniędzy,⁴²⁶ zapobiegania kradzieżom.⁴²⁷

3.2.3. Dzwony

Dzwony kościelne były częstym przedmiotem rad i wskazań udzielanych przez Kurie Diecezjalną. W r. 1928 wydano rozporządzenie nakazujące „doroczne zbadanie wszystkich dzwonów w parafii”, zarazem podało wskazania, „jak należy obchodzić się z dzwonami”.⁴²⁸

Ważne zarządzenie dotyczące używania dzwonów kościelnych wydał

⁴¹⁴ Pismo V. H. III 2292/66 — Okólnik do dziekanów z 14 VI 1966.

⁴¹⁵ Z dnia 17 XII 1970 (aneks 51).

⁴¹⁶ V. C. I 680/66 — Okólnik do dziekanów z 6 VI 1966.

⁴¹⁷ Ok. duszp. 1964 nr 5; 1965 nr 1.

⁴¹⁸ WD 1947, 107.

⁴¹⁹ WD 1947, 108.

⁴²⁰ Rundschreiben 1940 nr 21.

⁴²¹ Np. WD 1928, 176; 1931, 131.

⁴²² Por. WD 1929, 41.

⁴²³ Rozporządzenia i komunikaty 1951 nr 11 (aneks 52).

⁴²⁴ WD 1931, 152; Amtsblatt 1943, 7; WD 1954, 6; 1954, 37.

⁴²⁵ WD 1953, 37.

⁴²⁶ WD 1948, 13.

⁴²⁷ WD 1930, 18.

⁴²⁸ WD 1928, 99.

Biskup Katowicki dnia 8 I 1970: ze względów ekumenicznych zezwolił na dzwonięcie w kościele katolickim z okazji pogrzebu ewangelika — i odwrotnie.⁴²⁹

3.3. OŁTARZE

Aż do czasu reformy liturgicznej podjętej przez Sobór Watykański II nie było potrzeby uzupełniania prawa powszechnego przepisami partykularnymi dotyczącymi ołtarzy. Dopiero po soborze Biskup Katowicki wydał *Wskazania i Rozporządzenia dotyczące ołtarza i tabernakulum*, mające na celu zapobieganie przeprowadzaniu zmian „bez zastanawiania się i bez odpowiedniego pouczenia wiernych”.⁴³⁰ Rzecz oczywista, że wskazania te miały charakter przejściowy — materia ta została uregulowana przez *Wprowadzenie ogólne do Mszału rzymskiego*.⁴³¹

Więcej natomiast uwagi poświęcił prawodawca diecezjalny tabernakulum. Bazą, o jaką opierały się przepisy diecezjalne, była *Instrukcja Kongregacji Sakramentów w sprawie przechowywania Najśw. Sakramentu*, wydana w r. 1938, której ściśle przestrzeganie nakazano wszystkim proboszczom i rektorom kościołów oraz kaplic i której przestrzeganie poddano wizytacji dziekańskiej.⁴³² Prawo diecezjalne nałożyło na proboszczów obowiązek wprowadzenia tabernakulów pancernych.⁴³³ Zakazano i kazano usunąć zaprowadzone w niektórych kościołach światło elektryczne wewnątrz tabernakulum.⁴³⁴ Skorzystano natomiast z odpowiednich indultów Stolicy Apostolskiej i zezwolono na używanie światła elektrycznego do wiecznej lampki.⁴³⁵

3.4. CMENTARZE

Obok przepisów prawa powszechnego (kan. 1205—1214) podawano w organie urzędowym do wiadomości także przepisy prawa państwowego.⁴³⁶ Szczegółowe normy prawa diecezjalnego dostosowane do wymogów kościelnego prawa powszechnego i prawa państwowego wydano w r. 1935.⁴³⁷ Na rozporządzenie to składają się *Wskazówki w sprawie urządzenia cmentarzy w Diecezji Katowickiej* oraz *Projekt instrukcji dla zarządcy cmentarza*. Wskazówki dotyczą estetycznego urządzenia cmentarza, jego zarządu i zabudowań. Regulamin zawiera podstawowe postanowienia co do pogrzebów, ogólne przepisy porządkowe, szczegółowe przepisy o grobach, nagrobkach, utrzymaniu mogił, ogrodzeniu, kaplicy cmentarnej i kostnicy. Poszczególne postanowienia były nieraz przypo-

⁴²⁹ V. E. 670/70 (aneks 53).

⁴³⁰ WD 1966, 16.

⁴³¹ WD 1970, 3 — por. nr 259—270 Wprowadzenia.

⁴³² WD 1938, 145; ponownie WD 1954, 66.

⁴³³ WD 1947, 40; 1953, 32; 1962, 6; p. C VIII, 2.

⁴³⁴ Rozporządzenia 1950 nr 6; WD 1962, 6, p. C VIII, 3.

⁴³⁵ Rozporządzenia 1946 nr 11; WD 1962, 6, p. C VIII, 4.

⁴³⁶ Np. WD 1934, 149; 1935, 198; 1938, 115; 1959, 40.

⁴³⁷ WD 1935, 52. W czasie wojny ogłoszono Friedhofsordnung—Rundschreiben 1940, XXI.

minane, np. o pogrzebach innowierców i samobójców,⁴³⁸ akatolików,⁴³⁹ o mowach pogrzebowych.⁴⁴⁰ Zalecono, by jako grabarzy angażować osoby mające podstawowe wiadomości o pielęgnacji grobów.⁴⁴¹

ZAKOŃCZENIE

Celem niniejszej pracy było zebranie i omówienie prawa partykularnego Diecezji Katowickiej i to w perspektywie odnowy synodalnej. Z takiego punktu widzenia praca jest po prostu pierwszym krokiem: zreferowanie prawa i jego — wprawdzie tylko selektywne — zebranie ma stworzyć bazę do refleksji, dyskusji i reformy.

Tak widziany cel pracy kazał ograniczyć komentarz. Zastosowano go tylko wtedy, gdy jakiś przepis nastroczał trudności interpretacyjne.

Z drugiej jednak strony właśnie perspektywa synodalna każe wyjść poza proste zreferowanie i wszcząć dyskusję. Oczywiście nie można tego pojąć jako „sądu nad prawem”. Trzeba natomiast — i jest to obowiązkiem każdego członka wspólnoty diecezjalnej — przestrzegając prawa obowiązującego, myśleć o jego rozwoju w świetle funkcji, jaką prawo — wg naszego współczesnego rozumienia misji Kościoła i roli jego prawa — ma spełniać w Kościele lokalnym.

Wydaje się, że najbardziej owocna byłaby analiza prawa diecezjalnego w świetle trzech komponentów prawa kościelnego: elementu jurydycznego, metajurydycznego i metakanonicznego.⁴⁴² Tak pojęte zadanie prowadzi od razu do podziału ról.

Analizę w świetle elementu jurydycznego winni przeprowadzić kaniści i — przynajmniej — należała ona do niniejszej pracy. Chodziłoby w tym przypadku o formalną analizę prawa diecezjalnego, jego poprawności — czy odpowiada ono współczesnym formalnym wymogom stawianym normom prawnym. A więc dotyczyłaby takich zagadnień, jak czyistość i precyzja języka, jasność używanych pojęć, jednoznaczność sformułowań.

W tej dziedzinie niewątpliwie wiele jest do zrobienia. Nie zawsze bowiem jasna jest granica między ustawą i nakazem, między nakazem i zaleceniem. Fakt ten jest zrozumiały, gdyż władza kościelna chętniej używa zaleceń niż nakazów. Duchowi prawu kościelnego bardziej odpowiada łagodna forma *canonum* niż twardy styl *legum*.⁴⁴³ Prawo to bardziej apeluje do sumienia, chętniej przekonywuje niż nakazuje. Niemniej trzeba również zwrócić uwagę na rolę elementów formalno-prawnych dla funkcjonowania prawa i — konsekwentnie — życia społeczności kościelnej.

Jeśli zaś przy takim poglądzie wyrazić uwagi natury formalnej pod adresem katowickiego prawa diecezjalnego, to nasuwa się postulat, by — uwzględniając zasadę pomocniczości⁴⁴⁴ — bardziej sprecyzować kompe-

⁴³⁸ WD 1935, 210.

⁴³⁹ WD 1937, 191.

⁴⁴⁰ WD 1936, 71.

⁴⁴¹ WD 1936, 99.

⁴⁴² Por. G. Söhngen, *Grundfragen einer Rechtsstheologie*, München 1962, 63—73.

⁴⁴³ A. van Hove, *Prolegomena ad Codicem Iuris Canonici*, Mechliniae² 1945, 40.

⁴⁴⁴ Por. m. inn. A. Bertrams, *De principio subsidiarioris in iure canonico*, Periodica 46 (1957), 3—65; V. de Reina, *Poder y sociedad en la Iglesia*. W: Iglesia y derecho, Salamanca 1965, 99—123.

tencje, zwłaszcza biskupich organów doradczych, rad parafialnych, a także wikariuszy. Instytucje prawne wymagają bowiem ścisłego kształtu prawnego — co wcale zresztą nie wyklucza otwartego charakteru ich struktur. Są one przykładem, jak dużą rolę spełnia właśnie moment formalny: może on nawet decydować o żywotności instytucji.

Konieczność przeprowadzenia analizy prawa diecezjalnego z punktu widzenia formalno-prawnego jest więc oczywista. Dodajmy jednak od razu, że nie w tym widzimy najważniejsze zadanie, jakie stawia przed nami perspektywiczne spojrzenie na to prawo. Rola kanonisty nie jest tu ani pierwszoplanowa, ani też najtrudniejsza.

Znacznie ważniejsza wydaje się analiza prawa diecezjalnego z punktu widzenia metajurydycznego: trzeba poświęcić uwagę jego przedmiotowi materialnemu. Jaka treść, jaki obraz Kościoła wyłania się z tego prawa oraz jaki obraz Kościoła winien stać u jego podstaw?

Z zestawienia prawa Kościoła Bożego, „który istnieje w Katowicach”, wynika, że niewątpliwie jest to Kościół żywy. Najbardziej zaś pisze się mu na chwałę, że prawa i zarządzenia dotyczące temporalistów nie wzięły góry nad duszpasterskimi. Nie zaniedbano bazy materialnej, ale dominantę w prawie stanowiły zarządzenia duszpasterskie. W tej dziedzinie prawo diecezji katowickiej może poszczycić się krokami prekursorskimi — zwłaszcza w dziedzinie głoszenia słowa Bożego. Wystarczy przypomnieć o nauce religii przedszkolaków czy o obowiązku głoszenia kazań, znacznie przekraczającym wymóg kan. 1344 § 1. Żywy, aktywny Kościół wyłania się też z ustawodawstwa liturgicznego, chociaż nie zawsze szło ono w kierunku, jaki po soborowych reformach liturgicznych przybrało prawodawstwo powszechne.

Obraz prawa diecezjalnego byłby jeszcze bardziej pocieszający, gdyby można było znaleźć w nim elementy inspirujące, wymuszające niejako inicjatywę; gdyby na obliczu sprawnie kierowanego Kościoła rysowała się sieć kanałów wyławiających i kierujących ku wspólnemu pożytkowi twórcze bodźce i siły oddolne. Konstytucja *Lumen gentium* przypomina nam w ślad za encyklikami Piusa XII, że „wyposażona w organa hierarchiczne społeczność i zarazem mistyczne Ciało Chrystusa... nie mogą być pojmowane jako dwie rzeczy odrębne”.⁴⁴⁵ Otóż patrząc w przyszłość można by zastanowić się nad tym, co zrobić, by Kościół widziany przez pryzmat prawa diecezjalnego był naprawdę żywym, aktywnym ludem Bożym? Prawo diecezjalne jest jeszcze — podobnie jak prawo powszechne — zbyt klerykalne. A chodzi o to, by podmiotem tego prawa nie był wyłącznie kler. Niewątpliwie w prawie diecezjalnym katowickim nie znajdujemy przepisów dławiących aktywność. To jednak mało. Prawo, które buduje Kościół i które ma swoją rolę dla wzrostu Ciała Mistycznego, winno tę aktywność prowokować. Rzecz jasna — nie poprzez nakaz, ale przez przepisy umożliwiające wiernym i wciągające ich w takie życie w Kościele, które byłoby nie tylko wykonywaniem prawa, ale wykorzystaniem dla dobra wspólnoty własnych darów naturalnych i nadprzyrodzonych. Kościół bowiem jest wyposażony „w rozmaite dary hierarchiczne i charyzmatyczne”⁴⁴⁶ i te ostatnie również mają być wykorzystane dla dobra

⁴⁴⁵ Nr 8.

⁴⁴⁶ *Lumen gentium* nr 4.

Kościoła.⁴⁴⁷ Dary te stanowią tytuł aktywności ugruntowany w Bożym prawie pozytywnym, odrębny od tytułu hierarchicznego. Byłoby celowe przemyśleć, jakie wymogi wynikają stąd dla prawa kościelnego na płaszczyźnie diecezjalnej.

Ta sugestia prowadzi nas do uwagi ogólnej: prawo kościelne będące prawnym wyrazem teologii wyraża Kościół tak, jak on jawi się w świadomości ustawodawcy. Niewątpliwie pogłębiła się i poszerzyła w ciągu ostatnich pięćdziesięciu lat świadomość Kościoła. W tym to okresie ukazały się przecie encykliki *Mystici Corporis* i *Ecclesiam suam*, w tym czasie odbył się Sobór Watykański II z jego magistralną *Konstytucją dogmatyczną o Kościele* i innymi dokumentami na niej bazującymi. Skoro zaś przedmiotem materialnym prawa kościelnego jest Kościół naszej wiary, konieczność konfrontacji tego prawa z naszą aktualną świadomością kościelną i wiarą w Kościół jest oczywista.

Jest to niewątpliwie konieczność stojąca przed całym prawem kościelnym, zwłaszcza przed prawem powszechnym — czego dowodem są prace nad rewizją Kodeksu Prawa Kanonicznego. Ale jest to także zagadnienie obchodzące Kościoły lokalne. Kościół lokalny nie może biernie czekać, by później przystosować się tylko do prawa powszechnego, względnie adaptować osiągnięcia innych.⁴⁴⁸ Kościół lokalny, także jego prawo, może i powinien być źródłem impulsów w Kościele powszechnym.⁴⁴⁹ Rozwój prawa partykularnego musi oczywiście odbywać się w łączności z Kościołem powszechnym i z innymi Kościołami lokalnymi,⁴⁵⁰ a także w łączności z pracami nad rewizją prawa powszechnego. Jednak refleksja nad prawem diecezjalnym w świetle dzisiejszej eklezjologii wyrażającej się w dokumentach kościelnych i w dziełach teologów jest konieczna i stanowi niewątpliwie jedno z poważniejszych zadań w czasie przygotowania synodu. Podkreślmy, że jest to zadanie przede wszystkim teologów, ale także wszystkich wierzących w Kościół.

Wydaje się celowe zilustrować tę uwagę ogólną konkretnym przykładem. Prawo partykularne — podobnie zresztą jak powszechne — mówiło dotychczas o obowiązkach kapłanów, ale nie zajmowało się prawami tych, wobec których obowiązki te należy wykonywać.⁴⁵¹ Punktem wyjściowym były obowiązki urzędu, a nie wierni mający prawo do służebnych posług kapłańskich. Dalekosiężne konsekwencje takiego punktu wyjściowego dla duszpasterstwa są znane. Na tym przykładzie widać, jak fundamentalne znaczenie dla duszpasterstwa ma prawo: jakże inaczej wyglądałaby sytuacja duszpasterska Kościoła, gdyby w prawie kościelnym zamiast urzędu centralne miejsce zajmował wierny, który uwierzył i ochrzcił się.

Nie ulega wątpliwości, że w tej materii można dużo osiągnąć na płaszczyźnie prawa partykularnego. Tym bardziej, że — pamiętajmy — Koś-

⁴⁴⁷ Por. P. Lombard, *Relevancia de los carismas personales en el ordenamiento canonico*, *Ius canon.* 9 (1969) 1, 101 ns.

⁴⁴⁸ Dlatego jako absolutnie nierozumiejące roli Kościoła lokalnego trzeba uznać głosy postulujące odbywanie synodów dopiero po przeprowadzeniu reformy prawa kanonicznego.

⁴⁴⁹ K. Rahner, *Episkopat und Primat*. W: K. Rahner, J. Ratzinger, *Episkopat und Primat*, Freiburg² 1963, 33.

⁴⁵⁰ Por. R. Sobański, *Miejsce i rola Kościoła lokalnego w Kościele powszechnym*, *Śląskie Studia Hist. teol.* 5 (1972), 258.

⁴⁵¹ A. del Portillo, *Gläubige und Laien in der Kirche*, Paderborn 1972, 61.

ciół lokalny nie konstruuje własnej teologii i synod diecezjalny nie będzie źródłem nowych ujęć teologicznych, ale może na nowe sposoby wprowadzać wiarę w życie społeczności i w tej dziedzinie wyprzedzać prawo powszechne.

Na koniec trzeba jeszcze wskazać na trzeci komponent prawa kościelnego: element metakanoniczny. Wszak nie prawo jest celem, ale ma ono służyć zbawieniu człowieka: powinno stworzyć mu optymalne warunki odnośnie do celu nadprzyrodzonego. Temu zbawczemu celowi mają służyć wszystkie instytucje i urzędy kościelne. Ten cel stanowi też ostateczne kryterium prawa kościelnego. Właśnie ten transcendentny cel stanowi rację bytu przepisów kościelnych, on decyduje o ich ciągłości i zmienności. Z punktu widzenia zbawczej funkcji Kościoła trzeba też spojrzeć na prawo diecezji katowickiej: docenić jego wkład w realizację misji Kościoła, ocenić w świetle historycznych — zarówno minionych, jak i współczesnych — warunków spełniania tej misji i szukać nowych form prawnych, które weszłyby w miejsce mniej funkcjonalnych, względnie wypełniły odczuwane luki. Jest obowiązkiem wszystkich członków ludu Bożego diecezji, by swoją wiedzą, doświadczeniem i zmysłem kościelnym służyli radą ustawodawcy diecezjalnemu.

ANEKSY

1.

STRÓJ DUCHOWNY

Wielebne Duchowieństwo zechce zastosować się w sprawie noszenia stroju duchownego do przepisów can. 136 § 1 oraz dekretu Św. Kongregacji Soboru z 28. VII. 1931 (Wiad. Diec. 1931 poz. 163). Zawsze należy nosić tzw. koloratkę. Noszenie krótkich żakietów i kurtek nie jest dozwolone. Nie uchodzi także noszenie odznak prałackich przy surdutach otwartych. Noszenie stroju duchownego obowiązuje też podczas pobytu Wiel. Duchowieństwa na wakacjach. Katowice, dnia 14 VI 1935. † Teofil Bromboszcz Wik. Gen.

2.

ROZPORZĄDZENIE W SPRAWIE URLOPÓW I WYJAZDÓW

Z uwzględnieniem przepisów prawa powszechnego rozporządza się w sprawie urlopów, co następuje:

§ 1. Księża diecezjalni mogą korzystać z prawa do corocznych wakacji, a mianowicie:

- a) Księża dziekani i proboszczowie do 2 miesięcy,
- b) Księża na samodzielnych stanowiskach (administratorzy, sekretarze itp.) do 6 tygodni,
- c) Księża wikariusze do 4 tygodni,
- d) Księża katecheci, w innych dziedzinach obowiązkowo nie zatrudnieni, z wakacji przyznanych przez władze szkolne,
- e) Księża tutaj nie wymienieni otrzymują urlopy wprost od Kurii Diecezjalnej na osobnych zasadach.

Dla słusznych przyczyn może Kuria Diecezjalna czas wakacji przedłużyć lub zmniejszyć.

§ 2. Czas wypoczynku może być ciągły lub przerwany; wlicza się doń także dni wyjazdów w sprawach prywatnych, nie wlicza się zaś dni wyjazdów urzędowych i dni spędzonych na rekolekcjach.

§ 3. W czasie od 1. niedzieli adwentowej aż do Wielkanocy udziela się urlopu tylko wyjątkowo i dla ważnych przyczyn.

§ 4. Księża dziekani mogą wyjechać na okres 5 dni bez osobnego pozwolenia; na dłuższy okres powinni uzyskać pozwolenie Kurii Diecezjalnej.

§ 5. Księża proboszczowie i administratorzy mogą wyjechać na okres 2 dni bez osobnego pozwolenia; na okres 3 do 5 dni należy uzyskać pozwolenie księdza dziekana; na okres ponad 5 dni muszą się postarać o pozwolenie Kurii Diecezjalnej za pośrednictwem ks. dziekana, który wniosek tylko wtedy poprze, jeżeli zastępstwo jest dostatecznie zapewnione.

§ 6. Księżom wikariuszom może udzielić urlopu własny proboszcz na przeciąg 2 dni, na 3—5 dni zaś ks. dziekan; ponad 5 dni należy uzyskać pozwolenie Kurii Diecezjalnej za pośrednictwem własnego proboszcza, który winien wnioski zaopiniować i ks. dziekana o urlopie wikarego powiadomić.

§ 7. Chociażby wyjazd księdza duszpasterza miał trwać tylko jeden dzień, należy zawsze przed wyjazdem zarządzić zastępstwo, wzgl. porozumieć się z najbliższym sąsiadom, aby w razie nagłego wypadku wierni mieli zapewnioną opiekę duszpasterską.

§ 8. We wnioskach skierowanych do Kurii Diecezjalnej należy zawsze:

- a) przedstawić po myśli can. 465 zastępcę (*vicarius substitutus*) do zatwierdzenia,
- b) podać dzień wyjazdu, cel podróży, miejsce pobytu i dzień powrotu,

c) podać też ilość dni spędzonych już w bieżącym roku kalendarzowym na wypoczynku lub prywatnych wyjazdach,

§ 9. W razie nagłego wyjazdu winien kapłan bezzwłocznie powiadomić władzę, u której należało uzyskać urlop z podaniem wymienionych w § 8 szczegółów.

§ 10. Przy wyjazdach poza granice diecezji załączać się będzie celebret. Taksa za celebret wynosi dla ks. dziekanów i proboszczów 10 zł, dla ks. wikariuszy i katechetów 5 zł. W wypadkach uwzględnienia godnych może taksa być obniżona.

§ 11. Po przybyciu na miejsce pobytu lub wypoczynku zgłosi się kapłan u miejscowego proboszcza.

§ 12. Przepisy dotyczące *vestitum clericalem* powinny być zawsze i wszędzie ściśle przestrzegane. W miejscowościach kąpielowych lub kuracyjnych trzeba szczególnie dbać o *decorum clericale*, aby zachowanie się kapłana służyło innym *in aedificationem*.

§ 13. Przepisy powyższe wchodzą w życie z dniem ogłoszenia.

3.

WSKAZANIA WAKACYJNE DLA KAPŁANÓW ŚWIECKICH I ZAKONNYCH

Komisja Główna Episkopatu uchwaliła wskazania wakacyjne dla kapłanów świeckich i zakonnych, które podaje się poniżej do wiadomości i ścisłego przestrzegania. (...)

1) W podaniu na urlop na dwa tygodnie przynajmniej przed zaczęciem urlopu skierowanym do Kurii Diecezjalnej Wielebni Księża mają obowiązek wymienić poza datą wyjazdu i powrotu również dokładny adres swego pobytu. Łącznie z udzieleniem urlopu Kuria powiadamia kompetentną Kurie o przyjeździe urlopowanego (Św. Kongr. Soboru 1 lipca 1926 A.A.S. XVIII, 312).

2) Najdalej w trzy dni po przybyciu na miejsce odpoczynku każdy kapłan jest zobowiązany zgłosić się z dokumentami u miejscowego rządcy parafii oraz zastosować się do miejscowych przepisów diecezjalnych i wskazówek otrzymanych dla ochrony godności imienia kapłańskiego.

3) Rządcy parafii mają obowiązek powiadomić swoją Kurie niezwłocznie o przybyciu i adresie zamieszkania kapłana pozadiecezjalnego,

4) Należy korzystać, o ile możliwości, wyłącznie z mieszkań w domach kościelnych, a z braku tychże w domach szczerze katolickich.

5) Nie wolno kapłanom uczęszczać do lokali, gdzie odbywają się tańce.

6) Na plaży kapłani wybierać powinni miejsca bardziej odosobnione, a nie mogą się kąpać tam, gdzie jednocześnie kąpią się kobiety.

7) Bez sutanny kapłani nie mogą być dopuszczeni do ołtarza.

8) Rządcy parafii nie mogą dopuścić do ołtarza kapłana, który wykroczyłby przeciwko powyższym zarządzeniom; ponadto powiadomią o tym niezwłocznie swoją Kurie, celem szybszego zapobieżenia szkodom zagrażającym sprawie Bożej i imieniu kapłańskiemu.

4.

ROZPORZĄDZENIE W SPRAWIE URLOPÓW I PRZEBYWANIA DUCHOWIEŃSTWA W MIEJSCOWOŚCIACH KURACYJNYCH I WYPOCZYNKOWYCH

Na podstawie przepisów Kodeksu Prawa Kanonicznego oraz okólnika Świętej Kongregacji Soboru, z dnia 1 lipca 1926 r. w sprawie urlopów i przebywania osób duchownych w miejscowościach kuracyjnych i wypoczynkowych Episkopat Polski zarządza, co następuje:

1. Do miejscowości kuracyjnych udawać się mogą tylko ci duchowni, któ-

rym zdaniem lekarza pobyt w tym miejscu jest dla leczenia potrzebny. Wyjazdy do miejscowości wypoczynkowych, ściągających duże ilości ludzi, powinny być ograniczone do wypadków istotnej konieczności i potrzeby. Nie jest bowiem wskazanym, by duchowni swe urlopy w tych, zazwyczaj drogich miejscowościach, spędzali.

2. Księża, mający zamiar korzystać z urlopu, powinni uprzednio wnieść podanie do Kurii Biskupiej, wyraźnie wskazując ścisłe daty wyjazdu i przyjazdu oraz oznaczając miejscowości, do których zamierzają się udać, a także domy lub hospicja, gdzie mają zamiar mieszkać podczas urlopu.

3. Księża proboszczowie i rządcy kościołów na czas trwania swego urlopu powinni mieć kapłana zastępcę w parafii i kościele, o którego w myśl kan. 465 § 4 sami się starają, komunikując Kurii nazwisko swego zastępcy, który otrzymuje odpowiednie uprawnienia od władzy duchownej.

4. Księża wikariusze oraz katecheci, zatrudnieni oprócz szkoły w pracy parafialnej lub związani w jakiś sposób z parafią lub kościołem, obowiązani są dołączyć do swego pisma o urlop także i zgodę księdza proboszcza.

5. W miejscowościach kuracyjnych i wypoczynkowych wolno jest księżom lub innym duchownym zamieszkiwać tylko w hospicjach dla duchowieństwa przeznaczonych, lub w domach zakonnych, czy też plebaniach, a w braku tego rodzaju pomieszczeń, w domach odpowiadających w pełni ich duchownemu powołaniu.

6. Po przybyciu do miejscowości kuracyjnej lub wypoczynkowej, księża urlopowani przedstawiają się w miejscowej Kurii, lub u dziekana, albo u proboszcza w zależności od tego, który z tych urzędów w danym osiedlu się znajduje. Należy okazać swe dokumenty kościelne.

7. Podczas urlopu nie można opuszczać dla jakichkolwiek powodów odprawiania codziennej Mszy świętej oraz praktykowania innych ćwiczeń pobożności kapłańskiej.

8. Przestrzegać należy przepisów co do stałego noszenia ubioru duchownego, unikania nieodpowiednich rozrywek, nawiedzania widowisk, teatrów i kinematografów.

9. Po powrocie z urlopu należy zaraz powiadomić Kurie Biskupią o dacie ponownego objęcia swych obowiązków.

10. Według wymagań okólnika Św. Kongregacji Kuria Biskupia ma obowiązek komunikowania imienia i nazwiska księdza, udającego się na urlop, Kurii tej diecezji, gdzie znajduje się miejsce pobytu kapłana korzystającego z urlopu.

Niniejsze rozporządzenie, uchwalone przez Biskupów Polskich na konferencji w dniu 12 lutego 1958 r., ogłaszam jako obowiązujące na terenie podległej mej jurysdykcji diecezji. Katowice, dnia 2 maja 1958 † Stanisław Adamski, Biskup katowicki.

5.

SPRAWA URLOPU KSIĘŻY

W związku ze zbliżającym się okresem urlopów Kuria Diecezjalna podaje do wiadomości, co następuje:

a) Wobec małej ilości neoprezbiterów Kuria Diecezjalna nie jest w stanie zapewnić wszystkim zastępstwa, o które Wielebni Księża proszą. Dlatego też sprawę tę należy załatwić we własnym zakresie.

b) Układając terminy urlopów, należy uwzględnić terminy kursu teologicznego dla młodszych roczników.(...) Do terminów tych dostosować należy czas urlopu ks. ks. proboszczów i wikarych.

c) We wniosku o urlop należy podać miejsce i czas urlopu.

d) Neoprezbiterom przyznaje się po święceniach 2 tygodniowy urlop, po czym będą mogli na życzenie proboszcza we własnej parafii objąć zastępstwa

na 3 tygodnie, jeżeli pilniejsze zastępstwo nie będzie wymagało innego zarządzenia.

e) Księża katecheci mają prawo do miesięcznego urlopu — powinni jednak podać do Kurii Diecezjalnej terminy urlopu swego oraz miejsce pobytu, po czym wyznacza im Kuria Diecezjalna zastępstwo w parafii, Kuria Diecezjalna uwzględni jednak, według możliwości, indywidualne życzenia odnośnie miejsca zastępstwa.

f) Wnioski o urlop i o wystawienie celebretu należy przesłać najpóźniej do 20 czerwca br. z podaniem projektowanych terminów oraz zastępstw.

g) Wniosek o urlop księży wikarych winien być potwierdzony przez ks. proboszcza.

h) Nie należy w jednym piśmie załatwiać urlopu kilku kapłanów.

Kuria Diecezjalna przypomina, że nie będzie załatwiać sprawy urlopu na poczekaniu.

6.

W SPRAWIE URLOPÓW LETNICH

1. Księża biorący udział w kursie duszpasterskim w Krakowie mają prawo do 3-tygodniowego urlopu. Wszyscy inni mogą wykorzystać urlop miesięczny.

2. Należy wcześniej uzgodnić ze swoim proboszczem termin urlopu, potrzebę zastępstwa wakacyjnego, a prośbę o urlop złożyć w kancelarii kurialnej możliwie osobiście do 10 czerwca.

3. Prośba winna zawierać obok terminu także miejsce pobytu (Dekret S. C. C. z 1 VII 1926), oświadczenie o wyrównaniu świadczeń kasowych, wzmiankę o celebret oraz *vidimet* ks. proboszcza.

4. Wyjazd na urlop bez odnośnego reskryptu Kurii może zostać przez Kurie Diecezjalną odwołany.

7.

W SPRAWIE URLOPÓW

W trosce o dobro duchowe i fizyczne księży diecezji katowickiej polecam niniejszym, by wszyscy księża korzystali z przysługującego im miesięcznego urlopu w ciągu roku.

Trudne warunki, w jakich wypada nam dzisiaj pracować, powodują, iż księża ulegają w szybkim czasie wyczerpaniu fizycznemu i psychicznemu. Należy w tym celu z góry zaplanować jeden miesiąc wypoczynku i postarać się o zastępstwo. Kuria Diecezjalna niestety nie jest w stanie zastępstwa tego zapewnić, ale do dyspozycji są księża studenci (11) oraz księża emeryci (31), którzy mogą w innym czasie korzystać z urlopu. W okresie wakacyjnym można także zmniejszyć liczbę Mszy św. odprawianych w tygodniu.

Podając powyższe do wiadomości, proszę o rozwagę i roztropne szafowanie swoim zdrowiem oraz o bardziej higieniczny tryb życia, gdyż doświadczenia ostatnich lat wykazują, że umiera coraz więcej młodych księży, względnie zbyt szybko wycofują się z aktywnej pracy na skutek nadszarpniętego zdrowia. Katowice, dnia 22 kwietnia 1970 r. † Herbert Bednorz, Biskup Katowicki.

8.

ZARZĄDZENIE

Księża pragnący wyjechać za granicę w celach wycieczkowych, urlopowych, dla odwiedzenia krewnych, wzgl. innych, mogą to uczynić jedynie w miesiącach wakacyjnych. W ciągu roku szkolnego będą możliwe jedynie krótkie

kilkudniowe wyjazdy zagraniczne. Wyjątek stanowią wyjazdy dla celów leczniczych. Katowice, dnia 18 listopada 1969 r. † Herbert Bednorz, Biskup Katowicki.

9.

PUBLICATIO DECRETORUM IAM PUBLICATIONUM

Schmerzliche Vorkömmnisse nötigen uns die Mahnung des Bischöflichen Amtes vom 10/X. 1923 und 3/II. 1940 die Familienbesuche gesellschaftlicher Art zu unterlassen — zu einem Verbot sub poena umzuwandeln. Das Verbot gilt für alle Priester: Pfarrer, Kapläne und Ordenspriester, die in unserer Diözese ihren ständigen Wohnsitz haben. Glaubt ein Kaplan einen solchen Besuch machen zu müssen, dann bedarf er der Erlaubnis seines Pfarrers unter Angabe der Familie, die er besuchen will. Der Pfarrer braucht die Erlaubnis seines Erzpriesters. Besuche seelsorglicher Art und solche bei Verwandten fallen nicht unter das Verbot.

10.

Przypominamy ponownie, przede wszystkim ks. ks. Wikarym zakaz odwiedzin prywatnych, ogłoszonych w Rozporządzeniach z 20 IX 1923, 8 II 1940 oraz 30 IV 1941. Dozwolone są tylko odwiedziny w celach duszpasterskich, ale nie mogą one być ani zbyt częste, ani w zbyt późny wieczór się przeciągające i tylko za zgodą Ks. Proboszcza.

11.

OKÓLNIK DO PRZEWIELEBNYCH KS. KS. DZIEKANÓW
DIECEZJI KATOWICKIEJ

Raz po raz dochodzą do mnie skargi na nadużywanie przez różnych księży radia, telewizji i motoryzacji. Nie mam zasadniczo żadnych zastrzeżeń w sprawie korzystania ze zdobyczy nowoczesnej kultury i cywilizacji. Ale zawsze pamiętać trzeba, że należy z nich korzystać tylko *in tantum in quantum*, o ile to służy pracy duszpasterskiej kapłanów, dobru własnej duszy, wytnięciu po pracy, a drugim nie przeszkadza lub ich nie razi. Nie mówiąc już o nadmiernym zużyciu prądu elektrycznego — niekiedy na cudzy koszt — muszę zauważyć, że nadchodzą do mnie szczególne skargi, iż przez długie godziny, nawet do nocy, puszcza się radio albo telewizję na głos, marnując czas — nie potrafiąc opanować swej ciekawości. Nie mniej marnuje się również czas przy reperaturach motocykli, używanych przez niektórych zbyt często na wyjazdy niepotrzebne, tylko po to, by „sobie wyjechać”.

Dochodzą mnie nawet wiadomości, że już w kilku wypadkach dokonano zakupu samochodów przez ks. ks. wikarych, co wywołuje zgorzienie wśród parafian, twierdzących słusznie i zgodnie z wolą Kościoła, że kapłan — po opędzeniu wydatków na godziwe swe utrzymanie — jest w sumieniu zobowiązany do zużycia tego, co mu zbywa, na cele duszpasterskie i dobroczynne, a nie na samochody, których nabycie wymaga wydatku dziesiątek tys. złotych, a nie mniejszych — na dalsze ich utrzymanie — nie mówiąc już o czasie, jaki kapłan zmarnuje przy ustawicznych drobnych reperaturach oraz przy niepotrzebnych przejazdach.

Uprasza się o zakomunikowanie Wielebnemu Duchowieństwu, co następuje:

1) Kuria Diecezjalna wymaga jej zgody na posiadanie samochodu przez księży wikarych, bez względu, kto jest jego rzeczywistym właścicielem.

2) Jeżeli ksiądz wikary samochód już posiada, nie zgadzam się ze względu na krytykę ze strony nie tylko wrogów Kościoła, ale i parafian wiernych, na

garażowanie samochodu na terenie parafii, o ile potrzeby duszpasterskie tego nie wymagają.

3) Również ze względu na w/w krytykę powinni także księża proboszczowie powstrzymać się od nabycia samochodu, o ile nie jest on ze względów duszpasterskich konieczny. Takich potrzeb duszpasterskich nie ma zasadniczo w parafiach zwartych, zwłaszcza w obwodzie przemysłowym. Jeżeli parafianie chcą księdzu proboszczowi podarować samochód, należy go przyjąć tylko jako dar na cele duszpasterskie danej parafii, tak że przy odejściu proboszcza samochodu służy dalej celom odnośnej parafii. Kupno i używanie własnego samochodu wymaga w normalnych warunkach większych wydatków, aniżeli najem taksówki, jeżeli obliczy się koszty ustawicznych reparatur, utrzymanie szofera, amortyzację itd.

4) Nadchodzą bardzo często skargi na zbyt częste wyjazdy motocyklami w celach prywatnych ze szkodą dla duszpasterstwa — ku zgorzeniu parafian. Bardzo poważnie upominam wszystkich kapłanów, by na niepotrzebne wyjazdy nie marnowali czasu, gdyż z każdej chwili niecelowo zużytej będziemy musieli zdać raz w wieczności sprawę.

5) a) Bardzo gorąco kładę na serce ostrożność przy jazdach samochodowych a w szczególności motocyklowych. Nieprzestrzeganie przepisów drogowych może być grzechem ciężkim. Szczególnej ostrożności potrzeba przy jeździe z socjuszem, a szczególnie z młodzieżą, czego właściwie nie trzeba by kapłanowi, który *ex officio* znać musi obowiązki wobec siebie i innych, przypominać.

b) *Sub gravi* zakazuje wyjazdów motocyklowych z niewiastami.

c) Kładą księżom dziekanom na serce obowiązek czuwania nad tym, by nie nadużywano wyjazdów bez korzyści dla duszpasterstwa. † Stanisław Adamski, Biskup Katowicki.

12.

Przypomina się Wielebnemu Duchowieństwu, że 1) Księżom — ze względu na ich kapłańskie powołanie i obowiązek troski ewangelicznej o dobro wszystkich bez wyjątku dusz powierzonych ich pieczy — stanowczo nie wolno brać udziału w działalności politycznej lub partyjnej (...)

2) Nie wolno księżom brać udziału w żadnych zebraniach o charakterze i po-smaku politycznym.

3) Księża tylko za wyraźną zgodą swego Ordynariusza mogą wysuwać swą kandydaturę, lub zezwalać na to, by ich umieszczano na listach wyborczych do rad gminnych, powiatowych, wojewódzkich... (kan. 139 §2 i §3 Kodeksu Prawa Kanonicznego.)

4) Nie wolno księżom uczestniczyć w zebraniach, które mają na celu zwalczanie instytucji i urzędów kościelnych, przeciwstawianie kapłanów Biskupom, osłabianie jedności kapłańskiej, odrywanie od wspólnoty hierarchicznej, tzn. od prawdziwego Kościoła Chrystusowego (List pasterski Episkopatu z 30 I 1950 — kan. 2331 § 1).

5) Nie wolno księżom przyjmować jakichkolwiek urzędów kościelnych *sine provisione canonica* (can. 147), jak również niekościelnych, związanych z odpowiedzialnością i zależnością od kogokolwiek (kan. 139 § 2 i § 3).

6) Nie wolno księżom bez wyraźnej zgody Ordynariusza brać udziału w jakichkolwiek zebraniach publicznych, niezorganizowanych przez władzę kościelną.

13.

Przypomina się Wiel. Duchowieństwu przepisy kan. 1386 i 2323 (!) Prawa kanonicznego, zabraniające kapłanom redagowania artykułów, współpracy z wydawnictwami, wydawania odezw, ulotek itd. — bez uprzedniej zgody Ordynariusza. Wyjątek stanowią tygodniki diecezjalne i zakonne oraz czasopisma

kościelne, mające aprobatę odnośnego Ordynariusza, jak np. Współczesna Ambona, Ateneum, Kapłańskie, Homo Dei i in. Przeciwno naruszającym te przepisy Kuria Diecezjalna zastosuje sankcje przewidziane w prawie kanonicznym.
† Juliusz Bieniek, Wikariusz Generalny.

14.

ZARZĄDZENIE W SPRAWIE TESTAMENTÓW KAPŁAŃSKICH

Według odwiecznego zwyczaju każdy kapłan bezpośrednio po otrzymaniu dekretu sporządza testament, stanowiący postanowienie ostatej woli wszelkim mieniem doczesnym kapłana, będącym własnością jego, tak w chwili pisanie testamentu, jak również tego mienia doczesnego, które nabędzie później, aż do chwili śmierci.

Stosownie do przepisów kan. 1301 i 1513 przy sporządzeniu testamentu stosować należy cywilne ustawy państwowe.

W związku z powyższym przypominam, co następuje:

1) Testamenty kapłańskie, sporządzone bezpośrednio po otrzymaniu dekretu, w oryginale winny być złożone na przechowanie w Kurii Diecezjalnej w zamkniętej podwójnej kopercie. Koperta zewnętrzna winna zawierać napis: „Testament Ks. (imię i nazwisko) z dnia...” i być zamknięta w sposób uniemożliwiający otwarcie jej bez uszkodzenia. Odpis testamentu kapłan zachowuje w swych aktach. Wszelkie późniejsze testamenty mają być złożone tak jak pierwszy. Zmiany testamentu mają mieć formę nowego testamentu i również winny być złożone tak, jak pierwszy testament na przechowanie.

2) Testament zwykły i kapłański może być sporządzony tylko osobiście (art. 73 prawa spadkowego), własnoręcznie w całości napisany, podpisany i zaopatrzony datą zawierającą dzień, miesiąc, rok sporządzenia testamentu (art. 79 pr. sp.).

3) Nieważny jest testament, który między innymi sporządzony został bez zamiaru wywołania skutków prawnych, pod wpływem błędu, pod wpływem groźby oraz jeżeli treść i cel testamentu sprzeciwia się: porządkowi publicznemu, ustawie lub dobremu obyczajom (art. 77 i 78 pr. sp.).

4) Testament może być w każdym czasie w całości lub częściowo odwołany w formie nowego testamentu.

5) Każdy, kto ma w posiadaniu testament, obowiązany jest złożyć go sądowi spadkowemu niezwłocznie, gdy dowie się o śmierci spadkodawcy, a złożenie odnośnie testamentów kapłańskich odbywa się przez Kurie Diecezjalną (art. 49 dekretu o postępowaniu spadkowym) Ordynariusz Ks. Jan Piskorz, Wikariusz Kapitulny.

15.

ZARZĄDZENIE DOTYCZĄCE UDZIELANIA JURYSDYKCJI

Wobec nowych potrzeb duszpasterskich zmieniam niniejszym rozporządzenie Kurii Diecezjalnej z roku 1931 (Wiad. Diec. 1931, poz. 197) i z r. 1954 (Wiad. Diec. 1954 poz. 24, str. 44) dotyczące udzielania jurysdykcji. Na mocy kan. 199 i 870 udzielam niniejszym prawa do udzielania jurysdykcji do słuchania spowiedzi św. wiernym — *monialibus tamen exceptis* —

1. Przewielebnym księżom dziekanom, a w razie ich nieobecności księżom wicediekanom, na okres 14 dni, bez prawa prolongowania tejże jurysdykcji na dalsze 14 dni.

2. Przewielebnym księżom proboszczom, administratorom i kuratusom, a w razie ich nieobecności ich prawowitym zastępcom (*vicarii substituti*) na okres 3 dni, bez prawa prolongowania tejże jurysdykcji na dalsze 3 dni.

3. Przewielebnym księżom proboszczom, wzgl. ich zastępcom, parafii uzdro-

wiskowych: Ustroń, Wisła, Istebna, Koniaków, Brenna, Jastrzębie Zdrój, Gozwałkowice, Mikuszowice-Bystra, Jaworze i Jaworzynka, na okres 14 dni, bez prawa prolongowania tejże jurysdykcji na dalszy okres.

Warunki udzielenia jurysdykcji są następujące:

a) Księża dziekani udzielają jurysdykcji dla swego dekanatu, proboszczowie dla swojej parafii.

b) Jurysdykcji można udzielić tylko kapłanom, którzy przedłożą ważny celebret lub zaświadczenie, że posiadają jurysdykcję w swej diecezji, albo też osobiście są znani.

c) Księża dziekani prowadzą specjalną książkę, w której prowadzić będą ewidencję udzielonych jurysdykcji, z podaniem imienia i nazwiska kapłana, jego stanowiska i przynależności diecezjalnej.

d) Księża proboszczowie będą w książce celebransów dokonywali adnotacji o udzielonej jurysdykcji. Księga ta będzie podlegała wizytacji biskupiej.

Zarządzenie niniejsze ważne jest z dniem ogłoszenia aż do odwołania bez względu na zarządzenie przeciwne.

Katowice, dnia 6 listopada 1963 r. (—) Stanisław Adamski, Biskup Katowicki,
(—) Ks. Dr Romuald Rak, p. o. Kanclerz Kurii

16.

KOMISJA DLA MUZYKI KOŚCIELNEJ

Celem nadania jednolitego kierunku sprawom śpiewu kościelnego i muzyki kościelnej ustanawia się osobną Komisję dla muzyki kościelnej, której zadaniem jest:

a) pielęgnowanie kościelnego śpiewu ludowego i sprowadzenie go do krytycznie ustalonych melodyj i tekstów;

b) czuwanie nad powagą śpiewu chórowego i muzyki kościelnej;

c) orzekać o kwalifikacji organistów;

d) służyć radą i wskazówkami przy angażowaniu organistów;

e) opiekować się szkołą organistów;

f) służyć radą przy zakupie organów i dzwonów.

Komisja dla Muzyki Kościelnej jest organem doradczym administracji apostołskiej. Jej postanowienia o tyle mieć będą charakter urzędowy, o ile zostaną przyjęte i zatwierdzone przez administrację apostołską. Bez upoważnienia tejże administracji nie może się Komisja mieszać do praw nadzoru księży proboszczów nad nabożeństwami i śpiewem.

17.

ZAKRES DZIAŁANIA DIECEZJALNEJ RADY DLA SPRAW LITURGICZNYCH

Diecezjalna Rada dla Spraw Liturgicznych winna mieć przede wszystkim na uwadze trzy ważne ozdoby dla wszystkich spraw liturgicznych, o jakich wspomina Encyklika Piusa XII *Mediator Dei* (nr 98 — wyd. „Jedność” — Kielce), a które już podał Pius X w roku 1903, a mianowicie:

1. Świętość, która brzydzi się wszelkim przepychem światowym,

2. Właściwe obrazy i formy, którym służy prawdziwa i doskonała sztuka.

3. Powszechność, która ujawnia katolicką jedność Kościoła przy poszanowaniu uzasadnionych zwyczajów i praktyk poszczególnych krajów.

A. Liturgia Kościoła katolickiego obejmuje:

I. Kult Boży wewnętrzny:

1. Ofiarę Mszy św., Sakramenty św., głoszenie słowa Bożego, modlitwę publiczną Kościoła (brewiarz, procesje, nabożeństwa liturgiczne, nabożeństwa paraliturgiczne), adoracje Przen. Sakramentu i Błogosławieństwo Sakramentalne,

Sakramentalia, modlitwę prywatną.

2. Kult świętych, relikwie św.

3. Ceremonie kościelne i przepisy liturgiczne.

4. Duszpasterstwo liturgiczne, uczestnictwo wiernych we Mszy św. i sakramentach św.

II. Kult Boży zewnętrzny:

1. Architektura świątyń

2. Urządzenie wewnętrzne świątyń:

a) kościół

b) zakrystia

c) inne: sale zebrań itd.

3. Ozdoba

4. Ozdoba wnętrza świątyni:

a) rzeźba

b) malarstwo

5. Śpiew i muzyka

6. Sprzęt liturgiczny

7. Cmentarz

8. Kaplice i krzyże przydrożne

B. Właściwe zadanie Diec. Rady dla Spraw Liturg.

I. Zadanie dot. kultu Bożego wewnętrznego:

1. Czuwanie nad czystością tego kultu i zgodnością z rubrykami Kościoła. Usuwanie błędów i zboczeń w myśl przepisów Kościoła.

2. Współpraca z referatem duszpasterskim co do duszpasterstwa liturgicznego, czyli wspólne omawianie zagadnienia uczestnictwa wiernych we Mszy św. i Sakramentach św., stosunku liturgii do parafii i pracy duszpasterskiej celem wykorzystania w duszpasterstwie parafialnym.

3. Urządzanie kursów liturgicznych, tworzenie Instytutów Wiedzy Religijnej, prowadzenie wykładów dla wiernych, wieczorów dyskusyjnych. Zapoznanie wiernych z rokiem liturgicznym.

4. Współpraca z referatem szkolnym, zwłaszcza gdy chodzi o objęcie nadzorów nad nauką liturgii w szkołach niższych, seminariach mniejszych i większych. Oprócz dotychczasowego zakresu, nauczanie w seminariach większych musi objąć jeszcze historię sztuki kościelnej z uwzględnieniem archeologii, konserwatorstwa i materiałoznawstwa (szczególnie gdy chodzi o nabywanie sprzętu liturgicznego).

5. Wydawnictwo i ocena ksiąg liturgicznych (mszałów, brewiarzy, rytuałów itd). Wydawanie innych książek liturgicznych i czasopisma liturgiczne, mające za zadanie krzewienie liturgii wśród wiernych i zaznajomienie ich z jej pięknnością. Wydawanie kalendarzy liturgicznych („Ordo” dla kapłanów — i np. „Dzień Boży” dla wiernych). Obrazki małe, ich druk. Tekst modlitw. Wydawanie i ocena nowych pieśni i utworów kościelnych.

6. Współpraca z ceremoniarzem diecezjalnym. Konsekracja kościołów itd. Objaśnianie wiernym ceremonii.

7. Szkolenie służby kościelnej, organizowanie kótek ministrantów, rekolekcje dla nich, zjazdy, wykłady, szkoły dla kościelnych.

8. Kult świętych. Publikowanie i wydawanie życiorysów nowych świętych. Sprawy ewent. beatyfikacji i kanonizacji — po myśli kan. 1999 § 3, przy czym rola Diec. Rady ograniczy się do pomocy ordynariuszowi.

Sprawa relikwii św. — przy czym Diec. Rada będzie tu znów pomocą ordynariuszowi wg kan. 1276—1289. Dołącza się do tego również i sprawa obrazów, zatwierdzenia nowych projektów itd.

9. Służenie radą duchowieństwu, które we wszystkich sprawach liturgicznych będzie zwracało się do referatu liturgicznego o pomoc, poradę, ocenę itd.

II. Zadanie dot. kultu zewnętrznego

Pamiętając zawsze o tym, że kult zewnętrzny służy właściwemu, wewnętrznemu kultowi Bożemu, Diec. Rada roztoczy specjalną opiekę nad artystami. Według encykliki *Mediator Dei* — „oświecenie i nastawienie myśli i dusz artystów” na właściwe tory liturgiczne będzie jednym z najpilniejszych zadań Rady. Należy to uczynić przez szkolenie artystów, kontakt z nimi, kontakt ze szkołami artystycznymi i akademiami sztuk pięknych, przez przyznawanie nagród artystycznych, przez utworzenie spółdzielni artystów, kontrolę i nadzór nad spółdzielnią i ściśłą z nią współpracę. Diec. Rada wybierze spośród swoich członków specjalną komisję artystyczną, która będzie jednostką samodzielną. Komisja artystyczna będzie corocznie składała sprawozdania plenum zebrania ze swej działalności.

Poszczególne działy, którą będą przedmiotem prac i opieki Diec. Rady, a szczególnie Komisji artystycznej (cf. niżej punkty 2, 3 i częściowo p. 1, 5, 7 i 8).

1. Architektura świątyni. Do tego należy:

wybieranie miejsca pod kościół nowy, jego orientacja, otoczenie kościoła, wykonanie planów, nadzór nad umowami prawnymi związanymi z budową kościoła, ich realizacja, ubezpieczenie kościoła, dalszy nadzór nad pracami budowlanymi, doborem materiałów; sprawy wentylacji i odwodnienia kościoła, konserwacja kościołów, ich zewnętrzna ozdoba.

2. Urządzenie wewnętrzne świątyni:

a) Kościół. Sprawa okien w kościele. Oświetlenie sztuczne, oszklenie kościoła i jego ogrzewanie, witraże. Ołtarz — jego położenie, tabernakulum, ambona, konfesjonał, balustrada, chrzcielnica, ławki kościelne, wyposażenie liturgiczne ołtarza, droga krzyżowa — wszystko to ma tchnąć duchem liturgicznym, a Diec. Rada ma tu szczególne pole do pracy. Chodzi nie tylko o projektowanie tych rzeczy, ale także o ich konserwację.

b) Zakrystia. Meble do zakrystii, projekty ich.

c) Projekty i urządzenia sal do zebrań itd.

3. Ozdoba wnętrza świątyni:

a) Rzeźba: figury, krzyże, projektowanie i ich konserwacja. Nadzór nad doborem materiałów, sztukateria, odnawianie rzeźb, oczyszczanie, usuwanie szkodników itd.

b) Malarstwo: obrazy i malowanie kościołów, dobór farb, konserwacja obrazów, odnawianie, tablice ołtarzowe (grafika).

4. Śpiew i muzyka:

a) Organy. Ich projektowanie, remonty, konserwacja. Muzyka kościelna, muzyka współczesna.

b) Śpiew gregoriański i ludowy. Pielęgnowanie śpiewu. Uczenie wiernych nowych pieśni. Chóry kościelne, ich prowadzenie w duchu Kościoła.

c) Organista, szkoły organistowskie, dokształcanie organistów, kursy, rekolekcje dla nich, czasopisma, wzgl. biuletyny.

d) Koncerty religijne. Czuwanie nad czystością ich programu.

5. Sprzęt liturgiczny:

a) Dzwony ich kupno i strojenie.

b) Dewocjonalia, wyrób i handel nimi.

c) Świeczniki i świece, fabryki świec, kontaktowanie z nimi, paschały.

d) Mąka na komunikanty, wino mszalne, zaprzysiężenie młynarzy i winiarzy. Kontrola nad miejscami wyrobu komunikantów.

e) Szaty liturgiczne. Krój, przepisy liturgiczne, kupno, ich konserwacja, naprawa. Bielizna kościelna, nadzór nad wykonaniem, obrusy święte. Chorągwie kościelne. Hafciarstwo. Krawiectwo liturgiczne, krawcy, kontakt z nimi.

f) Naczynia święte. Kielichy, cyboria, monstrancje, ich wyrób, złocenie. Replikarze, pateny do chorych.

g) Inne utensylia: dzwonki, kadzidło, turybularze, wieczne lampy, oliwa do nich, naczynia do aspersji, na oleje św., itd. itd.

6. Cmentarz kościelny. Wybór miejsca, otoczenie, plan cmentarza, ozdoba, ogrodnictwo cmentarne.

7. Muzeum diecezji. Sprawa jego urządzenia.

8. Zabytki kościelne. Opieka i zabezpieczenie. Dokładna ich inwentaryzacja.

Powyższy plan pracy opracowany przez Diec. Radę dla Spraw Liturgicznych niniejszym zatwierdzam.

Katowice, dnia 2 czerwca 1952 r. († Stanisław Adamski) Biskup Katowicki.

18.

DEKRET

Wykonując postanowienia art. 15 motu proprio *Ecclesiae Sanctae* o powołaniu do życia w każdej diecezji Rady Kapłańskiej reprezentującej kapłanów diecezji i wspierającej skuteczną radą biskupa w sprawach dotyczących dobra diecezji, ustalam niniejszym ordynację wyborczą do Rady Kapłańskiej.

W skład Rady wchodzi:

A. Księża wspierający Ordynariusza w zarządzie diecezji z racji wyznaczonych im funkcji, a mianowicie:

1. Wikariusz Generalny
2. Prepozyt Kapituły
3. Oficjał Sądu
4. Kanclerz Kurii
5. Referent duszpasterski
6. Referent katechetyczny
7. Referent liturgiczny
8. Referent finansowy
9. Referent charytatywny
10. Rektor Seminarium

A. Księża wybrani przez kapłanów diecezji, a mianowicie:

1. jeden dziekan
2. siedmiu proboszczów
3. ośmiu wikariuszy
4. jeden profesor seminarium
5. jeden kapłan zakonny pracujący w duszpasterstwie
6. jeden kapłan emerytowany
7. jeden przedstawiciel rektorów kościoła, kapelanów szpitali itp.

Celem sprawnego przeprowadzenia wyborów członków Rady (wymienionych w p. B.), którzy rzeczywiście reprezentowaliby kler diecezji, postanawiam:

1. Księża dziekani, księża profesorowie seminarium, księża zakonnicy, księża emeryci oraz księża rektorzy i inni wybiorą swego przedstawiciela w bezpośrednich, tajnych wyborach. O terminie wyboru zostaną powiadomieni przez Biskupa Ordynariusza.

2. Wybory członków Rady proboszczów i wikariuszy ze względu na dużą ilość wyborców będą wyborami pośrednimi:

a) w dniach 20 i 21 XII br. poszczególne dekanaty wybiorą elektorów: proboszczowie (oraz księża zrównani przez prawo z proboszczami, jak administratorzy parafii, substytucji) dekanatu wybiorą jednego elektora-proboszcza, wikariusze dekanatu wybiorą jednego elektora-wikariusza. O dokonanych wyborach księża dziekani powiadomią niezwłocznie Kurie Diecezjalną.

b) w dniu wyznaczonym przez Biskupa Ordynariusza elektorzy zgromadzą się celem wybrania członków Rady — przy czym elektorzy-proboszczowie wybierać będą członków Rady proboszczów, elektorzy-wikariusze w odrębnych wyborach członków Rady wikariuszy.

c) wybory członków Rady odbywają się pod przewodnictwem delegata Or-

dynariusza z udziałem notariusza. Przed przystąpieniem do głosowania elektorzy wybiorą spośród siebie dwóch skrutatorów. Elektorzy oddają głosy tajne i na piśmie. Każdy z elektorów podaje liczbę kandydatów odpowiednią dla danego kolegium wyborczego (proboszczowie wypisują siedmiu kandydatów proboszczów, wikariusze ośmiu kandydatów wikariuszy).

d) elektorzy wybierają członków Rady wg własnego uznania, niekoniecznie spośród elektorów. Wszyscy kapłani mają prawo przedstawiać elektorom własne sugestie odnośnie do kandydatów na członków Rady Kapłańskiej. Sugestie te mają dla elektorów jedynie charakter doradczy.

e) wybrani do Rady zostają kapłani mający największą liczbę głosów elektorskich: siedmiu spośród kapłanów wybranych przez elektorów-wikariuszy. W razie równej ilości głosów odbywa się ponowne głosowanie, ale już tylko na kandydatów o równej liczbie głosów (np. siódmy i ósmy kandydat spośród proboszczów mają równą liczbę głosów — głosuje się ponownie, aby rozstrzygnąć, który z nich zajmie miejsce w Radzie).

f) po skończonym głosowaniu ogłasza się wybranych członków Rady, a przewodniczący powiadamia Biskupa Ordynariusza o wyniku wyborów.

3. Wybór nie wymaga zatwierdzenia. Kapłani wybrani nie mogą bez bardzo poważnych przyczyn zrzec się wyboru. Biskup Ordynariusz poda kapłanom do wiadomości nazwiska wybranych członków Rady. Katowice, dnia 9 grudnia 1968 r. † Herbert Bednorz, Biskup Katowicki.

19.

REGULAMIN RADY KAPŁAŃSKIEJ DIECEZJI KATOWICKIEJ

Zgodnie z nr 15 motu proprio *Ecclesiae Sanctae* z dnia 6 VIII 1966 (AAS 58 (1966) 766) ustalam niniejszym regulamin Rady Kapłańskiej Diecezji Katowickiej. Regulamin ma charakter tymczasowy aż do nowych ustaw Stolicy Apostolskiej lub postanowień Konferencji Episkopatu, wzgl. zarządzeń Biskupa Ordynariusza Diecezji.

I. Skład i kadencja Rady

1. Rada składa się z trzydziestu członków, z których $\frac{1}{3}$ wchodzi do Rady na podstawie piastowanego urzędu, $\frac{2}{3}$ zostaje wybranych przez kapłanów diecezji.

2. Na podstawie piastowanego urzędu należą do Rady: Wikariusz generalny, Prepozyt Kapituły, Oficjał Sądu, Kanclerz Kurii, Referent duszpasterski, Referent katechetyczny, Referent finansowy, Referent charytatywny, Referent liturgiczny, Rektor Seminarium. Kapłani wchodzący w skład Rady na podstawie piastowanego urzędu pozostają członkami Rady dopóki trwają w urzędzie.

3. Na podstawie wyboru wchodzi w skład Rady: 1 dziekan, 1 profesor Seminarium Duchownego, 7 proboszczów, 8 wikariuszy, 1 duszpasterz zakonnik, 1 kapłan emerytowany, 1 kapłan, rektor kościoła lub kapłan bezpośrednio nie sprawujący duszpasterstwa parafialnego. Kapłani wchodzący w skład Rady na podstawie wyborów zostają wybrani według Ordynacji wyborczej z dnia 9 XII 1968. Kadencja członków Rady pochodzących z wyborów trwa trzy lata.

4. W wypadku zawakowania miejsca w Radzie (na skutek śmierci, utraty urzędu, stanowiącego podstawę wyboru — np. rezygnacja proboszcza, nadanie parafii wikariuszowi) odbywają się na 14 dni przed plenarnym posiedzeniem Rady wybory nowych członków na miejsca wakujące.

a) Na wakujące miejsca w Radzie po dziekanie, profesorze seminarium, emerycie, zakonniku lub rektorze kościoła wybierają członka Rady odpowiednio księża dziekani, profesorowie, emeryci, zakonnicy lub rektorzy wg ordynacji wyborczej z 9 XII 1968.

b) Na wakujące miejsce w Radzie po proboszczu lub wikariuszu wybierają członka Rady pozostali członkowie proboszczowie lub wikariusze zwykłą większością głosów. Zebranie wyborcze zwołuje wiceprzewodniczący Rady.

c) Kadencja członków Rady wybranych w wyborach uzupełniających trwa do końca kadencji Rady.

5. Kapłani dotknięci karami kościelnymi pozostają zawieszeni w prawach członków Rady. Kapłani pozostający w karach kościelnych przez pół roku tracą mandat.

6. Kadencja Rady upływa z chwilą zawakowania Stolicy Biskupiej.

II. Uprawnienia i zadania Rady

1. Rada stanowi przedstawicielstwo kapłanów diecezji wobec Biskupa Ordynariusza.

2. Podstawowym celem Rady jest wspieranie Biskupa skuteczną radą w zarządzie diecezji.

3. W szczególności należy do zadań Rady troska o duchowe oblicze i materialną sytuację kapłanów. W tym celu Rada:

a) poświęci uwagę duchowemu poziomowi kapłanów i środkom dla podniesienia tego poziomu odpowiednio do wymagań współczesnej posługi kapłańskiej;

b) proponuje sposoby doksztalcenia kapłanów;

c) wypowiada się co do zasad karności kapłanów, zwłaszcza dotyczących stosunku kapłanów do problemów współczesnego życia;

d) analizuje sytuację materialną kapłanów, wysuwa propozycje odnośnie do remuneracji kapłanów — w tym kierunku, by wszyscy mieli zapewnione sprawiedliwe i godziwe utrzymanie.

4. Rada zajmuje się ze szczególną troską zagadnieniami współżycia kapłanów, szuka środków zabezpieczających optymalną współpracę kapłanów na terenie parafii, dekanatu, instytucji diecezjalnych, jak i całej diecezji, zmierza do pogłębienia wspólnoty kapłańskiej.

5. Rada wyraża swe opinie o przenoszeniu kapłanów — odnośnie do zasad przenoszenia, a także kwalifikacji kandydatów na niektóre stanowiska czy do pracy w poszczególnych miejscowościach lub rejonach.

6. Rada poświęca uwagę budzeniu i rozwijaniu powołań kapłańskich i podsuwa propozycje odnośnie do wychowania oraz kształcenia kleru.

III. Sposób działania Rady

1. Radzie przewodniczy Biskup Ordynariusz.

2. Rada wybiera spośród siebie wiceprzewodniczącego oraz sekretarza. Wybór ten dochodzi do skutku bezwzględną większością głosów. Jeśli w pierwszym głosowaniu nikt nie osiągnął bezwzględnej większości głosów, w drugiej decyduje zwykła większość.

3. Rada zbiera się dwa razy w roku na zebrania zwyczajne. Termin i miejsce zebrania wyznacza Biskup Ordynariusz i ogłasza członkom Rady 10 dni przed zebraniem.

4. Jeśli $\frac{1}{3}$ członków Rady złoży Biskupowi Ordynariuszowi odpowiedni wniosek na piśmie, zwołuje się nadzwyczajne zebranie Rady.

5. Porządek obrad ustala Biskup Ordynariusz przy udziale wiceprzewodniczącego oraz sekretarza. Porządek ten zostaje przesłany członkom Rady 10 dni przed zebraniem.

6. Wnioski przedłożone przez członków Rady znajdują się w porządku obrad, jeśli tego domaga się na piśmie pięciu członków Rady.

7. Obecność członków Rady zarówno na zebraniach zwyczajnych, jak i nadzwyczajnych jest obowiązkowa. Kolejna dwukrotna nieusprawiedliwiona nieobecność powoduje utratę mandatu.

8. Obrady prowadzi Biskup Ordynariusz lub z jego polecenia wiceprzewodniczący.

9. Sekretarz sprawdza obecność, protokołuje przebieg zebrania, przechowuje protokoły z posiedzeń. Podstawą protokołu jest nagranie na taśmie magnetofonowej. Taśmę przechowuje sekretarz do następnego zebrania Rady.

10. W razie nieobecności $\frac{1}{3}$ członków Rady do ważnego jej działania konieczne jest stwierdzenie, że wszyscy zostali prawidłowo wezwani.

11. Biskup Ordynariusz może zaprosić na posiedzenie Rady rzeczoznawcę od poruszanych zagadnień. Rzeczoznawcę zaprasza się również, gdy tego domaga się zwykła większość członków Rady. Wnioskodawcy przysługuje prawo imiennego oznaczenia rzeczoznawcy. Rzeczoznawca nie bierze udziału w głosowaniu.

12. Rada może powołać komisje dla przeprowadzenia badań nad przedmiotami znajdującymi się na porządku obrad.

a) O powołaniu Komisji decyduje Rada bezwzględną większością głosów.

b) W skład Komisji wchodzi trzech członków Rady, przy czym jeden spośród nich pełni funkcję przewodniczącego Komisji. Do przewodniczącego należy podział pracy Komisji oraz opracowanie i przedstawienie jej wniosków.

c) Zarówno przewodniczącego Komisji, jak i członków wybiera Rada bezwzględną większością głosów.

d) Rada ustala termin zebrania, na którym Komisja przedłoży swe wnioski. Rada też może zalecić Komisji przedłożenie wniosków bezpośrednio Biskupowi Ordynariuszowi. W tym ostatnim wypadku wnioski Komisji uznaje się jako propozycje Rady.

e) Przewodniczący Komisji ma prawo zaprosić do współpracy rzeczoznawcę spoza Rady.

13. Przebieg obrad jest objęty tajemnicą naturalną zobowiązującą członków Rady do troski, by nie naruszono niczyjego dobrego imienia.

14. Propozycje Rady zapadają bezwzględną większością głosów. Zwyczajną formą głosowania jest głosowanie tajne. Funkcje skrutatorów pełnią dwaj najmłodsi kapłanstwem członkowie Rady.

15. Propozycje Rady zostają przedłożone Biskupowi Ordynariuszowi i mają walor głosu doradczego. Jeśli zostają zatwierdzone przez Biskupa Ordynariusza, nabierają mocy prawnej i wchodzi w życie z dniem oznaczonym przez Biskupa Ordynariusza.

Katowice, dnia 28 stycznia 1969 r. Herbert Bednorz, Biskup Katowicki.

20.

INSTRUKCJA DLA KONFERENCJI DEKANALNYCH

Chwalebny i od dawna w diecezji śląskiej istniejący zwyczaj zgromadzenia się kapłanów poszczególnych dekanatów celem urządzenia nabożeństwa za zmarłych konfratrów, wspólnej modlitwy, połączonej z rozmyślaniem, jak i referatami pouczającymi i dyskusją, nowe prawo kościelne potwierdziło i określiło jako ścisły i powszechny obowiązek, powierzając Ordynariuszowi wyznaczenie sposobu odbywania konferencji. Gdy zaś w poszczególnych dekanatach diecezji katowickiej konferencje dekanalne odbywają się w sposób różnorodny, niniejsza instrukcja ma na celu wprowadzenie jednolitego sposobu odbywania przepisanych prawem konferencji dekanalnych.

Uchwale i uznaniu kapłanów poszczególnych dekanatów pozostawiam, jak często, w których dniach i w jaki sposób urządzać się będzie dekanalne nabożeństwo za kapłanów zmarłych, nieobjęte niniejszą instrukcją, tak jak i tzw. Konwentu dekanalne.

I. Konferencje dekanalne

1. Can. 131 przypisuje ściśle, aby konferencje dekanalne odbywały się częściej w roku w sposób przepisany przez Ordynariusza.

2. Do udziału w konferencjach zobowiązani są w myśl can. 131 § 3 wszyscy kapłani świeccy, także emeryci, oraz wszyscy zakonnicy, którzy otrzymali od Ordynariusza jurysdykcję do słuchania spowiedzi św. Od udziału w konfe-

rencji zwalnia tylko bardzo ważna przyczyna. Nieprzybywający winien się wytłumaczyć wobec swojego dziekana piśmiennie przed zebraniem.

3. Konferencja dekanalna odbywać się będzie co najmniej 5 razy w roku. Konferencje zwołuje dziekan, podając w zaproszeniu porządek obrad, miejsce, dzień i godzinę zebrania. Zaproszenia winny być piśmienne, wysłane 2 tygodnie przed zebraniem.

4. Na 14 dni przed konferencją powiadomi dziekan Kurie Biskupią o czasie, miejscu i porządku obrad konferencji dekanalnej.

5. Konferencje odbywają się w poszczególnych dekanatach. Wyjątkowo tylko łączyć można za uprzednią zgodą władzy duchownej dekanaty mniejsze celem odbycia wspólnej konferencji.

6. Nauki i referaty z reguły wygłaszają kapłani dekanatu. O ile nie zgłoszą się do przejęcia referatu z własnej woli członkowie dekanatu, dziekan może wyznaczyć kaznodzieję lub referenta. Odmówić przyjęcia nauki lub referatu nie wolno. W wyjątkowych wypadkach zaprosić można do wygłoszenia nauki lub referatu kapłanów spoza dekanatu.

7. Władza duchowna może wyznaczyć tematy nauk i referatów oraz ze swej strony przesłać mówcę.

II. Zadania konferencji dekanalnych

Zadanie konferencji dekanalnych jest podwójne:

a) pielęgnowanie i ożywianie wewnętrznego życia kapłańskiego przez wspólną modlitwę, medytację i ewentualnie danie sposobności do spowiedzi św.

b) przez pogłębienie znajomości teologii moralnej i liturgii — a więc badanie zagadnień duszpasterskich wszelkiego rodzaju. Nie należą do zakresu prac konferencji dekanalnych sprawy administracyjne, sądownictwa i ustawodawstwa diecezjalnego.

III. Sposób urzęduwania konferencji dekanalnych

Konferencja obejmuje 2 części:

a) nabożeństwo w kościele składające się z nauki, krótkiej modlitwy za kapłanów i błogosławieństwa sakramentalnego.

b) konferencja na probostwie lub w innym lokalu.

1. Zebranie zwołuje i przewodniczy mu dziekan, w jego zastępstwie wicedziekan, rozpoczynając zebranie wspólną modlitwą i stwierdzeniem nieobecności kapłanów. Naznacząwszy sekretarza do pisania protokołu, udziela przewodniczący głosu referentowi. Po referacie odbywa się dyskusja.

2. Po wyczerpaniu dyskusji ustali się dzień, czas i miejsce następnej konferencji, wyznaczy temat referatu oraz kaznodzieję i referenta.

Po wyczerpaniu obrad czyta i przyjmuje się protokół, po czym przewodniczący zebranie zamknie modlitwą.

3. Odpis protokołu wraz z wykazem kapłanów, którzy nie wzięli udziału w konferencji, prześle dziekan w przeciągu 14 dni do Kurii Biskupiej.

W braku dobrowolnych zgłoszeń przewodniczący wyznacza kapłanów, którzy na następnej konferencji wygłoszą medytację oraz referat wzgl. koreferat, lub zaprosi do tego kapłana spoza dekanatu.

Niniejsza instrukcja obowiązuje od nowego roku kościelnego.

Katowice, dnia 26 stycznia 1931 r. † Stanisław, Biskup.

21.

WZÓR DEKANALNEJ WIZYTACJI PARAFII

I. Data i spis obecnych

II. Czynności wizytatora w ogólności

III. Ogólne sprawozdanie o stanie moralnym i materialnym parafii i stwierdzenie, czy zarządzenia z ostatniej wizytacji zostały wykonane.

IV. Szczególne uwagi odnośnie:

1. budynków kościelnych, plebańskich i służby kościelnej.

Należy podać:

a) jakie budynki są zajęte przez osoby trzecie, wzgl. zostały skonfiskowane, albo w międzyczasie zwrócone?

b) jaki jest stan budynków i jakie reperatury itd. potrzebne?

c) jakie większe reperatury zostały od ostatniej wizytacji dokonane?

2. nieruchomości kościelnych:

a) jak pod 1 a)

b) na jakich warunkach jest wydierżawione pole?

c) jakie są plany parcelacji nieruchomości kościelnej pod domki rodzinne, szczególnie z nieruchomości zwróconych?

d) jaki jest stan cmentarza?

3. sprzętu liturgicznego i ruchomości kościelnych

a) jaki jest stan — czystość, itd.?

b) co należy poprawić, względnie nabyć?

c) czy wszystkie nowe teksty mszalne są w używanych mszałach?

d) uwagi ogólne.

4. kancelarii parafialnej:

a) czy archiwum jest uporządkowane wg „Wzoru registratury parafialnej” wydanego w roku 1951? (odbitkę załącza się)

b) czy spis inwentarza sporządzony jest wg systemu kartotekowego? (Wzory spisu wygotowane już przez parafię przejrzeć można w kancelarii Kurii Diecezjalnej)

c) czy księgowość rachunkowa daje pełny obraz obrotów finansowych?

d) czy dziennik podawczy jest prowadzony i czy wpisuje się całą korespondencję przychodzącą i wychodzącą?

e) czy korespondencja urzędowa jest porządkowana do właściwych fascykułów — z zanotowaniem w „Dzienniku podawczym”?

f) czy spisuje się protokoły przy zbieraniu kolekt?

g) czy wysyła się regularnie obce kolekty na cele nieparafialne?

h) do którego roku są zatwierdzone rachunki kościelne?

5. duszpasterstwa:

a) czy jest wskazana zmiana w nabożeństwach?

b) czy prowadzi się parafialną akcję charytatywną?

c) czy prowadzi się parafialną akcję antyalkoholową?

d) co czyni się w ramach duszpasterstwa stanowego?

e) czy odpowiedziano na wszystkie kwestionariusze?

f) czy jest kartoteka parafialna?

g) czy jest tablica ogłoszeń i gablotka?

h) czy i jaki podział parafii jest potrzebny albo wskazany?

i) jaka jest ilość abonentów „Gościa Niedzielnego”?

6. nauki religii:

a) ile godzin udzielają tygodniowo poszczególni księża katecheci/teki w szkole?

b) ile dzieci nie uczęszcza na naukę religii?

c) w którym wieku przystępują dzieci do pierwszej spowiedzi i Komunii św. Jak długo trwa nauka i w ilu godzinach?

d) czy prowadzi się przedszkolne nauczanie religii, którego zakończeniem jest nauka przygotowawcza do wczesnej Komunii św. Ile dzieci? Jakie doświadczenia?

e) czy organizuje się naukę religii dla młodzieży pozaszkolnej? W ilu grupach?

7. służby kościelnej i domowej:

a) nazwisko i imię służby domowej — wiek i stopień pokrewieństwa

b) czy służba ma jakie życzenie?

c) czy są jakieś żale odnośnie służby?

8. duchowieństwa w parafii:

a) czy duchowieństwo ma jakie życzenie?

- b) czy zamieszkują w parafii księża niediecezjalni? (nazwisko, adres, uwagi)
- c) ile wypłaca się przeciętnie ks. ks. wikariuszom w miesiącu?
- 9. klasztorów:
- a) imię i nazwisko Ojców, wiek i lata kapłaństwa oraz ilość Sióstr, wzgl. Braci zakonnych
- b) uwagi
- 10. innych spostrzeżeń.

22.

ZESTAW UPRAWNIENI I OBOWIĄZKÓW DZIEKANÓW DIECEZJI KATOWICKIEJ

Podając do wiadomości poniższe zestawienie uprawnień i obowiązków księży dziekanów, pragnę uwypuklić strukturę prawną urzędu dziekana oraz zaktywizować jego rolę w działalności duszpasterskiej dekanatu. Poniższe zestawienie zostało przekonsultowane z referentami kurialnymi oraz z księżmi dziekanami.

Katowice, dnia 10 kwietnia 1970 r. † Herbert Bednorz, Biskup Katowicki.

I. Prawa i obowiązki dziekana w ogólności ujmuję prawo kanoniczne w kan. 445—450, oraz nr 19 motu proprio *Ecclesiae Sanctae*.

II. Dziekan jest moderatorem, a także inicjatorem pracy duszpasterskiej na terenie dekanatu. W porozumieniu z księżmi kondekanalnymi synchronizuje terminy czynności duszpasterskich.

III. W diecezji katowickiej dziekani mają ponadto następujące uprawnienia:

1. Udzielanie dyspensy od jednej zapowiedzi przedślubnej dla słusznej przyczyny.

2. Udzielanie jurysdykcji kapłanom innych diecezji na okres 14 dni (cfr. Wiad. Diec. 1963, p. 38, z. 165).

3. Rozgrzeszenie w forum wewnętrznym sakramentalnym z wszystkich censur zarezerwowanych za wyjątkiem:

- a) censuris ab homine,
- b) censuris specialissimo modo Apostolicae Sedi reservatis,
- c) censuris quae sunt adnexae revelationi secreti S. Officii,
- d) excommunicatione qua plectuntur sacerdotes omnesque cum illis matrimonium eliam civiliter tantum contrahere praesumentes et actu simul conviventes (cfr. Wiad. Diec. 1964 p. 15, a. 30).

IV. Wśród obowiązków dziekana szczególnie aktualne są wg tradycji diecezjalnej następujące:

- 1. Przewodniczenie w wyborze wiecedziekana.
- 2. Przewodniczenie w wyborze dekanalnego ojca duchownego.
- 3. Urządzanie 5 razy w roku konferencji dekanalnych, w miesiącach parzystych (październik, grudzień, luty, kwiecień, czerwiec).

Temat konferencji wyznacza Referat Duszpasterski, zaś temat nauki ascetycznej, jeśli nie został wyznaczony przez Referat Duszpasterski, wyznacza dziekan. Protokół z konferencji oraz tekst referatu głównego przesyła dziekan najpóźniej w przeciągu miesiąca do Kurii Diecezjalnej.

4. Przewodniczenie w wyborze duszpasterzy dekanalnych następujących dziedzin i grup duszpasterskich:

- a) ministrantów
- b) nowożeńców
- c) mężczyzn
- d) kobiet
- e) młodzieży męskiej
- f) młodzieży żeńskiej
- g) młodzieży akademickiej

- h) dla spraw środków masowego przekazu
- i) chrześcijańskiej akcji miłosierdzia
- j) akcji trzeźwości

Duszpasterze powyższych dziedzin i grup wykonują swoje zadania w porozumieniu z ks. dziekanem.

5. Przeprowadzenie wizytacji dziekańskiej dwa razy w ciągu 5 lat we wszystkich parafiach dekanatu, a mianowicie rok przed wizytacją biskupią, oraz rok po wizytacji biskupiej. Wizytację parafii dziekańskich przeprowadza specjalnie delegowany przez Biskupa Ordynariusza wizytator.

6. Troska o archiwum dekanalne. W skład archiwum winny wchodzić następujące księgi i segregatory:

- a) dekrety personalne
- b) akta lokalne dot. parafii dekanatu
- c) akta wizytacji biskupich i dziekańskich
- d) księga protokołów konferencji dekanalnych
- e) księga udzielonych dyspens
- f) księga udzielonych jurysdykcji
- g) akta ogólne dekanatu
- h) kronika dekanatu

Archiwum dekanalne podlega przeglądowi podczas wizytacji biskupiej.

7. Rozdzielanie olejów św. poszczególnym parafiom dekanatu w W. Czwartek i w W. Piątek.

8. Spełnianie funkcji łącznika między Biskupem a duchowieństwem i odwrotnie. Dziekan kieruje na terenie dekanatu pracą duszpasterską zgodnie z dyrektywami Biskupa, prowadzi ogólny nadzór nad duszpasterstwem w dekanacie oraz dostarcza księżom dekanalnym duszpasterskie materiały pomocnicze rozprowadzane przez Referat Duszpasterski.

9. W razie nieporozumień lub konfliktów w dekanacie dziekan jest pierwszą instancją pojednawczą. Jeśliby zachodziła tego potrzeba, może sobie dobrać do pomocy zaufanych księży kondekanalnych.

10. Dziekan wprowadza uroczyscie w urząd nowo mianowanego proboszcza zgodnie z przepisami rytuału.

11. W razie śmierci proboszcza dziekan zabezpiecza testament i troszczy się o mienie kościelne, jak również informuje o powyższym Kurie Diecezjalną. Do obowiązków dziekana należy także troska o urządzenie pogrzebu zmarłemu konfratrowi. W razie nieobecności Biskupa dziekan odprawia główne nabożeństwo pogrzebowe.

V. Powyższe obowiązki dziekana przejmuje pod jego nieobecność wicedziekan i dlatego nie jest wskazane, by w tym samym czasie opuszczali dekanat z racji urlopowych czy też innych.

23.

REGULAMIN OBOWIĄZUJĄCY PRZY EGZAMINIE PRO CONCURSU PAROCHIALI

1. Do egzaminu proboszczowskiego mogą być dopuszczeni kandydaci po sześcioletniej pracy w duszpasterstwie lub w szkole.

2. Językiem urzędowym jest język polski i łaciński.

3. Egzamin trwa dwa dni i składa się z części piśmiennej i ustnej.

4. W pierwszy dzień egzaminu konkursowego piszą kandydaci 3 prace klauzurowe; od 8 do 10, od 10 do 12, i po południu od 14 do 16.

5. Przedmiotem pracy klauzurowej jest dogmatyka, moralna, pastoralna i prawo kanoniczne.

6. Egzaminatorzy poszczególni przedłożą 3 tematy, z których ks. Biskup wybierze jeden do opracowania. Pracę ocenia egzaminator danego przedmiotu.

7. Przedmiotem ustnego egzaminu jest:
- a) dogmatyka,
 - b) moralna,
 - c) pastoralna,
 - d) prawo kanoniczne,
 - e) liturgika i katechetyka,
 - f) historia Kościoła katolickiego w Polsce,
 - g) urzędowanie proboszczowskie.
8. Stopnie klasyfikacyjne są: *eminenter, bene, sufficienter, non sufficienter*.
9. Kandydaci, którzy mają stopień doktora teologii lub prawa kan., nie składają ani ustnie, ani piśmiennie z tego przedmiotu, z którego mają pracę doktorską.
10. Katecheci i prefekci, którzy mają egzamin katechetyczny, nie składają z katechezy i liturgiki.

24.

PRACA PIŚMIENNA DO EGZAMINU PROBOSZCZOWSKIEGO

W następnych latach — aż do odwołania — wszyscy stojący do egzaminu proboszczowskiego przedłożyć winni pracę o dziesięcioletnim planie duszpasterskim w konkretnej parafii średniej lub większej, którą znają. Praca ta winna wykazać, że kandydat zdaje sobie sprawę z problemów duszpasterskich danej parafii i jak sobie wyobraża plan i kolejność prac duszpasterskich w tej parafii.

Praca obejmować musi trzy zasadnicze działy:

- I. Historię, topografię, rozwój i stan obecny parafii.
- II. Problemy religijne i moralne wynikające z obecnego stanu rzeczy.
- III. Plan duszpasterski dla tej parafii na 10 lat.

W pierwszej części uwzględnić należy m. in. następujące dane:

1. literaturę jaka się ewentualnie o parafii ukazała,
2. krótki zarys historii parafii, jej rozwoju zewnętrznego, np. powstania kolonii, osiedli itd.,
3. pamiątki historyczne parafii, jakie by można wykorzystać dla pracy katechetycznej i duszpasterskiej, np. krzyże, kaplice przydrożne,
4. charakterystykę parafian poszczególnych dzielnic (na wioskach, koloniach, osiedlach) z uwzględnieniem ich życia moralnego,
5. zawody parafian, ilość ubogich, kalek, niewidomych, głuchoniemych itd. — z podaniem liczby.
6. zakłady kościelno-charytatywne, szkoły i zakłady niekościelne,
7. rozwój liczebny parafii,
8. ilość księży (nazwiska), zakonników, zakonnic, akademików, nauczycieli, których wydała parafia, oraz zestawienie duszpasterzy, którzy w parafii pracowali,
9. statystykę rocznych Komunii św., konwersji, apostazji, urządzonych misji św., bierzmowań i innych uroczystości parafialnych, wygłoszonych w kościele kazań i przemówień w związkach,
10. ilość praktykujących i niepraktykujących katolików, małżeństw mieszanych, cywilnych, konkubinatów, rozwodów,
11. ilość dzieci nieochrzczonych, pogrzebów niekościelnych,
12. wszelkie dodatnie i ujemne objawy w parafii (np. rozbudzone życie parafialne eucharystyczne itd. — niemoralność, chęć procesowania się, pijaństwo, pęd do zabaw itd.)

By zestawienia te zrobić dokładnie, należy gruntownie przestudiować księgi metrykalne, księgi ogłoszeń, zapowiedzi, kronikę i akta parafialne oraz zro-

bić wywiad u proboszcza miejscowego, duchowieństwa w sąsiedztwie, dziekana i u parafian.

Druga część pracy winna być poświęcona wyłuszczeniu i rozwinięciu problemów wynikających z zebranych danych konkretnych.

W trzeciej części rozwinąć należy plan pracy, mającej na celu podniesienie ducha katolickiego w parafii, wzgl. związanie ściślejsze parafii z Chrystusem. Plan ten winien być konkretny i dosyć szczegółowo opracowany, z którego by wynikała systematyczna dążność do usuwania istniejącego w parafii zła i odpowiedniego pielęgnowania dobrych stron parafian.

Każdy z księży może sobie wybrać parafię do opracowania dowolnie, winien jednak powiadomić o tym Kurię Diecezjalną, aby kilku księży nie opracowywało jednej i tej samej parafii, a inne zostałyby pominięte. Poleca się, by księża zabrali się do pracy tej zawczasu, nie dopiero w tym roku, w którym chcą zgłosić się do egzaminu. Praca ta bowiem ma mieć na celu nie tylko wykazanie Władzy duchownej, że kandydat orientuje się w sprawach duszpasterskich, ale kandydata samego ma pobudzić do myślenia i wgłębiania się w problemy duszpasterskie danej parafii. Jeśli bowiem pozna się stosunki duszpasterskie jednej parafii, łatwo będzie poznać je także w drugiej. Szczególnie zaś należy omówić sposoby duszpasterzowania tych księży, których parafianie najczęściej wspominają i nie przemilczeć również metod duszpasterskich, które ujemnie oddziaływały na parafię.

25.

WSKAZANIA ARCYPASTERSKIE DOTYCZĄCE WPROWADZENIA NOWEGO PROBOSZCZA DO PARAFII

Wprowadzenie nowego proboszcza w urzędowanie odbywa się w wyznaczonym dniu wg niżej podanego porządku w czasie Mszy św. koncelebrowanej, w której biorą udział: nowy proboszcz jako celebrans główny, dziekan (ewent. proboszcz odchodzący), księża wikarzy i inni zaproszeni kapłani. Gdyby kapłani ci mieli do odprawienia w swoich parafiach Msze św. dla swoich wiernych, mogą w tym wypadku binować, na co udziela się niniejszym zezwolenia. Za binowaną Mszę św. nie przyjmuje się jednak stypendium.

W niedzielę, uroczystości i święta odprawia się Mszę św. z dnia, w inne dni można odprawiać Mszę św.:

- a) z nowego Mszału — według formularza „Za kapłanów” ze Mszy na różne okazje (ad diversa) z oracją za „Kościół miejscowy”; (pro ecclesia locali nr E);
- b) z dotychczasowego (polsko-lacińskiego) Mszału — Mszę ku czci Patrona kościoła.

Porządek wprowadzenia jest następujący:

1. Wszyscy kapłani z proboszczem na czele ubierają się w ornaty na probostwie, skąd wyrusza procesja z krzyżem i sztandarami do kościoła. W czasie procesji wierni śpiewają pieśń: „Kto się w opiekę”, która to pieśń jest już śpiewem na „Wejście”.

2. Po przybyciu do kościoła dziekan najpierw wzywa do złożenia hołdu Jezusowi Chrystusowi przez odpowiednią pieśń (np. „Jezusa ukrytego”), wezwie też do pozdrowienia Patrona kościoła. Następnie przedstawia nowego proboszcza wiernym, czytając odpowiedni dekret biskupa i podając krótki jego życiorys. W końcu wręcza nowemu proboszczowi klucz do tabernakulum, którego ma być stróżem.

3. Po przedstawieniu proboszcza mogą również wierni przez swoich przedstawicieli przywitać nowego proboszcza. Sposób powitania i teksty przemówień winny być przedstawione przedtem księdzu dziekanowi, który jest za nie odpowiedzialny.

4. Pierwszymi słowami nowego proboszcza są słowa początku Mszy św.

(W Imię Ojca) oraz pozdrowienie wiernych liturgiczną formułą „Miłość Boga Ojca” itd. Odprawia się dalszy ciąg Mszy św. aktem pokutnym oraz śpiewem „Gloria”, który należy w dniu przywitania proboszcza zawsze śpiewać (nr 31 „Wprowadzenia ogólnego do nowego Mszału Rzymskiego”).

5. Czytania są następujące:

a) w niedziele i uroczystości — z dnia

b) w inne dni wziąć czytania:

1. Jer.1,4—9 lub 1. Liczb 11,11b—12,14—17,24,25a

2. I Kor.2,1—9 2. I Tym 12b—16

6. Po czytaniach następuje homilia, głoszona przez nowego proboszcza, który nawiązuje do przeczytanych perykop i przedstawia kilka zasadniczych myśli swego pasterzowania.

7. Po homilii następuje wyznanie wiary nowego proboszcza. Odmawia on je przed dziekanem i wiernymi sam — nawet wtedy, gdy odmówienie Symbolu przez wiernych przepisane jest przez rubryki.

8. W modlitwie wiernych należy jedną z inwokacji poświęcić nowemu proboszczowi, drugą zmarłemu, względnie odchodzącemu.

9. Jako dziękczynienie po Komunii św. odśpiewać należy „Ciebie, Boże, wielbimy”.

Katowice, dnia 14 grudnia 1970 r. † Herbert Bednorz, Biskup Katowicki.

26.

W SPRAWIE MSZY ŚW. ZA PARAFIAN

Dnia 31 października br. otrzymała Kuria Diecezjalna Indult Prymasowski następującej treści:

„Cum obligatio applicandi Missas pro populo, attentis peculiaribus conditionibus oeconomicis rectorum ecclesiarum paroecialium in toto territorio Poloniae, de die in diem difficilior evadat, vigore specialissimarum facultatum a Sancta Sede Nobis tributarum annuentes precibus fere omnium Poloniae Antistitum, praesentibus litteris — prae oculis quoque habentes necessitatem uniformitatis in Poloniae Dioecesibus — omnibus rectoribus ecclesiarum paroecialium in Polonia dispensationem super onere celebrandi Missas pro populo diebus festis canonice suppressis cum facultate recipiendi hisce diebus stipendium pro seipsis — firma tamen obligatione applicandi pro parochianis omnibus diebus Dominicis allisque festis de praecepto — benigne concedimus.

Insimul omnia indulta generalia, aliquibus Dioecesibus quoad dispensationem super obligatione applicandi Missas pro populo hucusque concessa, revocamus. Servatis de iure servandis.

Contrariis quibuscumque non obstantibus.

Praesenti indulto valituro ad septennium.

Datum Varsaviae, die 17 Aprilis A.D. 1957. L.S. (—) † Stefan Card. Wyszyński Indult nosi datę 17 kwietnia 1957 r. Na terenie naszej diecezji atoli zaczął obowiązywać od chwili ogłoszenia, tzn. z dniem 6 grudnia 1959 r. Od tego zatem dnia są wszyscy proboszczowie zobowiązani do odprawienia Mszy św. *pro populo* w każdą niedzielę i święto. Natomiast in *festis suppressis* mogą *recipere stipendium pro seipsis*.

27.

ZAKRES MSZY ŚW. ZA PARAFIAN

W czasie ostatnich wizytacji biskupich stwierdzono, że niektórzy księża proboszczowie ograniczają zakres Mszy św. za parafian w tym sensie, że do intencji dołączają tzw. podintencje, np.:

1. Msza św. parafialna w intencji młodzieży naszej, lub:

2. Msza św. w intencji czcicieli Najśw. Serca Pana Jezusa, lub:
3. Msza św. za parafian, o pomnożenie wiary św., czy rozbudzenie czci do Serca Pana Jezusa, a nawet
4. Msza św. parafialna za tych parafian, do których pójdziemy dziś z kolędą, itd.

W związku z tym Kuria Diecezjalna uważa za swój obowiązek złożenie następujących wyjaśnień:

1. Każdy biskup, proboszcz i kapłan, który posiada wszystkie prawa proboszczowskie, (administrator itd.) ma obowiązek odprawienia Mszy św. za wiernych we wszystkie niedziele i święta nakazane (kan. 471, 473, 466). Obowiązek ten opiera się według przepisów Soboru Trydenckiego na słowach św. Pawła Apostoła: „Każdy kapłan z ludzi wzięty, dla ludzi bywa postawiony w tym, co do Boga należy; aby składał dary i ofiary za grzechy” (Zyd. 5,1) Odprawianie Mszy św. za wiernych jest więc obowiązkiem biskupów i proboszczów, owych bezpośrednich pasterzy wiernych.

2. Msza św. za wiernych (*Missa pro populo*) odprawiana w wyznaczone przez Kościół dni, musi być odprawiana za wszystkich ludzi żyjących i to bez wyjątku. Istnieje wprawdzie opinia, że można aplikować również za zmarłych, ale można to uczynić tylko w sposób warunkowy (*sub conditione*), tzn. o ile rozciągnięcie owoców szafarskich na zmarłych nie godzi w ścisłe prawo żyjących wiernych. Natomiast żadna z żyjących dusz nie może być wykluczona z możliwości korzystania z owoców szafarskich (*fructus ministeriales*) Mszy św. Innymi słowy: intencja, w jakiej odprawia się Mszę św., musi obejmować wszystkich bez wyjątku wiernych (parafian). Przeto proboszcz odprawiając w miejsce *Missa pro populo* Mszę św. np. w intencji czcicieli Najśw. Serca Pana Jezusa lub o chrześcijańskie wychowanie młodzieży, nie czyni zadość omawianemu tu obowiązkowi i jest *sub gravi* zobowiązany uczynić restytucję w stosunku do pominiętych wiernych (tzn. odprawiać za nich tyle Mszy św., ile razy z tego obowiązku się nie wywiązał w stosunku do nich).

Kuria Diecezjalna suponuje, że proboszcz odprawiający miał zawsze właściwą intencję, według której rozciągał zakres odprawiania Mszy św. za wszystkich parafian.

3. Wydaje się jednak, że proboszcz, dostrzegając w swej parafii szczególne potrzeby, mógłby dodać do intencji za parafian „podintencję” — np. o pomnożenie wiary, czy rozbudzenie czci do Serca Pana Jezusa, pod warunkiem jednak, by intencja ta obejmowała wszystkich parafian. Z drugiej strony wygląda to na pewnego rodzaju narzucanie Bogu potrzeb parafii, chociaż Bóg lepiej te potrzeby zna, niż przypuszczamy. „Ojciec wasz niebieski wie przecież, iż tego wszystkiego wam potrzeba” — mówi Chrystus (Mt 6,32). Bo któż poznał myśl Pańską, by móc go pouczyć?” (1 Kor. 2,16). Stąd pozostaniemy przy dotychczasowej praktyce ogłaszania Mszy św. za parafian. Niech brzmi: Msza św. za wszystkich parafian.

4. W wielu wypadkach księża proboszczowie podchodzą do swego obowiązku w sposób legalistyczny albo zbyt literalny. W ten sposób zaprzepaszczają może jedną z szans wyrobienia u wiernych wychowawczego przeświadczenia, iż ich proboszcz roztacza nad nimi swoją opiekę przede wszystkim przez Mszę św. Z przeświadczeniem parafianina, że zarówno jego, jak i jego sąsiada egzystencja wiąże się z Mszą św., którą za nich obydwu odprawia ich proboszcz, łączy się możliwość lepszego społecznego urobienia parafian, lepszego wycucia ducha niedzieli i jej społecznego charakteru.

5. Kuria Diecezjalna przypomina swoje dotychczasowe dekrety i wyjaśnienia w sprawie Mszy św. za parafian (Wiad. Diec. 1961, nr 6, poz. 11,14 i 19). Aczkolwiek Kuria Diecezjalna udzieliła zezwolenia na przeniesienie Mszy św. z niedzieli na zwykły dzień tygodnia, jeśli słuszną jakąś przyczyną tego będzie się domagać, to jednak będziemy się starali, o ile to możliwe, naznaczać Msze św. za wszystkich parafian na niedziele. Nigdy natomiast nie wolno opuszczać

odprawiania Mszy św. za parafian w święta nakazane, wyszczególnione w *Ordo Divini Officii* na str. 112. Dla przypomnienia jeszcze raz te święta podajemy:

1. Boże Narodzenie (25 XII)
2. Oktawa Bożego Narodzenia (1 I)
3. Objawienie Pańskie (6 I)
4. Niedziela Zmartwychwstania Pańskiego
5. Wniebowstąpienie Pańskie
6. Niedziela Zesłania Ducha Świętego
7. Uroczystość Trójcy Przenajświętszej
8. Święto Bożego Ciała
9. Niepokalane Poczęcie Najśw. M. Panny (8 XII)
10. Wniebowzięcie Najśw. Maryi Panny (15 VIII)
11. Uroczystość św. Józefa (19 III)
12. Św. Apost. Piotra i Pawła (29 VI)
13. Wszystkich Świętych (1 XI)
14. Uroczystość Tytułu lub Patrona Parafii (odpust)

Kuria Diecezjalna żywi nadzieję, że księża proboszczowie będą traktowali Msze św. za parafian jako jeden z poważnych obowiązków proboszczowskich, a równocześnie jako jeden z najpiękniejszych swoich przywilejów, zważywszy i to, że wszyscy wierni mają wysokie prawo do tej Mszy św., zwanej *Missa pro populo*.

28.

WYTYCZNE KORESPONDENCJI URZĘDOWEJ

Wielu księży nie rozróżnia korespondencji urzędowej od korespondencji prywatnej, z czego wynikają przykre następstwa. Podajemy więc najważniejsze wytyczne korespondencji urzędowej, obowiązujące zarazem Wielebne Duchowieństwo do ścisłego ich przestrzegania.

1. Do korespondencji urzędowej bierze się papier dobrego formatu kancelaryjnego, nie listowego.

2. Arkusz ma być w środku łamany od góry do dołu. U góry po prawej stronie należy napisać miejscowość z podaniem najbliższej poczty i datę, po lewej stronie poleca się wymienić urząd lub osobę, która pismo wysyła jako też podać liczbę dziennika, o ile się takowy prowadzi. Poniżej tego ma być umieszczone krótkie streszczenie pisma tzw. *rubrum*.

3. Ilekroć się odpowiada na pismo urzędowe, koniecznie podać należy na miejscu odpowiednim (w rubryce albo w tekście) tak datę, jak liczbę dziennika tego aktu.

4. Arkusz zapisuje się tylko w prawej połowie, zostawiając lewą wolną. Przy dłuższych sprawozdaniach, od trzeciej stronicy począwszy, zapisywać można trzy czwarte szerokości arkusza.

5. Jeżeli się w ciągu sprawozdania stawia jaki wniosek, uwzględnić to trzeba i na zewnątrz.

6. Załączniki zaznacza się kreską obok tekstu. Jeżeli ich jest więcej, należy je numerować.

7. W sprawozdaniu nie wolno razem traktować spraw, które z sobą nic nie mają wspólnego i należą do różnych akt. Akta się dzielą na osobiste, miejscowe, czyli parafialne, i dekanalne. Przy parafiach trzeba rozróżnić akta gruntowe (o dzierżawie, sprzedaży itd.), budowlane (reparatury, nowe budowy), rachunkowe, fundacyjne, akta dotyczące obsadzenia parafii, a w końcu ogólne parafialne (facultety, misje, kwestie pastoralne itd.). Dyspensy traktuje się osobno. Przy dekanalnych rozróżnia się akta nominacyjne, wizytacyjne, sprawozdania z konwentów, akta o zarządach kościelnych i akta o złączonych urzędach kościelnych ze szkolnymi.

Z tego zestawienia wynika dostatecznie, że nie wypada w jednym i tym sa-

mym piśmie roztrząsać lub poruszać spraw, które do różnych działów akt należą. Nie wolno np. jednym pismem prosić o dyspensę małżeńską i o zatwierdzenie podatków kościelnych albo o redukcję fundacyj i o nowego wikariusza. Za to nie zawadzi jedynym pismem prosić o urlop i celebret, gdyż jedno i drugie jest sprawą osobistą.

8. Pisma wysłane stąd odręcznie za zwrotem, muszą być z odpowiedzią zwrócone do Administracji Apostolskiej. Odpowiedź może być podana na tym samym piśmie; uważać tylko należy, by został wolny brzeg do wszewu, (cfr. Rozp. 119.) Pisma wysłane odręcznie, czyli *brevi manu* lecz bez uwagi „za zwrotem”, powinny zostać przy aktach miejscowych.

9. Ważne załączniki poleca się wysyłać nie w oryginale, lecz w odpisie uwierzytelnionym. Jeżeli trzeba koniecznie wysłać oryginał, wtedy przy aktach miejscowych należy zatrzymać odpis uwierzytelniony.

10. Styl ma być jasny, zwięzły i rzeczowy, (cfr. Rozp.73). Unikać należy czczych frazesów i wynurzeń uczuciowych, które by w pewnej mierze uzasadnione być mogły jedynie w sprawach osobistych.

29.

WZÓR REGISTRATURY PARAFIALNEJ

A. Generalia

I. Ogólne

A 10 Erekcja i podział parafii.

2. Rada parafialna

A 20 Rada parafialna: nominacje i zwolnienia, korespondencja ogólna i dot. nominacji i zwolnień, nominacje i zwolnienia indywidualne.

A 21 Posiedzenia Rady Parafialnej: zaproszenia, korespondencja z członkami w sprawie posiedzeń, protokoły Rady Parafialnej, kopie protokołów wysłanych do zatwierdzenia i odpowiedzi Kurii Diecezjalnej.

3. Władze nadzorcze

A 31 Dekanalia

A 32 Wizytacje diekańskie

A 33 Wizytacje biskupie (instrukcje, kwestionariusze, protokoły, dekrety)

A 34 Władze świeckie

4. Statystyka

A 41 Ogólna statystyka

A 42 Spis neokomunikantów

A 43 Spis konwertytów

A 44 Spis apostatów i ekskomunik

A 45 Zbrodnie

A 46 Spis bierzmowańców

5. Kronika

A 51 Kroniki drukowane

A 52 Kroniki pisane

A 53 Materiały do kroniki i schemat kroniki rocznej

A 54 Ilustracje

6. Ogólna korespondencja

A 61 Z władzami duchownymi

A 62 Z władzami świeckimi

- A 63 Urząd Stanu Cywilnego
- A 64 Z osobami fizycznymi i prawnymi (firmy)
- A 65 Ubezpieczalnia Społeczna (koresp. w sprawach ubezpieczenia poszczególnych osób cf. akta: F 6—9)
- A 66 Urząd Skarbowy (podatek od uposażeń)
- A 67
- A 68 Miscellanea
- A 69 Curiosa

7. Polityka

- A 70 Polityka

8. Różne

- A 81 Wiadomości Diecezjalne
- A 811 Listy pasterskie
- A 82 Okólniki władz duchownych
- A 821 Okólniki Referatu Duszpasterskiego
- A 822 Okólniki sodalicyjne, Caritasu
- A 83 Gazety urzędowe świeckie

9. Księgi metrykalne

- A 91 Sprawy metrykalne
- A 92 Metryki zastępcze

B. Materialia

1. Ogólne

- B 10 Nieruchomości i ruchomości — Ogólne — Inwentarz ogólny
- B 11 Patronat — ogólna korespondencja
- B 12 Kupno — sprzedaż — ogólna korespondencja
- B 14 Ubezpieczenia (od odpowiedzialności cywilnej, od ognia itd.)
- B 15 Procesy dot. zasadniczych spraw majątkowych
- B 16 Szkody górnicze

2. Nieruchomości i ruchomości kościelne (grunty kościoła)

- B 21 Mapy katastralne i wyciągi z ksiąg wieczystych kościoła
- B 22 Akta poszczególnych parcel kościoła
- B 221 Parcele G.D... (obejmują kupno, kupno-sprzedaż, dzierżawę, meliorację, eksploatację) np. lasu — wyrąb i zalesienie (torfowiska, żwiru itd.)
- B 222 Parcela...
- B 23
- B 24
- B 25 Budynek kościoła (rachunki budowlane)
- B 251 Ogólna korespondencja dotycząca budynku kościelnego
- B 252 Ubezpieczenie od ognia (o ile nie w akcie B 14)
- B 253 Plany kościoła
- B 254 Plany nowego kościoła
- B 255 Plany ołtarzy
- B 256 Organy
- B 257 Dzwony
- B 258 Zegar wieżowy
- B 259 Ogrzewanie
- B 26 Reparatury kościoła
- B 27 Inwentarz kościoła (ławki, stacje, obrazy, figury, witraże itd.)

- B 28 Potrzeby liturgiczne i inne kościoła
- B 29 Inne kościoły, kaplice i krzyże przydrożne w parafii
- B 291 Ogólna korespondencja dot. innych kościołów i kaplic
- B 292 Kaplica św. (Jana)
- B 293 Kaplica św....
- B 294 Krzyże przydrożne

3. Dom parafialny

- B 31 Grunt pod dom parafialny — ogólne, Mapa katastr. i wyciąg z ksiąg wieczystych
- B 32 Kupno — sprzedaż parceli — dzierżawa
- B 33 Melioracja i eksploatacja parceli
- B 34 Budynek domu parafialnego (ogólne korespondencje dot. budynku i ubezpieczenia — o ile nie objęte pod B 14)
- B 35 Budowa i reparaatura domu parafialnego
- B 351 Plany nowego domu
- B 352 Plany przeróbek
- B 36 Dzierżawa domu parafialnego
- B 37 Inwentarz domu parafialnego
- B 38 Rachunki domu parafialnego

4. Cmentarz

- B 41 Grunt pod cmentarz — ogólne. Mapa. katastr., wyciągi z księgi wieczystej
- B 42 Kupno — sprzedaż — melioracja — eksploatacja parceli
- B 43 Regulamin cmentarny i plan cmentarza
- B 431 Porządek cmentarny (regulamin — obsadzenie)
- B 432 Nowe obłożenie cmentarza (nowy plan)
- B 433 Pomniki
- B 44 Poświęcenie, zamknięcie cmentarza — ekssekracja cmentarza
- B 45 Budowle cmentarne
- B 451 Kaplice cmentarne
- B 452 Krzyż cmentarny
- B 453 Drogi cmentarne
- B 454 Płoty cmentarne, parkany i ogrodzenia
- B 46 Pracownicy cmentarni
- B 47 Umowy z firmami

5. Beneficjum proboszczowskie

- B 51 Ogólna korespondencja dot. gruntów beneficjalnych — mapy katastr. i wyciągi z ksiąg wieczystych. Procesy.
- B 52 Akta poszczególnych parcel benef. (analogicznie jak przy gruntach kościelnych)
- B 53
- B 54
- B 55 Plebania
- B 56 (analogicznie jak przy budynkach kościelnych)
- B 57
- B 58 Inne budynki plebańskie

6. Organistówka

- B 61 — jak poprzednio pod nr 5

7. Majątki innej służby kościelnej

- B 71 Jak pod nr 5

8. Fundusze kościelne

- B 81 Kościelne fundusze pieniężne — renty, ciężary, prawa
- B 82 Ogólna korespondencja dot. majątku kościelnego
- B 821 Lokata kapitałów — ogólne
- B 822 Hipoteki — korespondencja ogólna
- B 823 Papiery wartościowe — korespondencja ogólna
- B 824 Listy dłużne, weksle — korespondencja ogólna
- B 825 Podatki i świadczenia społeczne
- B 826 Danina parafialna
- B 827 Pensje i emerytury
- B 828 Renty — ciężary
- B 829 Prawa (np. proces o prawo drogowe)
- B 83 Fundusze kościoła
- B 831 Korespondencja ogólna z bankami, władzami itd. w sprawie funduszków kościoła
- B 832 Lokata kapitałów kościoła
- B 833 Lokata funduszków obrotowych
- B 834 Procesy w sprawie funduszków kościelnych
- B 84 Fundusze parafialne
- B 85 Fundusze cmentarza
- B 86 Fundusze beneficjum proboszczowskiego
- B 87 Fundusze organistówki
- B 88 Fundusze innej służby kościelnej
- B 89 Kolekty
- B 891 Ogólna korespondencja dot. kolekt
- B 892 Kolekty na cele parafii
- B 893 Kolekty na cele diecezji, podatek diec., Zasiłkowa Kasa Emeryt.
- B 894 Kolekty na cele pozadiecezjalne
- B 895 Kolekty na cele niekościelne
- B 90 Rachunki kościelne (formularze, instrukcje)
- B 91 Ogólna korespondencja dot. rachunkowości kośc.
- B 911 Etyaty: Vol.1 od roku... do roku... Vol.2
- B 912 Rachunki roczne (od roku... do roku...)
- B 913 Kwity do rachunków rocznych

C. Fundacje i instytucje kościelne

1. Ogólne

2. Fundacje i instytucje samodzielne

- C 21 Fundacja im...
- C 211 Ogólna korespondencja
- C 212 Grunty
- C 213 Budynki
- C 214 Inwentarz
- C 215 Kapitały
- C 216 Etyaty
- C 217 Rachunki
- C 218 Personalne
- C 22 Zakład im.... (podział jak pod 21)

3. Fundusze i instytucje niesamodzielne

(podział analogiczny jak pod 2, czyli: C 31, C 311 itd.)

4. Fundusze mszalne

- C 41 Fundusze czysto mszalne
- C 42 Fundusze mieszane

5. Fundacje niesamodzielne, niemszalne

(C 51 itd.)

D. Służba Boża

1. Nabożeństwa

- D 11 Porządek nabożeństw
- D 12 Adoracja wieczna i Godzina św.
- D 13 Nabożeństwa nadzwyczajne (św. Barbary, Floriana, odpusty)
- D 14 Ustalane teksty modlitw

2. Fakultety

(binacje, trynacje, święcenie, jurysdykcje)

3. Sakramenty św. — ogólne

- D 31 Ogólne
- D 32 Sprawy małżeńskie
- D 321 Konkubinaty
- D 322 Małżeństwa cywilne
- D 323 Rozwody
- D 324 Uznanie śmierci
- D 325 Dekrety Sądu Biskupiego
- D 33 Protokoły przedślubne
- D 34 Dyspensy
- D 35 Chrzest
- D 36 Bierzmowanie
- D 37 Absolucja od cenzur
- D 38 Zaopatrzenie chorych
- D 39 Święcenia kapłańskie i śluby zakonne
- D 40 Sakramentalia
- D 50 Pogrzeby samobójców itd.

E. Duszpasterstwo

1. Duszpasterstwo ogólne

- E 11 Ogłoszenie z ambony
- E 12 Kazania i egzorty (szkice, materiały, bibliografie)
- E 13 Kazania i egzorty (dzienniczek wygłoszonych tematów)
- E 14 Kolęda

2. Duszpasterstwo wyspecjalizowane

(E 21 — E 277)

3. Stowarzyszenia kościelne

- E 31 Ogólne
- E 32 Stow. Akcji Katol. — ogólne
- E 321 Mężów, 322 niewiast, 323 młodzieży męskiej, 324 żeńskiej
- E 33 Stow. czysto kościelne, bractwa, III-zakony (E 331..332..)
- E 34 Stow. charytatywne (E 341... 342... itd.)
- E 35 Misje zagraniczne (E 351... 352... 353...)
- E 36 Chór kościelny (E 361, E 362...)
- E 37 Stow. świeckie (kontakt z kościołem)

4. Akcja społeczna

- E 41 Ogólne
- E 42 Sprawy opiekuńcze (sieroty, umieszczenie, opieka rel., zawody)
- E 421 Opiekunowie
- E 422 Wychowanie zapobiegawcze
- F 423 Małoletni przestępcy
- E 43 Kolonie letnie — E 431 półkolonie
- E 44 Dzieci nieślubne
- E 45 Spółdzielnie
- E 46 Pracownicy rolni, fabryczni, biurowi

5. Akcja oświatowa

- E 51 Ogólna (czytelnictwo, Gość Niedzielny itd.)
- E 52 Biblioteka parafialna, E 53 Świetlica, E 54 Teatry
- E 55 Kina, E 56 Kursy

6. Osoby prywatne

- E 61 Ogólne, E 62 Petycje, E 63 Legitymacje, E 64 Oszuści

F. Personalia

1. Ogólne

2. Administratorzy i proboszczowie

- F 21 Ogólne (np. rach. interkalar).
- F 22 Personalne
- F 23 Prezenty i korespondencja z Patronatem w spr. prezentacji
- F 24 Obsadzenie i tradycje

3. Wikarzy

- F 31 Ogólne
- F 32 Personalia
- F 33 Dekrety

F 4 Inni księża

F 5 Zastępstwa (obejmuje ogólne personalia)

F 6 Organiści

F 7 Kościelni

F 8 Inna służba kościelna

F 9 Ministranci

30.

SPRAWA DOKUMENTÓW PRZEDŚLUBNYCH

Wobec nadal powtarzających się wypadków ślubów bez metryk chrztów, Kuria Diecezjalna zarządza, by wszyscy kapłani spisujący protokoły przedślubne zapoznali się dokładnie z rozporządzeniem Kurii w sprawie tzw. metryk zastępczych (cfr. Wiad. Diec. 1948, poz. 67) oraz z „Instrukcją o kanonicznym badaniu narzeczonych”, uchwaloną dnia 9 IX 1946 r. na Plenarnej Konferencji Biskupów Polskich (Instrukcję można nabyć w Kurii Diec.).

Według w/w rozporządzeń w wypadku braku metryki chrztu należy:

A. W sprawie faktu chrztu

1. przedstawić dowód bezskutecznego poszukiwania metryk chrztu;
2. spisać z petentem protokół wg wzoru podanego w Wiad. Diec. 1948, str. 115—116;
3. do protokołu załączyć wymienione na str. 116 dokumenty i zaświadczenia potwierdzające fakt chrztu św.

Uwaga:

a) Najpoważniejszym zaświadczeniem jest zaprzysiężone zeznanie świadka *omni exceptione maior* (cf. str. 116), świadkiem takim może być także ojciec lub matka, jeśli byli obecni przy chrzcie św. w kościele, co trzeba *explicite* w przysiędze zaznaczyć.

b) W wypadku braku świadka *omni exceptione maior* należy spisać zaprzysiężone zeznanie przynajmniej dwóch świadków, pozwalając ustalić fakt chrztu św. na podstawie domniemania (cfr. „Instrukcja” pkt. 44). Do tych zeznań załączyć należy „przysięgę uzupełniającą” samego nupturienta o przypuszczalnym fakcie chrztu św. (cfr. C.I.C. can. 1829)

B. W sprawie stanu wolnego należy:

1. spisać zaprzysiężone zeznanie przynajmniej dwóch świadków. Jeśli żyją rodzice wzgl. rodzice chrzestni, należy tych w pierwszym rzędzie przesłuchać. (Formularze przysięgi są do nabycia w kancelarii kurialnej),
2. spisać „przysięgę uzupełniającą” z danym nupturientem.

Uwaga:

a) Jeśli na fakt chrztu oraz co do stanu wolnego zeznania składają ci sami świadkowie, zeznania można spisać na tym samym formularzu. To samo dotyczy przysięg uzupełniających samych nupturientów.

b) odnośnie składania przysięgi zauważa się u niektórych ludzi, zwłaszcza z pewnych ściśle określonych okolic zastraszające lekceważenie sobie powagi i znaczenia przysięgi. Dlatego należy szczególnie w razie stwierdzenia stanu wolnego:

aa) mających przysięgać najpierw poważnie pouczyć o znaczeniu przysięgi i o ewentualnych skutkach fałszywej przysięgi, a mianowicie, że *implicite* wzywają na siebie karę Bożą, by Bóg ukarał ich i ich rodzinę na zdrowiu, majątku, dobytku, by i jedno nieszczęście za drugim na nich spadło itd.

bb) odesłać do domu, by na podstawie w/w pod aa) pouczenia przygotowali się do złożenia przysięgi. Gdy potem wrócą, należy każdego na osobności jeszcze raz poważnie zapytać, czy są sobie świadomi powagi przysięgi i jej skutków.

Jeżeli ks. proboszcz, wzgl. jego zastępca nabierze przekonania, że mający przysięgać będzie mówił prawdę, wtedy dopiero należy go dopuścić do przysięgi.

Prawdomówność przy składaniu przysięgi będzie w pierwszym rzędzie zależała od poważnego przystąpienia ks. proboszcza do odbioru przysięgi.

C. W sprawie asysty przy w/w ślubach należy:

1. stawić wniosek do Kurii Diecezjalnej o zezwolenie na ślub z powodu niemożliwości przedstawienia metryki chrztu (cf. Instrukcja pkt. 64 h);

2. do wniosku załączyć wszystkie protokoły i zaświadczenia wymienione pod A. i B., a nie tylko sam wynik dochodzeń.

Wnioski nie odpowiadające powyższym wymogom nie będą rozpatrywane.

31.

SCHEMAT KRONIKI ROCZNEJ

1. Stosunki prawne

a) Utworzenie, granice parafii (zestawienie wiosek, dzielnic, kolonii należących do parafii i ich rozwój). Podział parafii. Lokalie (założenie, rozwój), filie.

b) Majątek parafii: kataster, parcela. Zmiany granic parcel. Rola beneficjalna i kościelna. Wynajęcie. Zagospodarowanie, ogród.

c) budynki (budowa, uszkodzenie, naprawy, zdjęcia fotograficzne)

d) Inwentarz ruchomy: nabywanie, straty, podarunki (dobrodzieje).

e) Opis zabytków (fotografie).

f) Patronat.

g) Krzyże, kaplice, figury przydrożne — z ich opisem i podaniem przyczyn wzniesienia.

2. Wizytacje. Sprawy dekanalne i diecezjalne. Zjazdy księży, konferencje dekanalne.

3. Stosunki personalne

a) Duchowieństwo: mianowanie, przeniesienia, odznaczenia, rekolekcje, choro-
ba itd.

b) kościelny, c) organista, d) inna służba kościelna — jak pod a)

- c) rada parafialna (skład, posiedzenia, rachunki kas, siostry zakon.).
 - 4. Nabożeństwa
 - a) Plan nabożeństw niedz. i tygodn. Święta nakazane.
 - b) Ważne terminy kalendarza parafialnego. Stałe uroczystości. Zwyczaje parafialne, pielgrzymki.
 - c) Szczególne uroczystości: I Komunia, bierzmowanie, prymicje, jubileusze, odpusty, pogrzeby zasłużonych parafian, misje ludowe, historyczne jubileusze parafii, tridua, itp.
 - 5. Duszpasterstwo
 - a) Statystyka roczna (rozszerzona) b) Bractwa i stow. kościelne
 - b) Duszpasterstwo stanowe, pomoc duszpasterska d) Nauka religii,
 - e) Czytelnictwo f) Kancelaria, kartoteka g) Opieka nad opuszczającymi parafię h) żołnierze polegli (spis nabożeństwa)
 - i) Powołania kapłańskie i zakonne, seminarium duchowne,
 - j) Zgorszenia, wypadki nieszcz. — zaradcze środki duszpasterskie, odwiedzanie rodzin k) Misje, rekolekcje.
 - 6. a) Akcja dobroczynna. b) Zakłady dobroczynne i ich działalność.
 - 7. Świadczenia dla diecezji i Kościoła.
 - 8. Ważne dokumenty danego roku. Odpisy i opracowania, badania hist. Ważne zdarzenia z życia gminnego i państwowego.
 - 9. Ilustracje z życia parafialnego, wycinki z czasopism, fotografie.
 - 10. Różne: szczególne zjawiska w przyrodzie itd.
- Katowice, dnia 26 maja 1956 r. † Juliusz Bieniek, Wikariusz Generalny

32.

Duszpasterz, który nosi tytuł kuratusa, ma wszystkie prawa i obowiązki proboszcza, z tym, że do aplikacji Mszy św. za parafian zobowiązany jest tylko w święta wymienione w kan. 306 CIC. Uposażenie kuratusa składa się z dochodów przysługujących na podstawie prawa ogólnego i diecezjalnego księżom proboszczom.

Majątkiem lokali zarządzać będzie — na mocy kan. 183 — ks. kuratus z radą kościelną, niezależną od parafii macierzystej. Parafie macierzyste nie będą miały żadnych praw ani obowiązków majątkowych względem kuracji i odwrotnie kuracji względem parafii macierzystych.

33.

INSTRUKCJA DLA KS. KS. ADIUTORÓW

1. Wikariusza adiutora ustanawia swobodnie po myśli kan. 475 Ordynariusz i wyznacza mu też część dochodów proboszczowskich na jego utrzymanie.
2. Władza wikariusza — adiutora zastępującego proboszcza we wszystkim jest zwyczajna. Wikariusz *adiutor in spiritualibus et temporalibus* ma prawo i obowiązki proboszcza rezydującego z wyjątkiem obowiązku odprawiania Mszy św. za parafian, co jest powinnością proboszcza. (kan. 475 § 2).
3. W ciągu tygodnia po wręczeniu dekretu należy w obecności ks. dziekana sporządzić protokół zdawczo-odbiorczy. Nowy rządca zawiadamia władze finansowe w myśl art. 27 postępowania podatkowego, że odtąd występuje on jako odpowiedzialny za księgowość parafialną.
4. O ile strony nie zawrą innej umowy, prowadzi proboszcz gospodarstwo domowe zapewnijające ks. adiutorowi utrzymanie, wzgl. na warunkach ustalonych przez Kurię Diecezjalną.

5. Tytułem wynagrodzenia za swe czynności ks. adiutor ma prawo do następujących emolumentów:

a) Z przychodów proboszczowskich (po potrąceniu podatku dochodowego proboszcza i adiutora) 20⁰/₀:

aa) z chrztów i wywodów

bb) z zapowiedzi i ślubów

cc) z pogrzebów

dd) z zaleceń rocznych

ee) z zaleceń w Dniu Zadusznym i przy Drodze Krzyżowej

ff) z ofiary powinowatej

gg) z dzierżawy

b) Przychody z kołеды przeznaczone przede wszystkim na utrzymanie gospodarstwa domowego dzieli się wg następujących zasad:

aa) gdy proboszcz i inni księża chodzą po kołędzie, przysługuje ks. adiutorowi część na równi z innymi współpracownikami plus 35% z części, która wg zwyczaju należy się ks. proboszczowi, zebranej przez siebie i innych kapłanów.

bb) o ile więcej kapłanów chodziło po kołędzie bez proboszcza należy się adiutorowi zamiast 35% tylko 20% części proboszczowskiej.

6. Poleca się zachowanie zwyczaju przeznaczenia ofiar kołedowych na cele kościelne. Księżom należy się wtedy pewne, wg umowy ustalone, wynagrodzenie za trud i poniesione koszty.

7. Ofiarę za ołtarzem otrzymuje w całości prowadzący gospodarstwo domowe, jak również plony z ogrodu, wzgl. pola beneficjalnego.

8. Rozliczenia pomiędzy proboszczem a adiutorem należy dokonywać miesięcznie na piśmie, podpisanym przez proboszcza i adiutora.

34.

AD REVERENDOS VICARIOS COADIUTORES

Quamvis Vicarii Coadiutores huius Administrationis Apostolicae generatim officia sua laudabiliter impleant, ad tuendam tamen ecclesiasticam disciplinam, quae et spiritum sacerdotalem fovet et populum plurimum impellit ad fidem et pietatem, sequentes exhortationes meditandas et servandas reverendis Vicariis enixe commendamus:

1. Ad mentem Sacrorum Canonum vere propriis subsint parochis eorumque mandata et normas quoad omnia, quae servitium ecclesiae curamque animarum respiciunt, libenter et conscientiose exsequantur.

2. Munere suo magna cum diligentia fungi conentur. Maximo autem zelo provideant aeternae saluti infirmorum et iuventutis institutioni. Ad haec in praedicatione et excipiendis confessionibus bonos et prudentes se praebeant animarum pastores libenterque adlaborent in regendis piis unionibus et inventutis societatibus.

3. Si haud laudabilis dicenda est proclivitas ad derelinquendam habitationem in domo paroeciali et ad declinandam communem cum caeteris sacerdotibus mensam, eo minus probari potest illorum agendi ratio, qui fere cotidie familias adeunt ibique longas, etiam nocturne tempore, versantur horas.

4. Omnino vere disciplinae ecclesiasticae illa adversatur ratio, qua quidam, translationem suam in aliam paroeciam praepedire vel aliquod beneficium obtinere nitentes, aperta vel occulta populi perturbatione illius opem et favorem contra Ordinarii decretum obtinere quaerunt, liberum ecclesiasticae auctoritatis exercitium impediennes. Quod qua cum fidei iactura fiat, nemo non videt.

5. Donec aliter statutum fuerit, omnes Vicarii Cooperatores, qui a Parocho victum petunt nec ad personam constituti sunt, duas illius pecuniae partes,

quam a Gubernio titulo subsidii obtinent, eidem parochi ad resarciendas quodammodo victus expensas solvant, tertiam tantummodo sibi retinentes.

6. Praebeant se tandem ubique exemplum bonorum operum, quamcumque devitantes immoderationem in potibus sumendis, angelicis refulgentes moribus et pietate, illamque prae se ferentes amabilitatem, gravitatem et prudentiam, quae decet servos et ministros Dei. Deus autem omnes suis cumulet gratiis ad spiritualement profectum gregis et pastorum.

35.

WYPŁACANIE STYPENDIÓW MSZALNYCH

Doszło do wiadomości Kurii Diecezjalnej, że mimo rozporządzeń Admin. Ap. poz. 157 i 254, niektórzy księża proboszczowie zalegają z wypłacaniem należności księżom wikariuszom i innym pomocnikom. Zdarzają się nawet takie wypadki, że Księża wikariusze długi czas po opuszczeniu parafii jeszcze nie mają pewności, czy im wszystko wypłacono, ponieważ ich zbywano zaliczkami bez ścisłego rozliczenia się. Wobec tego zarządza się, co następuje:

1. Najpóźniej do 5 każdego miesiąca wypłaca księża proboszczowie księżom wikariuszom, innym pomocnikom i służbie kościelnej należność za ubiegły miesiąc ze szczegółowym rozliczeniem.

2. W razie nieprzestrzegania powyżej podanego terminu mają księża wikariusze i inni prawo do 6% odsetek za zwłokę.

3. Przy rocznej wizytacji kanonicznej Przewielebni księża dziekani *ex officio* stwierdzą czy i jak powyższe rozporządzenie (ad 1) się wykonywa i umieszczą odpowiednią wzmiankę w protokole wizytacyjnym.

36.

SPIS RZECZY BĘDĄCYCH PRZEDMIOTEM PROTOKÓLARNEJ
WIZYTACJI BISKUPIEJ

1. Kościół (kościół):
 - a) jego stan zewnętrzny, budowlany, jego wielkość, b) jego stan wewnętrzny, c) ołtarze, d) relikwiarze, e) sacrarium (*s. Olea, s. supelex*) g) chrzcielnica, h) konfesjonały, i) paramenta, j) przedmioty sztuki, antyki.
2. Cmentarz (cmentarze):
 - a) czy wystarczą, b) opłocenie (wygląd zewnętrzny).
3. Plebania i zabudowania gospodarcze:
 - a) czy są odpowiednie, b) stan budowlany.
4. Inne budynki parafialne i kościelne.
5. Rola, ogród, łąki, lasy, stawy (kościelne, beneficjalne, fundacyjne):
 - a) czy wydzierżawione, b) po ile, c) czy kontrakty są zatwierdzone przez Kurię Biskupią.
6. Ubezpieczenie (od pożarów, włamania, gradu):
 - a) kościoła i budynków parafialnych, b) inwentarza kościoła i plebanii (paramenta, kielichy, dzwony), c) żniwa, d) czy jest gaśnica.
7. Kancelaria parafialna:
 - a) czy odpowiednia, b) urządzenie, c) archiwum i registratura, d) księgi metrykalne (chrztów, ślubów, zmarłych), e) spis dzieci przystępujących do pierwszej spowiedzi i Komuni świętej, f) spis bierzmowanych, g) książka bractw i stowarzyszeń kościelnych, h) kartoteka parafialna, i) książka stypendiów, j) książka ogłoszeń, k) książka zapowiedzi ślubów, l) dziennik podawczy, m) książka fundacji, n) spis inwentarza, o) testament, p) kronika parafialna, q) kasa kościelna (rachunki i preliminarz), r) kasy stowarzyszeń, III zakonów i bractw, s) kasy prowadzone przez proboszczów

- osobiście, t) lokata kapitałów, u) papiery wartościowe (czy zwaloryzowane), v) fundacje (administracja), w) kasa żelazna, x) inne przedmioty.
8. Zarząd kościelny (Rada parafialna), kiedy zamianowany?
 9. Patronat (stosunek jego do parafii).
 10. Sprawy duszpasterskie:
 - a) stan religijny parafii, b) nabożeństwa, c) organizacje kościelne (bractwa, III zakony i stowarzyszenia katolickie), d) akcja charytatywna, e) apostołstwo świeckie (czy zorganizowane) f) „Gość Niedzielny”, „Sonntagsbote”. g) ilość procentualna parafian, nie spełniających swego obowiązku wielkanocnego, h) liczba roczna Komunii św., i) misja parafialna, j) kiosk katolicki, k) duszpasterstwo chorych i ułomnych l) małżeństwo mieszane i dzikie m) sekciarstwo, n) apostazje, o) Czy dzielenie parafii jest wskazane?
 11. Zakony i zakłady katolickie.
 12. Stosunek proboszcza do nauczycielstwa.
 13. Powołania kapłańskie i zakonne.
 14. Stosunek proboszcza do wikarego, konfratrów i zakonów miejscowych.
 15. Inne sprawy godne wyszczególnienia.

37.

INSTRUKCJA DLA KURATORÓW ŻEŃSKICH ZGROMADZEŃ ZAKONNYCH

O ile dekret nominacyjny księży kuratorów nie zawiera innych postanowień, obejmują oni następujące kompetencje i obowiązki:

1. Kurator jako delegat Ordynariusza *loci*
 - a) bada i załatwia sprawy nabożeństw w Kościołach i Kaplicach Zgromadzenia w ramach przepisów kanonicznych i liturgicznych (kan. 612, 821, 1249, 1259, 1261, 1279, 1291, 1292, 1293, 1245 i inne),
 - b) kontroluje zakłady wychowawcze, ochronki, szpitale dla starców i kalek i opuszczonych w sprawach obyczajności, nabożeństw, Sakramentów św. i nawiązek religii (can. 1491),
 - c) robi *examen vocationis* z kandydatkami przed nowicjatem i profesją, przedstawiając następnie Ordynariuszowi dokumenty i swoją opinię (can. 552).
2. Co się tyczy:
 - a) nominacji kapelanów domowych (can. 529, 1538, 3),
 - b) budowy kościołów i zakładania kaplic i cmentarzy własnych (can. 1162 § 4, 1192 § 1 — 4, 1208),
 - c) tworzenia nowych osad (can. 497),
 - d) przechowywania Przenajświętszego Sakramentu (can. 1267—1271, 1265 § 1—2),
 - e) majątku (can. 533—535, 547—550, 622, 1515—1516) decyzja zastrzeżona jest Ordynariuszowi, któremu kurator z aktami tych spraw przedkłada swoje wnioski.
3. Wizytacja kanoniczna, *quoad disciplinam religiosam* w myśl kan. 512, 513, 618 § 2 nr 3 należy do Ordynariusza.
4. Nie wolno zaś kuratorowi mieszać się do wewnętrznych rządów zgromadzenia zakonnego (can. 618 § 2 nr 2) ani do spraw sumienia. Gdyby pod tym względem zauważył jakie nieporządki, powinien o nich donieść Ordynariuszowi.
5. W własnym zakresie działania załatwia kurator mniejsze sprawy, w których się Siostry do niego zwracają.
6. Kurator składa Ordynariuszowi sprawozdanie ogólne raz w roku (w styczniu), nadzwyczajne zaś, ilekroć tego zajdzie potrzeba.
7. Aby tym zadaniom sprostać, powinien kurator zapoznać się głębiej z du-

chem i prawem zakonnym w ogóle, z konstytucjami i tradycjami danego Zgromadzenia w szczególności, oraz charakterem i pracą poszczególnych domów.

8. W obojętności poleca się powagę i roztropność jako też ścisłe przestrzeganie *secreti officii promissi et commissi*.

38.

Dem heutigen Rundschreiben liegt eine ausführliche pastoralliturgische Anweisung ueber die Spendung der hl. Taufe und Ehe bei. Sie ist keine „Anregung“, wie sie unsere Seelsorgestelle fuer die kirchlichen Festzeiten herausgibt, sondern ein allgemeinverpflichtendes Diozesengesetz, das ab 1. 4. 1942 ueberall zu beachten ist, daher sind auch besondere Abzuege fuer die H. H. Kaplaene beigelegt, wo mehr als 2 sind. Im Laufe des Jahres werden aehnliche Anweisungen zur Ausgestaltung der Spendung der anderen Sakramente folgen.

Die liturgische Bewegung die vor bald 100 Jahren von den Benediktinerkloestern ausgegangen ist, die Belebung der Seelsorge seit Pius X., die Wandlung der Theologie seit Moehler, Scheeben u. a. sowie die ganze Umgestaltung des endzeitlichen Geisteslebens haben uns ein neues Verhaeltnis zu den hl. Sakramenten gebracht. Verlassen ist der Weg der juridisch — allegorischen Erklaerung, man schaut die hl. Sakramente wieder wesentlich als die Quellen und Grundlagen des Gotteslebens auf Erden. Und es ist an der Zeit, dass die Sakramentspendung auch in unseren Pfarrgemeinden diesen neuen — dabei sind es die urspruenglichen — Erkenntnissen Rechnung trage.

Worum geht es? Beileibe nicht darum, durch einige neue Zeremonien den Ritus der Sakramentspendung zu bereichern, sondern um die Vertiefung des sakramentalen Lebens. Sakramente sind Misterien, Goettliche Geheimnisse. Und in ein Geheimnis „weiht man ein“ (*intimare, wtajemniczyć*). Wenn das recht geschieht, dann erlebt der glaeubige Empfaenger die ganze „Hoehe und Tiefe und Breite“ des Heiligen, dass an ihm geschieht.

Die Hauptarbeit wird also in einer neuartigen Wortverkuendung ueber die hl. Sakramente liegen. Die feierliche Ausgestaltung der Spendung, wie sie nun gewuenscht wird, ist dafuer nur die Wegbereitung, dann aber nach getaner Arbeit in der „Umschulung“ der Glaebigen und unserer selbst — auch wieder die schoenste Frucht.

Die Spendung der hl. Taufe

Der Christ existiert aus der hl. Taufe. Darum ist zur Pflege kirchlicher Gemeinschaft das Taufbewusstsein staerkstens zu wecken. Taufbewusstsein bedeutet: Wissen von der Zugehoerigkeit zu Christus und zur Kirche als dem fortlebenden Christus, vom Adel der Gotteskindschaft und von der Verpflichtung zum Christ-sein.

ANWEISUNGEN

1. Von der hl. Taufe ist zu predigen. Die Vertiefung des Taufbewusstseins als Wuerde, als Pflicht und als Aufgabe des Christen laesst sich organisch in viele Predigten hineinarbeiten. Daneben soll in der Osterzeit wenigstens eine ganze Predigt der hl. Taufe gewidmet sein, in der auch ueber Namenspatrone, Paten, Tauffeier in Kirche und Haus gesprochen wird.

2. Jede Taufspendung auch einzelner Kinder, ist durch eine kurze Ansprache einzuleiten. Das soll weniger eine „Predigt“ sein, als vielmehr eine erlaeuternde Einfuehrung in das Wesen und die Bedeutung der hl. Handlung. Darum kann sie auch gleich gut in Form einiger erklaerenden Saetze vor jeder Zeremoniengruppe gegeben werden.

3. Die Rubriken ueber den Ort der hl. Taufe sollen gewissenhaft eingehalten werden. Die Vorfeier hat im Vorraum der Kirche (Sakristei) zu erfolgen, die

eigentliche Taufhandlung immer in der Kirche am Taufbrunnen. Taufe ist doch Einfuehrung in die Pfarr- und Kirchengemeinschaft, darum soll sie nicht im Verborgenen geschehen. Die beste Stunde ist wohl am Sonntag vor oder nach der Vesperandacht.

4. Soweit es die Rubriken gestatten, geschehe moeglichst alles in der Volkssprache. Was lateinisch gebetet werden muss, soll durch einen erklärenden Hinweis eingeleitet werden. (Siehe die „Rituale Wratislawiense“ oder den „Ordo Baptismi der Dioezese Trier“).

5. Die Gebete sind laut und deutlich zu beten. Die Zeremonien wuerdig und feierlich zu vollziehen. Den Paten sowie den Angehoerigen des Taeuflings, die man recht zahlreich zur Tauffeier in der Kirche einladen sollte, gebe man eines der obengenannten Buechlein oder wenigstens einen selbstgefertigten Merkzettel in die Hand, damit sie der hl. Handlung wuerdig folgen koennen.

6. Man empfehle, die Taufkerze von Hause mitzubringen und sie dem Taeufling als Lebenskerze zur Erstkommunion, Trauung und allen freudigen und schweren Stunden des Lebens zu verwahren.

7. Nach der hl. Taufe ist der Mutter die Segnung der Kirche zu spenden (das kann auch einige Tage spaeter sein). In einer Kurzansprache ist der positive Segenscharakter dieser Weihe aufzuzeigen, damit die falsche Meinung von einer „Reinigung“ der Mutter aus dem Volke verschwindet.

8. Ein personlicher Glueck- und Segenswunsch an Vater und Mutter ist nach der Taufe wohl angebracht.

9. Wenigstens einmal im Jahre, am besten an Ostern, ist in jeder Kirche statt der Vesperandacht eine oeffentliche Tauffeier zu veranstalten. Das kann in einer durch Lied und Predigt ausgestalteten Taufertaetigkeit geschehen, oder besser in einer in Liedern und Ansprachen durchsetzten wirklichen Taufspendung, wobei die ganze Pfarrgemeinde das Glaubensbekenntnis, das Taufgeluebe usw. spricht.

39.

DIE SPENDUNG DER HL. FIRMUNG

In der Weltzeit ist die grosse Stunde der Firmung gekommen. Die hl. Firmung ist das Sakrament der Weihe des Laienpriestertums. Darin erfuellt der hl. Geist mit seinen sieben Gaben und allen anderen goettlichen Seligkeiten den getauften Christen. Er salbt ihn zum Kaempfer Christi, der bereit ist, sich in der Welt als ganzer Christ zu bewaehren. Er macht den Firmling zur muendigen Persoenlichkeit, die Seite an Seite mit dem Bischof und Priester das Reich Gottes aufbaut.

ANWEISUNGEN

1. Von der Firmung ist oft zu predigen. Viel zu lange ging unsere Wortverkuendigung darauf aus, den Christen vor den Gefahren der Welt zu bewahren, wo es doch mehr gilt ihn faehig zu machen, sich in der Welt mit allen Gefahren zu bewaehren. Das ist der Ansatzpunkt der Firmpredigt, für die es immer eine Gelegenheit gibt.

2. Soll in der Pfarrgemeinde das Sakrament gespendet werden, dann ist ein besonderer Firmunterricht einzurichten, der nach unserer Instruktion ueber den Vorbereitungsunterricht zu den hl. Sakramenten v. 9.9.1940 mindestens 10 Stunden umfassen soll. Der Firmunterricht soll ausser der Lehre ueber die Firmung auch die Lebensschule des jungen Christen umfassen. Ein Stoffverteilungsplan fuer den Firmunterricht ist im Anhang beigegeben. Er ist reichhaltig genug, dass darin jeder Seelsorger das fuer seine Pfarrgemeinde entsprechende findet.

3. Die Pfarrgemeinde ist auf diesen Gnadentag des hl. Geistes durch eine Predigtreihe vorzubereiten, in der besonders das Apostolat des Firmpaten hervorgehoben werden muss. In dieser Belehrung wie auch im Unterricht ist — bei unserer augenblicklichen Firmungsspendung — zu betonen, dass der *minister ordinarius Confirmationis* der Bischof ist, dass aber der Hl. Vater auch jeden anderen Priester dazu bevollmaechtigen kann.

4. Die Erteilung der hl. Firmung ist ein seltenes und aussergewoehnliches Ereignis in der Pfarrgemeinde, so dass sich eine feste Tradition der Feier kaum bilden kann. Daher ist es notwendig, die aeuessere Ordnung gut durchzuueben, damit alles mit Wuerde und Andacht und ohne Laerm geschehen kann. Naehere Anweisungen ergehen an die einzelnen Pfarraemter einige Wochen vor der Firmung.

5. Wird das hl. Sakrament der Firmung vom Bischof erteilt, so geschehe sein Empfang in der Kirche mit aller Feierlichkeit der liturgischen Vorschriften (siene Rituale). Ist der Confirmator ein Priester, so gebuehren ihm im Gotteshaus etwa die Ehren, die dem Erzpriester bei der amtlichen Visitation zuteil werden.

6. Beginnt die hl. Firmung am Vormittag, so geht im allgemeinen eine hl. Messe zum Hl. Geist voraus. Beginnt sie erst am Nachmittag, so muss in der Fruehe eine Komunionmesse fuer die Firmlinge gehalten werden.

7. Die Spendung der Hl. Firmung wird eindrucksvoller, wenn sie mit einem Bekenntnis und einer Sendungsandacht in der Volkssprache verbunden wird, wie es das Firmbuechlein fuer unsere Dioezese enthaelt.

8. Die Gefirmten sind mit vor und Firmnamen, sowie Firntag und Paten in das Firmungsbuch der Pfarrgemeinde einzutragen. Die Taufkirche der Firmlinge ist vom Empfang dieses in Kenntnis zu setzen.

9. Es empfiehlt sich, am Firntage selbst oder am folgenden Sonntag eine Firmerneuerungsfeier fuer die ganze Pfarrgemeinde zu halten. Um die Firmungsgnade und pflichten im Bewusstsein der Firmlinge und der ganzen Pfarrgemeinde lebendig zu erhalten, ist eine Nachbereltung durch einige Predigten und Andachten empfehlenswert.

40.

ZARZĄDZENIE DOT. MSZY ŚW. WIECZORNYCH W DIECEZJI KATOWICKIEJ

Ze względu na zmianę warunków pracy i życia w Diecezji Katowickiej zarządzam niniejszym — na podstawie Listu Apostolskiego *Pastorale Munus* z 30. XI 1963 (Wiad. Dec. 1964 Nr 3/4 I, nr 2 i 4), co następuje:

I. Parafie, w których istnieje większa liczba kapłanów zadekretowanych (ponad dwóch), wprowadzają z natychmiastową mocą codzienną Mszę św. wieczorną.

II. Udziela się zezwolenia dla parafii, w których pracuje dwóch kapłanów, by mogli wprowadzić codzienną Mszę św. wieczorną, zalecając gorąco, by skorzystali z tego fakultetu możliwie codziennie poza okresem wakacyjnym, zwłaszcza zaś w ferie Wielkiego Postu i Adwentu. Również proboszczom, którzy nie mają wikariusza pomocnika, udzielam niniejszym zezwolenia, by mogli w większej niż dotąd mierze wprowadzić Mszę św. wieczorną, nawet codzienną, o ile to uważają za stosowne.

III. We wszystkich jednak parafiach i kościołach rektorskich obowiązkowo należy wprowadzić z natychmiastową ważnością wieczorną Mszę św. z kazaniem w następujące dni:

1. w święta: Trzech Króli, Wniebowstąpienie Pańskie, II święto Zesłania Ducha Św., św. św. Apost. Piotra i Pawła, Wniebowzięcie NMP, Niepokalane Poczęcie NMP i św. Józefa (19 marca),

2. we wszystkie pierwsze piątki miesiąca
3. święto Patrona kościoła (*ipsa die*)
4. Matki Boskiej Gromnicznej (2 lutego)
5. Popielec
6. Dzień Kobiet (8 marca)
7. św. Józefa-Robotnika (1 maja)
8. NMP Królowej Polski (3 maja)
9. św. Floriana (4 maja — patrona diecezji i hutników)
10. św. Izydora (10 maja — w parafiach gdzie są rolnicy)
11. Dzień Dziecka (1 czerwca)
12. Dzień Chorych (6 lipca — M B Uzdrawienie Chorych, o ile urzęduje się dzień chorych w parafii)
13. św. Anny (26 lipca — dzień wdów)
14. św. Jacka (17 sierpnia) — Patron diecezji
15. Matki Boskiej Częstochowskiej (26 sierpnia)
16. Matki Boskiej Piekarskiej (12 września) — Patronka Diecezji
17. św. Jadwigi (15 października) — Patronka Śląska
18. św. Katarzyny (25 listopada) — w parafiach, gdzie są kolejarze
19. Dzień Zaduszny (2 listopada)
20. św. Barbary (4 grudnia) — Patronka diecezji i górników
21. bł. Jana Sarkandra (30 maja) — w okręgu skoczowskim
22. bł. Melchiora Grodzieckiego (7 września) — w okręgu cieszyńskim.

W święta wyszczególnione pod 1) można trynować pod zwykłymi warunkami. Parafie mogą w tych dniach odprawić nawet dwie Msze św. wieczorne, na co niniejszym udzielam zezwolenia.

W święta wymienione od 2—22 można w parafiach, w których pracuje jeden kapłan, binować na zwykłych warunkach, tzn. mogą być odprawione dwie Msze św., rano i wieczorem; w parafiach, w których pracuje dwóch kapłanów, jeden z nich może binować w razie pogrzebu ze Mszą św., oraz ślubu rzymskiego.

Katowice, dnia 30 września 1968 r. † Herbert Bednorz, Biskup Katowicki.

41.

DEKRET W. SPRAWIE KONCELEBRACJI W DIECEZJI KATOWICKIEJ

A. Na podstawie art. 47 Instrukcji Św. Kongregacji Obrzędów o Kulcie Tajemnicy Eucharystii (Wiad. Diec. 1967 nr 10—12, s. 170) — zezwalam niniejszym wszystkim kapłanom na koncelebrację Eucharystii, przez którą uwidacznia się jedność kapłaństwa i ofiary, a ilekroć wierni uczestniczą w niej czynnie, „ujawnia się w sposób szczególny jedność Ludu Bożego, zwłaszcza gdy przewodzi w tym biskup”. Koncelebracja symbolizuje ponadto i umacnia braterskie więzy między kapłanami, gdyż „na mocy wspólnych święceń kapłańskich i posłannictwa wszyscy kapłani złączeni są wzajemnie węzłem głębokiego braterstwa”.

Kapłani mogą zatem koncelebrować w każdym wypadku, o ile nie przeszkadza temu pożytek wiernych, tzn. o ile kapłan nie musi odprawiać parafialnej Mszy św. dla wiernych, do której jest zobowiązany. (...)

B. Jeżeli powyższe zezwolenie nie przewiduje w dniu koncelebracji zezwolenia na binację, to dla niektórych okoliczności zezwalam niniejszym na podstawie *Dekretu o Koncelebracji (Ritus servandus in Concelebratione Missae, Praenotanda, 9, d. cf. AAS 57/1965 s. 410 i nn; Wiad. Diec. 34/1966 s. 38 i nn)* — na koncelebrację z prawem binacji, a mianowicie:

a) W czasie wizytacji biskupiej, razem z biskupem wizytującym. Koncelebrować mogą księża proboszczowie dekanatu oraz inni księża parafii wizytowanej, byleby odprawili drugą, koncelebrowaną Mszę św. w intencji przeze mnie wyznaczonej. Pierwszą bowiem Mszę św. księża muszą odprawić w swoich para-

fiach, drugą w czasie wizytacji bez przyjmowania intencji mogą odprawić ze mną, do czego ich bardzo serdecznie zapraszam. Poszczególni księża koncelebransi odprawiają Mszę św. w następujących intencjach: 1) za Ojca św., 2) za Biskupa, 3) za bierzmowanych, 4) za parafian parafii wizytowanej, 5) za zmarłych parafian parafii wizytowanej, 6) za chorych parafii, 7) o pokój, 8) ku czci Patrona kościoła wizytowanego, 9) za młodzież parafii wizytowanej, 10) za seminarium duchowne, 11) za kapłanów dekanatu, 12) za zmarłych kapłanów dekanatu, 13) w intencji chorego kapłana dekanatu, 14) o nawrócenie grzesników, 15) o powołania kapłańskie i zakonne. W czasie modlitwy wiernych każdy z księży koncelebrujących odmówi odpowiednie wezwanie w intencji, w której odprawia Mszę św.

b) W czasie pogrzebu kapłana. Koncelebrować mogą zwłaszcza konfratryzy z rocznika oraz księża dekanatu. Kapłani ci mogą w tym dniu binować, odprawiając najpierw w swoich parafiach, o ile to jest konieczne, z tym jednak, że za drugą Mszę św. stypendium nie przyjmą, lecz odprawiają Mszę św. w intencji zmarłego kapłana.

c) W czasie spotkań kapłanów rocznika. W czasie kapłańskich rekolekcji zamkniętych binacja nie jest potrzebna, jednak w jednodniowym spotkaniu rocznika mogą poszczególni kapłani wspólnie między sobą koncelebrować, mimo że muszą w swoich parafiach odprawić inną Mszę św. dla swoich wiernych. Podobnie jak i w innych wyżej wspomnianych wypadkach nie przyjmują oni stypendium, lecz odprawiają w intencjach przez gospodarza spotkania wyznaczonych, np. za biskupa diecezji, za biskupa, który ich święcił, za zmarłych kapłanów rocznika, za chorych kapłanów, za zmarłych profesorów, za żyjących profesorów, za seminarium duchowne, o uświęcenie duchowieństwa itd. itd.

d) W Wielki Czwartek. Zaproszeni do koncelebracji w katedrze księża dziekani lub proboszczowie mogą, o ile zechcą, odprawić w swoich parafiach drugą Mszę św. Wieczerzy Pańskiej. Księża dziekani odprawiają wtedy Mszę św. w intencji dekanatu, na czele którego stoją.

42.

Jeżeli chodzi o stosunek wczesnej Komunii świętej do tzw. uroczystej pierwszej Komunii świętej, to ustala się na przyszłość zasady następujące:

1. Dzieci przystępują do pierwszej wczesnej Komunii świętej w sposób uroczysty, na ogół w sposób zbliżony do tradycyjnej pierwszej Komunii świętej, jednakże z pewnym uproszczeniem i bez odnowienia przymierza chrztu świętego.

2. Dzieci, które przystąpiły do wczesnej Komunii świętej, nie przystępują już do tzw. uroczystej pierwszej Komunii świętej.

3. Należy natomiast przez dwa lub trzy lata obchodzić z tymi dziećmi uroczystą rocznicę pierwszej Komunii świętej i na koniec przeprowadzić odnowienie przymierza chrztu świętego w sposób uroczysty. Dzieci przychodzą wtedy ze świecami i w uroczystych strojach, wygłasza się do nich osobne kazanie — dysponujące ich do należytego odnowienia przymierza.

43.

FACULTATES SACERDOTUM DIOECESIS KATOWICENSIS

Meminerit sacerdos in audiendis confessionibus se iudicis pariter et medici personam sustinere ac divinae iustitiae simul et misericordiae ministrum a Deo constitutum esse, ut honori divino et animarum saluti consulat (can. 888, § 1).

Ne quid detrimenti capiat officium eius ac servitium sequentia a me decretis sciat:

A. De peccatis reservatis

1. Unicum peccatum ratione sui reservatum Sanctae Sedi est falsa delatio, qua sacerdos innocens accusatur de crimine sollicitationis ad iudices ecclesiasticos (can. 894).

2. Ad nonnulla graviora et atrociora scelera praecavenda necnon ad excitandos poenitentes, ut difficultate obtinendae absolutionis ad maiorem vehementioremque moveantur dolorem, Ordinarius Katowicensis sequentia peccata sibi reservat:

- a) Incendium dolosum et omnis in incendio cooperatio,
- b) Sacrilega violatio ecclesiae et coemeterii benedicti vel loci sacri ad finem furti commissa.

3. Absolutio a peccatis reservatis (...)

e) Quilibet sacerdos ad audiendas confessiones approbatus ex delegatione Ordinarii absolvere potest a peccatis Ordinario reservatis:

- aa) toto tempore ad praeceptum paschale adimplendum utili;
- bb) tempore missionum, exercitorium spiritualium, relocationum, patrocinii ecclesiae;
- cc) in confessionibus generalibus complectentibus totam vitam aut saltem tres annos novissimos;
- dd) semper in ecclesiis et oratoriis publicis et semipublicis locorum Bielsko, Chorzów, Cieszyn, Goczałkowice, Jastrzębie-Zdrój, Katowice (omnes parochiae), Lubliniec, Piekary, Pszczyna, Pszów, Rybnik, Siemianowice, Skoczów, Tarnowskie Góry, Tychy, Ustroń et Wisła.
- ee) semper in carceribus, domibus poenalibus, nosocomiis, coenobiis educationis. (...).

D. Absolutio a censuris reservatis (...)

III. Vi facultatis subdelegatae:

Vi facultatum i. d. quinquennialium subdelegatur ab Ordinario facultas Canonico poenitentiario Capituli Cathedralis, decanis et vicedecanis necnon sacerdotibus recipientibus confessiones in ecclesiis vel oratoriis sive publicis sive semipublicis locorum Bielsko, Chorzów, Cieszyn, Katowice (Wielkie), Lubliniec, Goczałkowice, Jastrzębie-Zdrój, Piekary, Pszów, Rybnik, Siemianowice, Skoczów, Tarnowskie Góry, Tychy, Ustroń et Wisła absolventi in foro solummodo sacramentali:

1. Quascumque poenitentes (exceptis haeresim disseminantibus) a censuris ob haeresim incursis, abiurata secreta coram confessario haeresi et iniuncta condigna gravi salutarique poenitentia et obligatione reparandi scandala forte data.

2. Eos, qui libros apostatarum, haeticorum aut schismaticorum, qui apostasiam haeresim aut schisma propugnant, aliosve per litteras apostolicas nominatim prohibitos defenderint aut scienter sine debita licentia legerint vel retinuerint, iniuncta congrua et salutaris poenitentia ac obligatione memoratos libros, si fieri poterit, ante absolutionem destruendi vel Ordinario aut confessario tradendi.

3. Eos, qui directe vel indirecte exercitium iurisdictionis ecclesiasticae sive fori interni sive externi impediverint, ad hoc recurrentes ad quamlibet laicalem potestatem.

4. Eos, qui duellum perpetraverint omnesque eis quamlibet operam aut favorem in delicto committendo praebentes, in casibus dumtaxat ad forum externum non deductis.

5. Eos, qui nomen dederint sectae massonicae aliisque eiusdem generis associationibus, quae contra Ecclesiam vel legitimas civiles potestates machinantur.

6. Clausuram monialium vel regularium violantes, dummodo crimen non fuerit commissum ad finem utcumque graviter criminisum.

Aliae facultates.

Firmis statutis can. 1034—1045 canonico poenitentiario Capituli Cathedralis, decanis atque vicedecanis subdelegatur hisce pro foro sacramentali facultas:

1. dispensandi ad petendum debitum coniugale cum transgressore voti castitatis perfectae et perpetuae, privatim post completum 18 aetatis annum emissi, qui matrimonium cum dicto voto contraxerit, huiusmodi poenitente, monendo, ipsum ad idem votum servandum teneri tam extra licitum matrimonii usum, quam si coniugi supervixerit;

2. dispensandi super occulto criminis impedimento, dummodo sit absque machinatione, imposita gravi et diuturna poenitentia salutari et, si agatur de matrimonio iam contracto, monitis coniugibus de necessaria consensus secreta renovatione.

Katowiciis, die 18 mensis Aprilis A. D. 1962 (—) † Stanisław Adamski, Episcopus Katowicensis.

44.

W sprawie zapowiedzi zarządza się na mocy nowego prawa kościelnego i z upoważnienia Stolicy świętej, co następuje:

1. Zamówienie zapowiedzi powinien przyjmować zawsze ks. proboszcza albo zastępujący go ks. kapelan. Świeckim urzędnikom kościelnym tego ważnego aktu odstępować nie należy.

2. In examine sponsorum omnino vetantur quaelibet interrogationes vel investigationes de virginitate vel non virginitate sponsae, cum haec materia forum internum respiciat. De copula praehabita et de praegnantia sponsae potest esse sermo solummodo, cum haec circumstantia ut causa canonica adducatur ad expetendam dispensationem ab aliquo impedimento matrimonii.

3. Gdy zachodzą przeszkody małżeńskie, nie można rozpoczynać zapowiedzi, dopóki nie nadeszła dyspensa.

4. Małżeństw mieszanych odtąd nie będzie się przez zapowiedzi ogłaszało.

5. Zapowiedzi mają jedynie na celu wykrycie nieznanych może przeszkód małżeńskich. Powinny się zaś, w myśl Kościoła, odbywać w takiej formie, iżby w żaden sposób nie szkodziły reputacji narzeczonych i ich rodzin. Dlatego do imion i nazwisk nie wolno dodawać żadnych określeń, z których by wysnuwać można wnioski co do cnotliwego lub niecnotliwego życia narzeczonych. Jedynie przy wdowcach i wdowach można i trzeba nadmienić okoliczność wdowieństwa. Przeciwnie zwyczaje należy znieść jako przeciwnie myśli i intencjom Kościoła.

6. W parafiach liczących ponad 5000 dusz mogą się zapowiedzi odbywać przez przybicie imion i nazwisk narzeczonych na drzwiach kościoła parafialnego lub na kościelnej tablicy ogłoszeń. Tego rodzaju wywieszenie zapowiedzi trwać powinno co najmniej osiem dni, a w każdym razie przez czas obejmujący przynajmniej dwa święta nakazane (niedziele).

7. Jeżeli narzeczeni nie mieszkają jeszcze pół roku w miejscu swego *domicilium* lub *quasidomicilium* a nie ma zupełnej pewności co do ich stanu wolnego, postarają się wielce księża proboszczowie, aby się odbyły zapowiedzi także w parafiach ich ostatniego poprzedniego pobytu.

8. Strój ślubny młodych pań jest zwyczajem ludowym, którego, o ile strój jest przyzwoity, Kościół ani zwalczać, ani wymagać nie może. To samo tyczy się wieńców, którymi młode panie głowy do ślubu stroją. Osobom, które by się zwyczaju ludowego trzymać nie chciały, duchowieństwo żadnej trudności robić nie może.

9. Praeter casum matrimonii mixti benedictio sollemnis illi tantum sponsae deneganda est, quae eam iam in anterioribus nuptiis suscepit.

10. Wzywa się Wielebne Duchowieństwo, aby często i z naciskiem przestrzegało przed małżeństwami mieszanymi.

45.

DEKRET WPROWADZAJĄCY INSTRUKCJĘ MAŁŻEŃSKĄ

W wykonaniu Instrukcji Kongregacji Sakramentów św. z dnia 29 czerwca 1941 r. o przepisach, jakich trzymać się winni proboszczowie przy badaniu kanonicznym przed dopuszczeniem nupturientów do małżeństwa, zarządzamy co następuje:

1. Instrukcja, którą proboszczowie w załączeniu otrzymują, zaczyna obowiązywać z dniem 1 października 1947 r.

2. Począwszy od 1 października br. księża proboszczowie przeprowadzać będą badania przedślubne według wskazań w Instrukcji, używając przy tym druków przez Kurię Diecezjalną w tym celu wydanych.

3. Celem badania przedślubnego jest stwierdzenie ew. przeszkód małżeńskich oraz wykrycie przymusu.

Niech zatem księża proboszczowie, w trosce o dobro dusz ich opiece powierzonych, z szczególną troskliwością starają się stwierdzić według wskazań w Instrukcji zawartych, czy nupturienci nie są do ślubu przymuszeni. W razie wątpliwości należy przesłuchać w tym względzie dwóch wiarogodnych świadków (formularz II). Gdy nupturient jest małoletni, należy przesłuchać rodziców, wzgl. opiekunów, ilekroć ks. proboszcz nie ma całkowitej pewności, że z ich strony nie ma sprzeciwu (formularz IV).

Zdarza się także nierzadko, że nupturienci zawierają związek małżeński z dodaniem warunku i zamiaru, małżeństwo zawieszającego, wzgl. unieważniającego (cfr. *Instr. form.* I. n. 15—17). Niech więc księża proboszczowie z nie mniejszą sumiennością badają, czy w danym wypadku konsens małżeński nupturientów odpowiada przepisom prawa i nauki Kościoła (cfr. formularz załącz. I, pyt. 13).

4. Zapowiedzi powinien głosić proboszcz narzeczonych, tj. proboszcz miejsca stałego lub tymczasowego zamieszkania, a zatem proboszczowie dwóch lub kilku parafii, jeżeli narzeczeni w kilku parafiach stale lub tymczasowo mieszkają. Zapowiedzi należy głosić również w miejscowościach, gdzie narzeczeni co najmniej 6 miesięcy po osiągnięciu dojrzałości przebywali.

W związku z tym zarządzamy, co następuje:

a) Jeżeli nupturienci nie przebywają w parafii jeszcze 3 miesiące, należy głosić zapowiedzi tylko w parafii poprzedniego miejsca zamieszkania stałego, wzgl. tymczasowego;

b) jeżeli nupturienci mieszkają w parafii przynajmniej 3 miesiące, zwalnia się proboszczów na podstawie indultu Stolicy Apostolskiej z obowiązku głoszenia zapowiedzi w parafiach poprzedniego miejsca pobytu pod warunkiem, że brak przeszkód kanonicznych został ponad wszelką wątpliwość stwierdzony;

c) W razie wątpliwości o wolnym stanie nupturienta należy pod przysięgą przesłuchać dwóch świadków albo, gdyby przesłuchanie dwóch świadków miało być niemożliwe, stwierdzić wolny stan przez przysięgę uzupełniającą samego nupturienta (formularz IV).

W tych wypadkach, w których proboszcz nie nabierze moralnej pewności o wolnym stanie nupturienta, powinien odnieść się do Ordynariusza i postąpić według jego wskazówek.

d) do ewentualnego wniosku o udzielenie dyspensy od trzech zapowiedzi należy załączyć wyżej wspomniane zaprzysiężone zeznanie dwóch świadków lub przysięgę uzupełniającą samego nupturienta, jeżeli w ten sposób stwierdzono wolny stan narzeczonych.

5. Zezwolenie Ordynariusza na zawarcie ślubu kościelnego jest potrzebne w następujących wypadkach:

a) przy małżeństwach odstępców od wiary (kan. 1065);

b) przy małżeństwach tułaczów w ścisłym słowa znaczeniu (kan. 1032);

c) przy małżeństwach małoletnich, którzy nie otrzymali pozwolenia rodziców, słusznie sprzeciwiających się ich małżeństwu (kan. 1034);

d) przy małżeństwach osób, które zawarły przedtem kontrakt cywilny z inną osobą od tej, z którą zamierzają zawrzeć ślub kościelny, bez względu na to, czy uzyskały unieważnienie kontraktu cywilnego, czy też nie (*Instr. Kongr. Sakr. św.* z dnia 15 VIII 1936 art. 231 łącznie z *Inst. Kongr. Sakr. św.* z dnia 29 VI 1941 Form. I pyt. 1 uw. 3 i orzeczeniem Papieskiej Komisji Interpretacyjnej z dn. 16 X 1919 ad. 17).

e) przy małżeństwach emigrantów (*Instr. Kongr. Sakr.* z dnia 4 VII 1921);

f) przy małżeństwach kobiet, które nie ukończyły jeszcze 16 roku życia;

g) przy małżeństwach wdów i wdowców, którzy nie mogą przedłożyć kanonicznych dokumentów śmierci współmałżonka (por. nr 52—55, 27);

h) oprócz tego pozwolenie Ordynariusza będzie zawsze potrzebne w tych wypadkach, w których istnieją uzasadnione wątpliwości co do tego, czy nie ma przeszkód małżeńskich (kan. 1031 § 1).

Ilekroć będzie potrzebne zezwolenie Ordynariusza, tylekroć należy przesłać do Kurii wniosek odpowiednio uzasadniony, z załączonymi protokołami przedślubnymi i odpisami uwierzytelnionymi dokumentów.

6. Przy zapisywaniu ślubów, zawartych w czasie wojny w formie nadzwyczajnej, należy przesłuchać protokolarnie strony i świadków. W razie niemożliwości zawezwania świadków należy strony zaprzysiężyć i to także na okoliczność obecności świadków przy ślubie.

7. Księgi metrykalne należy prowadzić jak najstaranniej (wpisywać odnośne dane czytelnie). Księża dziekani badać będą przy wizytacjach, czy księgi metrykalne są należycie prowadzone, i przedkładać będą co roku od 1 lipca szczegółowe sprawozdanie ze spostrzeżeń w tym względzie poczynionych. Przy badaniu ksiąg metrykalnych zaopatrzą je księża dziekani w swoją pieczęć i podpis na dowód przeprowadzonej wizytacji.

8. Do niniejszego numeru „Wiadomości Diecezjalnych” załączamy jeden egzemplarz Instrukcji uchwalonej przez Episkopat Polski.

Katowice, dnia 1 sierpnia 1947 r. (—) † Juliusz Bieniek, Wikariusz Generalny.

46.

II. Wieczna adoracja

Wprowadzona z dniem 1 stycznia 1935 r. „Wieczna Adoracja” (cf. Wiad. Diec. 1934, str. 372, poz. 213) będzie obowiązywała nadal w dotychczasowych ramach. Poniżej podaje się najważniejsze przepisy:

1. Wieczna Adoracja dzienna trwa od 6 do 18 wieczorem, nocna od 18 wieczorem do 6 rana. W związku z tym można odprawić jedną Mszę św. o Najśw. Sakramencie, jako wotywną II kl. Inne Msze św. odprawiają się przy innych ołtarzach.

2. Wieczna Adoracja zostaje zawieszona:

a) od Wielkiej Środy wieczora aż do I święta Wielkiejnocy wieczora.

b) w Dniu Zaduszny 2 listopada — aż do ostatniej Mszy św. przed południem włącznie,

c) w czasie poświęcenia świec 2 lutego i następującej po benedyksji Mszy św.,

d) w Popielec aż do ostatniej Mszy św. przed południem łącznie z rozdawaniem popiołu,

e) w Niedzielę Palmową do godz. 12 w południe,

f) w uroczystość Zesłania Ducha Św. i I Święto Bożego Narodzenia.

3. Przewielebnym księżom dziekanom udzielam niniejszym fakultetu, by w razie specjalnej i ważnej konieczności mogli dwom proboszczom *pro una vice* zezwolić na zamianę dni adoracyjnych. Zamiana na okres dłuższy może się dokonać tylko za zgodą Ordynariusza.

4. Adorację można zakończyć Mszą św., kazaniem lub innym nabożeństwem, jednak bez *Te Deum laudamus* na końcu.

5. Przepis nr 1, 5 i 6 poz. B. I. powinien być zachowany i w dniach wyznaczonych na „Wieczną Adorację”.

47.

PRZEPISY POSTNE

W myśl powszechnego prawa kościelnego i na mocy upoważnienia przez św. Stolicę Apostolską rozporządzam, aby odtąd obowiązywały następujące przepisy postne:

I. Nakazane dni postu ilościowego, w które wolno tylko raz na dobę jeść do syta, są:

1. czterdzieści dni Wielkiego Postu aż do południa Wielkiej Soboty;
2. dwanaście suchych dni;
3. cztery wigilie: Bożego Narodzenia, Zielonych Świąt, Wniebowzięcia Najśw. Panny Maryi i Wszystkich Świętych.

II. Nakazane dni postu jakościowego, w które się powinno wstrzymywać zupełnie od pokarmów mięsnych, są:

1. wigilia Bożego Narodzenia;
2. popielec;
3. wszystkie piątki całego roku.

III. Nakazane dni postu ścisłego, w które wolno tylko raz na dobę jeść do syta i powinno się równocześnie wstrzymywać zupełnie od potraw mięsnych, są:

1. wigilia Bożego Narodzenia;
2. suche dni;
3. piątki Wielkiego Postu;
4. popielec.

IV. Przykazanie postne nie dotyczy następujących pokarmów mięsnych:

1. mięsa zwierząt zimnokrwistych;
2. tłuszczu, skwarek i krwi;
3. rosołu;
4. masła, mleka, sera i jaj.

V. Postu nie ma żadnego:

1. w niedzielę;
2. w święta przez Kościół nakazane poza Wielkim Postem;
3. w zwyczajne święta parafialne i gminne zaprowadzone i obchodzone na podobieństwo świąt nakazanych poza Wielkim Postem.

VI. Do postu ilościowego są zobowiązani wszyscy katolicy, poczynawszy od skończonego roku 21 życia aż do rozpoczętego roku 60.

Do postu jakościowego są zobowiązani wszyscy katolicy, poczynawszy od skończonego 7 roku życia aż do śmierci.

Nakaz postu nie zawiera w sobie nakazu wstrzymania się od mięsnych potraw, chyba żeby to wyraźnie było zaznaczone.

VII. Uwolnieni są od postu ilościowego i jakościowego:

1. podróżni;
2. restauratorzy, ich rodziny i goście;
3. ci, którzy mieszkają i stołują się u niekatolików;
4. wojskowi i rodziny, u których wojskowi mieszkają i stołują się;
5. chorzy;
6. ciężko pracujący cieleśnie lub umysłowo;
7. osoby, które nie mają ciepłego obiadu;
8. bezrobotni i robotnicy pracujący tylko 2—3 dni w tygodniu.

Co do dalszych ulg od przykazania postnego należy stosować dotyczące

powszechnie prawo kościelne, zwłaszcza can. 1245 i zasady moralne teologów aprobowanych.

VIII W Wigilię Bożego Narodzenia i w Wielki Piątek nie ma żadnych wyjątków od postu.

IX. Do udzielenia dyspensy od przykazania postnego upoważnieni są ks. ks. proboszczowie dla swych parafian, spowiednicy dla swych penitentów w spowiednicy i ks. ks. katecheci dla swych zakładów.

X. Ci, którzy nie poszczą na mocy udzielonej im dyspensy, a nie są uwolnieni przez prawo naturalne, powinni złożyć odpowiednią jałmużnę, o ile nie są ubodzy.

XI. Wielebni księża proboszczowie powinni jałmużny postne zbierać i przelać do Kurii Biskupiej, która je przeznacza na Seminarium Śląskie.

B. Czas zakazany

trwa:

1. od pierwszej niedzieli adwentowej aż do Bożego Narodzenia włącznie;
2. od Popielca aż do niedzieli wielkanocnej włącznie.

C. Czas spowiedzi wielkanocnej

trwa od niedzieli starozapustnej aż do niedzieli św. Trójcy.

Katowice, dnia 28 stycznia 1932 r. (—) † Stanisław, Biskup

48.

TYDZIEŃ MODŁÓW O ZJEDNOCZENIE CHRZEŚCIJAŃSTWA

obchodzony jest przez wszystkie prawie wyznania chrześcijańskie. Zjednoczenie chrześcijan jest szczególnie aktualne także w diecezji katowickiej. W związku z tym podaje się do wiadomości sprawy następujące:

1. Kuria Diecezjalna zezwala na odprawienie dnia 25 stycznia w każdej parafii jednej Mszy św. wg formularza *Pro unitate Ecclesiae* (dawna *Ad tollendum schisma*) jako wotywna II cl. (cfr. „Ordo”, *Decretum Generale* nr 343). Msza św. ta może być odprawiona wieczorem — bez prawa binacji. Lekcję i ewangelię Mszy św. należy przeczytać po polsku.

2. 18 i 19 stycznia mogą być odprawione wszystkie Msze św. wg formularza *Pro unitate Ecclesiae* jako wotywy IV cl (cfr. „Ordo” *Decr. Gen.* nr 389).

3. W dniach od 18—25 stycznia nakazana jest *oratio imperata* z Mszy św. *Pro unitate Ecclesiae*. Oracja ta obowiązuje w dni wyszczególnione pod nr. 454—457 nowych przepisów (cfr Wiad. Diec. 1961, 1—4, str. 53).

4. W „Tygodniu Modłów” należy po jednej ze Mszy św. przed wystawionym Najśw. Sakramentem odmówić „Modlitwę Misji Wewn.” i odśpiewać „Suplikacje”, do których po wezwaniu „Abyś lud Twój od pijaństwa...” dodamy inwokację: „Abyś wszystkich chrześcijan do jedności w wierze św. przyprowadzić raczył. — Prosimy Cię Panie”. Inwokację tę należy na stałe włączyć w Suplikacje.

5. We wszystkich parafiach dekanatów: bielskiego, cieszyńskiego, czechowickiego, skoczowskiego i strumińskiego należy modlitwy, o których mowa pod poz. 4, odmówić podczas specjalnego nabożeństwa wieczornego odprawianego codziennie w „Tygodniu Modłów”. Kuria Diecezjalna udziela tym parafiom zezwolenia na codzienną Mszę św. wieczorną — bez prawa binacji. Podczas tego nabożeństwa należy codziennie wygłosić lub odczytać jedną z załączonych nauk.

49.

Celem ujednostajnienia nadzoru nad budownictwem kościelnym w diecezji zarządza się:

Przed rozpoczęciem budowy, wzgl. przebudowy wszelkich budynków koś-

cielnych, proboszczowskich, organistowskich, domów związkowych, cmentarnych i innych należy przesłać do Kurii Biskupiej wnioski o zezwolenie na budowę, wzgl. przebudowę. Do wniosku dołączyć należy tymczasowy szkic budowy, plan sytuacyjny oraz ogólne zestawienie przypuszczalnych kosztów i sposób ich pokrycia.

Po zatwierdzeniu szkicu przesłać należy do Kurii Biskupiej właściwy projekt budowy do zatwierdzenia. Projekt winien obejmować:

1. rysunki w 2 egzemplarzach w dziale przynajmniej 1 : 200. (Wysokość papieru rysunkowego nie winna przekroczyć 35 cm, długość papieru jest dowolna. Papier, przynajmniej 1 egzemplarz, winien być naklejony na płótnie.)

2. Rysunki winny obejmować wszystkie zarysy poziomów i pięter, przekroje i widoki;

2. (!) dokładny opis budowy;

3. plan sytuacyjny;

4. kosztorysy;

5. uchwały Rady Parafialnej.

Dopiero po uzyskaniu od władzy duchownej zgody na budowę Radzie Parafialnej wolno się zwrócić do władzy świeckiej o zezwolenie na budowę.

50.

W SPRAWIE BUDOWY, RESTAURACJI I MAŁOWANIA KOŚCIOŁÓW ORAZ ZABUDOWAŃ KOŚCIELNYCH

Wielu księży proboszczów i rektorów kościołów po otrzymaniu nowej parafii czy rektoratu przystępuje do różnych przeróbek w kościołach i na plebaniach oraz do malowania kościołów, nie otrzymawszy uprzednio na te roboty pozwolenia od władzy diecezjalnej.

Wobec tego Kuria Biskupia przypomina wszystkim zarządom kościołów, że wedle obowiązujących ustaw przed rozpoczęciem jakiejkolwiek roboty, czy przy budowie, czy konserwacji kościołów i zabudowań kościelnych, czy przy malowaniu kościołów należy przedtem odnieść się do Kurii, przedstawić plany, projekty, kosztorysy przedsięwziętych robót i bez piśmiennego zezwolenia żadnych prac rozpoczynać nie wolno.

Również w sprawie konserwacji przedmiotów zabytkowych, jak szaf, sprzętów, naczyń kościelnych oraz ustawienia nowych figur i obrazów w kościołach lub ołtarzach należy się zwrócić uprzednio do Kurii dla zasięgnięcia rady, komu powierzyć daną pracę lub czy w ogóle będzie można figurę lub obrazy umieszczać.

Księża proboszczowie lub rektorzy kościołów, którzy wykroczą przeciw niniejszemu rozporządzeniu, będą obowiązani pokryć wydatki z osobistych funduszy.

51.

INSTRUKCJA DLA KSIĘŻY PROBOSZCZÓW DIECEZJI KATOWICKIEJ W SPRAWIE SZKÓD GÓRNICZYCH, GEOLOGICZNYCH I WOD- NYCH — W NIERUCHOMOŚCIACH KOŚCIELNYCH

Na terenie naszej diecezji, równoległe ze sprawą budowy kościołów w nowo powstających osiedlach, występuje zagadnienie ochrony budynków już istniejących, które są zagrożone robotami górniczymi, geologicznymi i wodnymi i — w związku z tym — podaje się do stosowania następującą instrukcję:

I

POSTĘPOWANIE W SPRAWIE SZKÓD GÓRNICZYCH UREGULOWANE
W PRZEPISACH PRAWA GÓRNICZEGO (DZ. U. NR. 23 POZ. 113/61 —
JEDNOLITY TEKST) SKŁADA SIĘ M. IN. Z NASTĘPUJĄCYCH CZYNNOŚCI:

A. Postępowanie wstępne, rozpoczyna się od zauważenia szkody górniczej i może się zakończyć ewentualnym zawarciem pisemnej ugody co do zakresu i sposobu naprawienia szkody górniczej przez właściwą kopalnię. To postępowanie może zakończyć całą sprawę, jeżeli dojdzie do zawarcia tej pisemnej ugody i jeżeli ugoda ta zostanie zarejestrowana w Okręgowej Komisji d/s Szkód Górniczych — w ciągu 14-tu dni od jej podpisania (art. 61 prawa górniczego), co jednak zdarza się w praktyce wyjątkowo. Zarejestrowanie ugody jest warunkiem jej ważności, inaczej ugoda jest nieważna. W tym postępowaniu wstępnym zasadnicze i konieczne są następujące czynności ze strony parafii:

1. Stwierdzenie i dokładne opisanie szkody górniczej zarówno w budynkach, a także we wszelkich urządzeniach, związanych z nieruchomością kościelną (uszkodzenie przewodów wodociągowych, kanalizacyjnych, odwadniających, gazowych i innych, położonych na zewnątrz budynku, ogrodzeń itp.), oczywiście także w urządzeniach wewnętrznych w budynkach. Nadto podlegają przepisom o szkodach górniczych szkody w uprawach rolnych, ogrodowych i w sadach, jak i szkody polegające na zaniku wody, jeżeli spowodowane zostały robotami górniczymi. Taki opis wyczerpujący wszystkie szkody należy nadesłać do Kurii Diecezjalnej niezwłocznie po ujawnieniu szkody.

2. Jest konieczne dokonanie fachowego sprawdzenia nadesłanego opisu szkód już w początkowym etapie wstępnym przez rzeczoznawcę Kurii Diecezjalnej w formie protokołu — na podstawie oględzin na miejscu.

3. Opisane wyczerpująco i sprawdzone przez rzeczoznawcę Kurii Diecezjalnej szkody górnicze — należy niezwłocznie zgłosić listem poleconym przede wszystkim do tej kopalni, której roboty górnicze spowodowały szkodę. Jeżeli przypuszczać należy, że szkody te spowodowały roboty kilku kopalń, lub nie ma pewności, która kopalnia odpowiada za szkody, to szkody te zgłosić należy osobnymi listami poleconymi do każdej z tych kopalń. Odpisy zgłoszeń przesłać także do:

a) Prezydium Miejskiej lub Powiatowej Rady Narodowej Wydział Budownictwa i Architektury.

b) do Kurii Diecezjalnej.

Należy zwrócić uwagę, że roszczenia z tytułu szkody górniczej przedawniają się i nie mogą być dochodzone po upływie jednego roku od dnia ujawnienia się szkody, czyli od dnia jej powstania (art. 55 prawa górniczego).

4. a) Celem zasygnalizowania konieczności natychmiastowego podjęcia środków zabezpieczających w trybie awaryjnym konieczne jest — niezależnie od zgłoszenia według pkt 3) opisanej szkody do kopalni — zawiadomienie osobne listem poleconym Okręgowego Urzędu Górniczego w każdym takim wypadku, gdy szkoda górnicza powoduje zagrożenie bezpieczeństwa ludzi, albo nadzwyczajne szybkie powiększenie się szkody materialnej.

W piśmie tym do O.U.G. należy wyraźnie wskazać na niebezpieczeństwo, a odpis pisma nadesłać równocześnie do Kurii Diecezjalnej.

b) W tym również wypadku zaistnienia zagrożenia bezpieczeństwa osób należy zarazem wyraźnie na to niebezpieczeństwo wskazać i umieścić wnioszek o natychmiastowe dokonanie przez kopalnię doraźnych zabezpieczeń w trybie awaryjnym. Opis tego zgłoszenia równocześnie nadesłać należy do Kurii Diecezjalnej.

5. W tych nadto wypadkach zagrożenia bezpieczeństwa ludzi lub zagrożenia rozszerzania się szkody górniczej, należy niezwłocznie i niezależnie od czynności wymienionych wyżej — złożyć listem poleconym do Okręgowej

Komisji d/s Szkód Górniczych, formalny uzasadniony wniosek o wydanie zarządzenia tymczasowego, w trybie nagłym, celem zabezpieczenia nieruchomości, budynku lub innej części składowej nieruchomości przed rozszerzeniem się szkody górniczej i przed niebezpieczeństwem, grożącym życiu lub zdrowiu ludzi. W piśmie tym obowiązkowo należy postawić wniosek o nadanie temu zarządzeniu tymczasowemu mocy natychmiastowej wykonalności z powołaniem się na przepis art. 62 prawa górniczego. Opis wniosku należy nadesłać do Kurii Diecezjalnej.

6. a) Na skutek zgłoszenia, jak wyżej, szkody górniczej na piśmie do właściwej kopalni, kopalnia ta może powołać swego eksperta, albo zwrócić się do właściwej instytucji naukowej o wydanie opinii (orzeczenia), co do przyczyn i zakresu zgłoszonych szkód, oraz co do sposobu ich naprawy, a także celem opracowania ewentualnego kosztorysu. Te czynności odbywają się na koszt kopalni.

b) Parafia obowiązana jest domagać się powiadomienia jej o terminie dokonywania oględzin i wizji przez rzeczoznawcę, powołanego przez kopalnię, brać udział w tych oględzinach i wizjach przez swego przedstawiciela, ewent. przy udziale rzeczoznawcy kurialnego.

c) Do wszelkich spisywanych protokołów, zgłaszać swoje uwagi, wnioski i zastrzeżenia, domagać się ich wpisania i dopilnować, aby rzeczywiście wpisane były, a odmawiać podpisu w każdym wypadku gdy te uwagi, wnioski i zastrzeżenia nie będą do protokołu wpisane i to niezależnie od tego, czy będą, czy też nie będą one uwzględnione. Poza tym może przedstawiciel parafii zastrzec sobie dalsze uwagi i zastrzeżenia do protokołu.

d) Nadto należy w kopalni złożyć pisemny, listem poleconym, wniosek o doręczenie odnośnej ekspertyzy parafii.

7. a) Nie należy dopuszczać do przewlekłości tego postępowania wstępnego, ani nawet nie należy oczekiwać zbyt długo na odpowiedź odmowną, lub pozytywną kopalni. Nie należy także zbyt długo oczekiwać na to, czy kopalnia przeprowadzi ekspertyzę, oględziny, wizję lokalną itp., przy udziale swego rzeczoznawcy, gdyż jedynymi podstawami obowiązku kopalni naprawienia szkody są:

aa) ugoda pisemna stron, obejmująca wszystkie elementy naprawienia szkody (zakres, terminy, sposób i koszty), zarejestrowana w Okręgowej Komisji d/s Szkód Górniczych, w terminie 14 dni — od jej podpisania;

bb) zarządzenie tymczasowe Okręgowej Komisji d/s Szkód Górniczych, zaopatrzone rygorem natychmiastowej wykonalności, lub prawomocne;

cc) orzeczenie końcowe Okręgowej Komisji d/s Szkód Górniczych — po uprawomocnieniu się.

b) Dlatego możliwie szybko po dacie ujawnienia się szkody parafia obowiązana jest listem poleconym złożyć wniosek w Okręgowej Komisji d/s Szkód Górniczych:

aa) o wydanie zarządzenia tymczasowego, jeżeli zachodzą wskazane wyżej warunki, a mianowicie: konieczność zabezpieczenia przed niebezpieczeństwem grożącym ludziom, przed rozszerzaniem się szkody górniczej, zanik wody, konieczność wykonania kotwienia zapobiegawczego, lub innych robót zapobiegawczych (art. 62, art. 63 i art. 64 prawa górniczego);

bb) niezależnie od wniosku pod lit. aa) — należy złożyć następnie do tejże Okręgowej Komisji do spraw Szkód Górniczych dalszy, pisemny wniosek listem poleconym, o wydanie orzeczenia końcowego co do całości zakresu szkód górniczych i sposobu ich usunięcia oraz ustalenia kopalni obowiązanej do naprawienia szkody. Odpis każdego z wniosków należy nadesłać do Kurii Diecezjalnej.

B. Postępowanie przed Okręgową Komisją d/s Szkód Górniczych

Postępowanie to obejmuje następujące czynności:

1. Złożenie pisemnego wniosku, adresowanego do Okręgowej Komisji d/s

Szkód Górniczych przez poszkodowaną parafię, który to wniosek, wysłany listem poleconym, powinien zawierać:

- a) wskazanie, że parafia jest właścicielem uszkodzonego obiektu,
- b) wskazanie kopalni, odpowiedzialnej według stanowiska parafii za szkodę górnictw,
- c) określenie stanu faktycznego, czyli opis możliwie szczegółowy i wyczerpujący szkody i czasu jej ujawnienia,
- d) wymienienie dowodów, na które powołuje się parafia (mogą to być: opinia rzeczoznawcy kurialnego, opinie innych rzeczoznawców, protokoły oględzin, zdjęcia fotograficzne przed uszkodzeniem i po uszkodzeniu, również zeznania świadków i wszelkie inne dowody, które wykazują zakres i stopień szkody, niebezpieczeństwo jej powiększenia się lub zagrożenie dla osób itd.)

2. Na rozprawy w Okręgowej Komisji do Spraw Szkód Górniczych parafia winna być każdorazowo zawiadamiana. Należy na nie stawić się osobiście lub przez obeznanego ze sprawą i przepisami pełnomocnika, składać wnioski, oświadczenia, potrzebne dokumenty i dowody.

3. Okręgowa Komisja do Spraw Szkód Górniczych prowadzi postępowanie wyjaśniające, a procedura postępowania toczy się według przepisów kodeksu postępowania administracyjnego, przy uwzględnieniu przepisów prawa górniczego i przepisów wykonawczych. Jest ona uprawniona do:

- a) powołania rzeczoznawców niezależnie od tych, których opinie złożyła do sprawy parafia i kopalnia,
- b) przesłuchiwania świadków i biegłych,
- c) gromadzenia z urzędu wszelkich danych, niezbędnych dla wydania orzeczenia.

4. W toku postępowania przed Okręgową Komisją do Spraw Szkód Górniczych, ale przed wydaniem orzeczenia, parafia jest uprawniona i — w miarę potrzeby — zobowiązana do zgłaszania pismami poleconymi:

- a) wszelkich nowych i dalszych dowodów na obronę interesów parafii,
- b) wszelkich dalszych szkód górnich, jakie się ujawnia od chwili wydania orzeczenia, z równoczesnym wskazaniem dowodów.

5. a) Po wyjaśnieniu sprawy wydaje Okręgowa Komisja do Spraw Szkód Górniczych orzeczenie z krótkim uzasadnieniem, które podlega doręczeniu parafii. Datę doręczenia orzeczenia należy stwierdzić w sposób nie budzący wątpliwości i musi być ona zgodna ściśle z tą datą, jaka zostanie przy doręczeniu umieszczona na dowodzie doręczenia, który przedkłada do podpisu doręczyciel pocztowy. Należy na to zwrócić uwagę dlatego, że zachodzą w tym zakresie niedokładności i nieporozumienia, a data doręczenia jest decydująca dla zachowania terminu do ewentualnego odwołania.

b) Po doręczeniu orzeczenia należy wykonać następujące czynności:

- aa) zbadać osobiście i dokładnie jego całą treść — łącznie z uzasadnieniem,
- bb) zasięgnąć rady i pomocy rzeczoznawcy kurialnego i ewentualnie adwokata,
- cc) przesłać niezwłocznie do Kurii Diecezjalnej odpis orzeczenia wraz ze swoimi wnioskami i uwagami — a to w terminie wystarczającym w każdym razie do przygotowania i wniesienia ewentualnego odwołania. Termin do wniesienia odwołania wynosi 14 dni od daty doręczenia orzeczenia.

C. Postępowanie odwoławcze

a) Na każde orzeczenie Okręgowej Komisji do Spraw Szkód Górniczych przysługuje każdej ze stron (zarówno parafii, jak i kopalni) niezadowolonej z orzeczenia Okręgowej Komisji do Spraw Szkód Górniczych w terminie 14 dni od daty jego doręczenia — odwołanie do Odwoławczej Komisji d/s Szkód Górniczych, która jest II instancją w tych sprawach.

b) Odwołanie należy skierować listem poleconym do Odwoławczej Komisji

do Spraw Szkód Górniczych przez Okręgową Komisję do Spraw Szkód Górniczych, a równocześnie odpis przesłać do Kurii Diecezjalnej.

c) Od orzeczenia Odwoławczej Komisji d/s Szkód Górniczych parafia może wnieść dalsze odwołanie w trybie nadzoru w przypadkach zachodzących konieczności do Prezesa Rady Ministrów, za pośrednictwem Kurii Diecezjalnej.

d) Odpis orzeczenia Odwoławczej Komisji do Spraw Szkód Górniczych, nadto wszelkie sporządzone w postępowaniu protokoły, opinie rzeczoznawców, odpisy składanych wniosków i odwołań, należy każdorazowo przysyłać do Kurii Diecezjalnej.

D. Szkody górnicze w obiektach zabytkowych

Opis szkód górniczych w obiektach zabytkowych należy równocześnie z ich zgłoszeniem w właściwej kopalni zgłosić listem poleconym Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków przy Prezydium WRN w Katowicach, który uprawniony jest do wydawania obowiązujących zarządzeń co do projektów i wykonania napraw.

II

SZKODY ZIEMNE

Szkodą górniczą jest szkoda powstała wskutek robót górniczych. Należy mieć na uwadze, że zachodzą szkody również w budynkach na skutek ruchów ziemi (gruntu), które jednak nie powstały skutkiem robót górniczych, ani geologicznych, czy wodnych. W takim wypadku albo w razie poważnej wątpliwości należy szkodę niezależnie od zgłoszenia jej do kopalni, równocześnie także zgłosić w Państwowym Zakładzie Ubezpieczeń, jako szkodę losową celem jej zlikwidowania w zakresie ubezpieczenia budynków. W razie wątpliwości należy zasięgnąć pomocy prawnej w Kurii Diecezjalnej.

III

SZKODY GEOLOGICZNE

Nadto zdarzają się przypadki powstania szkód w budynkach, zasiewach i uprawach oraz w postaci zaniku wody na skutek robót geologicznych, które należy odróżniać od robót górniczych. Przedsiębiorstwo geologiczne, które spowodowało szkody takie w nieruchomości, obowiązane jest do ich naprawienia, a szkody należy zgłosić temu przedsiębiorstwu niezwłocznie, a nadto zwrócić się o odszkodowanie i naprawienie tych szkód do Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w trybie i na zasadach ustalonych w ustawie o wywłaszczeniu nieruchomości (art. 9—16), ustawy z 16. 11. 1960 r. o prawie geologicznym (Dz. U. nr 52, poz. 303/60).

Szkody tego rodzaju należy także pisemnie z opisem zgłaszać niezwłocznie Kurii Diecezjalnej i nadsyłać odpisy pism.

IV

SZKODY WODNE

Stwierdzono wreszcie przypadki powstania szkód w budynkach sakralnych, plebaniach i innych budynkach kościelnych na skutek regulacji lub spiętrzenia wód przez zalanie, zawilgocenie itp. Szkody tego rodzaju podlegają odszkodowaniu lub naprawieniu na podstawie odrębnych przepisów prawa wodnego (ustawa z dnia 30. 5. 1962 Dz. U. nr 34, poz. 158/62).

Szkody te należy niezwłocznie zgłaszać Kurii Diecezjalnej na piśmie wraz z opisem ich rozmiaru.

W sprawie tych szkód decyzję wydają właściwe organy dla spraw wodnych na podstawie orzeczenia rzeczoznawców. Decyzja podlega doręczeniu parafii. Od decyzji nie służy odwołanie, lecz należy wnieść skargę do właściwego sądu w terminie 3 miesięcy od doręczenia decyzji (art. 144 pkt. 2 prawa wodnego). Decyzję należy przesłać niezwłocznie po doręczeniu do Kurii Diecezjalnej wraz ze swymi uwagami na piśmie celem rozważenia, czy należy wnieść powództwo cywilne do sądu czy nie.

V

REALIZACJA NAPRAWIENIA SZKÓD GÓRNICZYCH POWSTAŁYCH I ZABEZPIECZENIA PRZED SZKODAMI GÓRNICZYMI MOGĄCYMI POWSTAĆ

1. Naprawienie szkody górniczej polega według art. 43 prawa górniczego:

a) na przywróceniu uszkodzonej nieruchomości, budynku lub części składowej nieruchomości, a także wszelkich urządzeń (woda, gaz, elektryczność itp.) połączonych z nieruchomością do stanu poprzedniej użyteczności — lub:

b) na zapłacie odszkodowania, jeżeli przywrócenie do stanu poprzedniej użyteczności jest technicznie lub gospodarczo nieuzasadnione (art. 45 prawa górniczego), przy czym odszkodowanie wolne jest od podatków i wszelkich obciążeń publicznych (art. 46 prawa górniczego).

2. Obowiązek zlecenia wykonania dokumentacji budowlano-kosztorysowej oraz pokrycia kosztu za dokumentację, spoczywa na kopalni, która spowodowała szkody i na jej koszt.

3. Projekt naprawy powstałych szkód górniczych i zabezpieczeń przed dalszymi szkodami powinien być opracowany w zakresie:

a) konstrukcji i b) kosztorysu.

ad a) Projekt zabezpieczeń konstrukcyjnych oraz robót związanych z usuwaniem szkód powinien być — po przyjęciu do wiadomości przez rzeczoznawcę parafii, wzgl. Kurii Diecezjalnej — zatwierdzony przez władze budowlane oraz — gdy obiekt jest zabytkiem — przez Woj. Konserwatora Zabytków celem uzyskania zezwolenia na ich realizację.

ab b) Kosztorys powinien obejmować poza robotami zasadniczymi, do których zaliczają się m. in. również szkody powstałe w sadach, płodach rolnych i ogrodnich (powstanie tzw. zapadlisk itp.), również te, które spowodowane zostały pośrednio, jak np. uszkodzenie kanalizacji, przewodów instalacyjnych, bruków, chodników a nadto odgruzowanie oraz czyszczenie.

4. Obowiązek ponoszenia wszelkich kosztów mających związek z usuwaniem szkód górniczych ciąży na kopalni, która je spowodowała. Samo zaś wykonanie robót może być przeprowadzone bezpośrednio przez daną kopalnię lub też zlecone przedsiębiorstwu wyspecjalizowanemu w wykonywaniu tego rodzaju robót. Parafia ma jednak prawo i obowiązek kontrolowania przebiegu prac budowlanych przez swojego inspektora nadzoru — niezależnie od inspektora nadzoru kopalni.

a) Inspektor nadzoru parafii — w przeprowadzaniu stałych kontroli wykonywanych robót winien w szczególności czuwać nad prawidłowym wykonawstwem tzw. robót zanikających, do których należą m. in. stosowanie właściwej mieszanki betonowej, odpowiednich przekrojów zbrojenia betonu, właściwej średnicy kotew, przekrojów elementów żelbetowych w tzw. rusztach zakładanych z reguły poniżej posadzki kościoła — a od strony zewnętrznej budynku poniżej terenu zamurowanie kotew, uzupełnianie uszkodzonej izolacji murów i krytych przewodów instalacyjnych itp.

Zauważone nieprawidłowości, w tym także braki w kosztorysie, winien natychmiast zgłaszać inspektorowi nadzoru kopalni, a jeżeli zajdzie tego potrzeba do odpowiednich władz, za pośrednictwem parafii — na piśmie. W przypadkach zachodzącej konieczności wykonania robót dodatkowych, inspektor nadzoru parafii winien się domagać komisyjnego spisania protokołu koniecz-

ności będącego podstawą ich sfinansowania, a gdy zajdzie taka konieczność, opracowania dodatkowego kosztorysu.

b) Obowiązki inspektora nadzoru kopalni różnią się od tych, które ciążyą na inspektorze parafii tym, że odpowiada on prawnie za jakość wykonywanych robót na równi z technicznym kierownikiem budowy oraz że ma prawo wydawania kierownikowi budowy odpowiednich zaleceń i poleceń, w zakresie swych kompetencji, pod warunkiem, że zostaną wpisane do dziennika budowy.

Kierownikowi budowy natomiast przysługuje prawo nie respektowania poleceń inspektora nadzoru kopalni, jeżeli pozbawione są podstaw prawnych i sprzeczne z ogólnymi zasadami wiedzy i sztuki budowlanej.

c) Techniczny kierownik budowy

aa) jest osobiście odpowiedzialny za fachowe wykonanie robót zgodnie z prawem i ogólnymi zasadami wiedzy i sztuki budowlanej oraz bezpieczne ich prowadzenie;

bb) prowadzi dziennik budowy zgodnie z obowiązującymi w tym zakresie przepisami. W szczególności powinien w nim dokonywać zapisów: dot. odbioru robót zanikających, zgłaszanie potrzeb odnośnie do wykonania robót nie przewidzianych i dodatkowych, zgłaszania odbiorów zbrojenia i kotew itp.;

cc) prowadzi księgę obmiaru robót, będącą podstawą do sporządzenia końcowego ich rozliczenia;

dd) zgłasza końcowy odbiór robót.

d) Niezależnie od powyższego obydwaj inspektorowie nadzoru sprawdzają końcowe rozliczenie robót oraz zwołują komisję odbioru końcowego na wniosek technicznego kierownika budowy. Inspektor budowy z ramienia parafii winien uczestniczyć w końcowym odbiorze robót i zgłaszać do protokołu swoje zastrzeżenia odnośnie do ich jakości oraz zauważonych braków.

e) W wypadku zachodzącej konieczności wykonania sposobem gospodarczym przez parafię — za pisemną zgodą Kurii Diecezjalnej — robót budowlanych, związanych z naprawą szkód górniczych, powiadomić należy o terminie zamierzonego ich rozpoczęcia Wydział Architektury, Urbanistyki i Budownictwa przy Prezydium właściwej Rady Narodowej z równoczesnym złożeniem deklaracji technicznego kierownika budowy, posiadającego uprawnienia budowlane.

6. O przebiegu robót oraz trudnościach napotykanych w ich prowadzeniu proboszcz ma obowiązek informowania na bieżąco Kurii Diecezjalnej oraz w przypadkach zachodzącej potrzeby zwrócić się do Kurii Diecezjalnej o wydelegowania jej przedstawiciela na miejsce wykonywanych robót.

7. Jeżeli wykonawcą robót jest kopalnia, wzgl. jej przedsiębiorstwo, a rozpoczęcie prac nie nastąpi w terminie wyznaczonym przez Okręgową, wzgl. Odwoławczą Komisję d/s Szkód Górniczych, wskutek czego parafia zmuszona jest do ich częściowego lub też całkowitego wykonania we własnym zakresie ze względu na zagrażające niebezpieczeństwo, należy uprzednio o powyższym zawiadomić kopalnię pismem poleconym z przesyłaniem kopii pisma:

a) do właściwego Zjednoczenia P.E.,

b) OUG oraz O. K. d/s Szkód Górniczych,

c) Prezydium właściwej Rady Narodowej — Wydz. B.U. i A.

d) Kurii Diecezjalnej.

Niedopełnienie tego obowiązku pociągnie za sobą utratę prawa do wyegzekwowania przez parafię należnej kwoty za wykonane roboty, mimo zaistniałego zagrożenia bezpieczeństwa. Podkreśla się, że korespondencję prowadzoną z właściwymi władzami w sprawie zaistniałych szkód górniczych kierować należy do adresatów listem poleconym, albo za osobistym pokwitowaniem adresata.

Katowice, dnia 17 grudnia 1970 r., † Juliusz Bieniek, Bp Wikariusz Generalny.

52.

INSTRUKCJA CO DO SPORZĄDZENIA SPISU INWENTARZA
POSTANOWIENIE OGÓLNE

§ 1. a) Każdy proboszcz i rządcą kościoła powinien prowadzić spis inwentarza majątku kościelnego, beneficjalnego i instytucji kościelnych.

b) Każdą zmianę w stanie inwentarza, spowodowaną nabyciem lub ubytkiem, albo też naprawą, wzgl. udoskonaleniem, należy zaksięgować w spisie inwentarza.

§ 2. a) Celem ułatwienia prowadzenia spisu inwentarza na bieżąco, poleca się stosować w prowadzeniu spisu sposób kartotekowy.

b) Dotychczasowych formularzy urzędowych można używać nadal w formie luźnych kart, które przechowuje się w segregatorach.

§ 3. a) Dla każdej kościelnej osoby prawnej i dla każdego instytucji parafialnego należy prowadzić spis inwentarza oddzielnie.

b) Każdy z tych spisów powinien zawierać następujące działy:

1. Budynki. 2. Grunty. 3. Ciężary. 4. Ruchomości stałe i inwestycje stałe. 5. Ruchomości przenośne. 6. Ruchomości krótkotrwałe.

§ 4. a) Poszczególne rodzaje, wzgl. części inwentarza należy prowadzić na osobnych, numerowanych kartach.

b) Numerację kart poleca się prowadzić systemem dziesiątkowym. W numeracji tej oznaczają: aa) pierwsza cyfra — 1—9 każdej poszczególnej liczby rodzaj inwentarza (budynki, grunty itd. cf. powyżej § 3 b), bb) Drugie cyfry 0—9 właściciela majątku (osobę prawną względnie instytucji parafialny) mianowicie: Np. na drugim miejscu liczby wielocyfrowej zero oznacza kościół, 1 — plebanie, 2 — organistówek, 3 — majątek innej służby kościelnej itd., cc) cyfry na trzecim i dalszym miejscu liczby (zawsze od 0—9) oznaczają poszczególne przedmioty inwentarza.

c) Plan kartoteki poleca się zaleźnie od warunków miejscowych wg wzoru, z którym zapoznać się można w kancelarii Kurii.

§ 5. Spis inwentarza można prowadzić także wg następującego podziału: 0 — majątek kościoła — z podziałami: budynki, grunty, ciężary itd., 1. majątek beneficjum proboszczowskiego, 2. majątek organistówek, 3. majątek innej służby kościelnej, 4—9 majątek innych instytucji kościelnych.

Inwentaryzacja budynków

§ 6. a) Każdy budynek inwentaryzuje się na osobnej karcie z podaniem — wg możności — następujących danych: I Rok budowy. II Koszty budowy, II Opis budynku z fotografią i szkicem, IV Rozkład pomieszczeń, V Przebudowa i przeprowadzone remonty generalne, VI Fundator, patron, VII Obowiązek utrzymania, VIII Ubezpieczenie od ognia, IX Ubezpieczenie od odpowiedzialności cywilnej, X Charakterystyczne szczegóły (zabytek itd.), XI Wydzierżawienie.

b) Zmiany zasze w budynkach po dokonanej inwentaryzacji, względnie inwestycje lub reperatury zapisuje się pod numeracją bieżącą krótko i chronologicznie z podaniem np.: projektodawców, wykonawców, wybitnych ofiarodawców, wysokości kosztów itd. — daty i numeru zatwierdzenia planu i rachunków oraz numeru fascykułu, w którym przechowuje się odnośne podkłady archiwalne, ewentualnie także fotografii. Nowe zapisy należy oddzielić od zapisów starych widoczną kreską.

c) Każdy zapis należy opatrzyć datą i podpisem (sygnum proboszcza).

Inwentaryzacja nieruchomości

§ 7. Każda parcela z osobnym numerem księgi wieczystej otrzymuje oddzielną kartę w kartotece. Poszczególną parcelę należy wypisać wg wyciągów z ksiąg urzędu katastralnego. Przy każdej parceli należy podać: a) sposób i datę nabycia, b) sposób użytkowania parceli (rola, las, nieużytki, droga itd.),

c) miejscowość i numer księgi wieczystej, d) numer karty księgi wieczystej i numery parcel, e) rozmiary, f) użytkowników (czy użytkuje kościół, dzierżawca, proboszcz, służba kościelna itd.)

§ 8. Wszystkie zmiany, jakie zaszły odnośnie właściciela parceli, jej jakości (np. zmiany na skutek eksploatacji, melioracji itd.) zapisuje się pod numeracją kolejną na tej samej karcie z dodaniem daty i podpisu oraz z uwzględnieniem analogicznych uwag jak w § 6 b).

§ 9. Prawdziwość danych dotyczących poszczególnych parcel musi być potwierdzona wyciągami z księgi wieczystej oraz mapami i wyciągami z urzędu katastralnego. Dokumenty te przechowuje się w archiwum w osobnych te-
kach.

§ 10. Ciężary (hipoteki, serwituty itd.) oraz prawa (renty) związane z nieruchomością zapisuje się zasadniczo na karcie nr 3. Na karcie nieruchomości podaje się tylko numer bieżący, pod którym dokonano zapisu na karcie nr 3.

Inwentaryzacja praw i ciężarów

§ 11. Każdy ciężar (np. prawo użytkowania drogi przez osoby trzecie, hipoteki, itd.) oraz każde prawo (np. renty) należy napisać na karcie nr 3 z zachowaniem kolejnej numeracji oraz z podaniem ewentualnych zmian, jak przy inwentaryzacji budynków i nieruchomości.

Inwentaryzacja ruchomości

§ 12. Każdy rodzaj ruchomości zapisuje się na osobnych kartach, uporządkowanych wg planu podanego w § 4, wzgl. w § 5.

§ 13. Ruchomości przenośne przedstawia się przy pierwszej inwentaryzacji na poszczególnych kartach wg rodzaju materiału (drzewo, mosiądz, srebro, złoto, przedmioty pozłacane). Dalszych zapisów dokonuje się już tylko wg kolejności nabycia lub ubycia. Przy nabyciu należy podać rodzaj materiału, z którego przedmiot jest wykonany — oraz jego opis.

§ 14. Przy ruchomościach tego rodzaju, jak ołtarze, obrazy, organy itd. należy podać następujące dane: a) datę nabycia, cenę, wzgl. ofiarodawcę, firmę lub artystę, b) charakterystyczne cechy przedmiotu (ewentualnie zamieścić fotografię).

53

W oparciu o Dyrektorium Ekumeniczne (nr 27, 59) oraz celem zwiększenia kontaktów ekumenicznych wyrażam zgodę na dzwonienie z okazji pogrzebów dla wiernych Kościoła katolickiego w kościele ewangelickim, a dla wiernych Kościoła ewangelickiego w kościele katolickim. Przez wiernych rozumie się wyznawców jednego czy drugiego Kościoła, którzy nie popadli w kolizję z zasadami swej wiary. (Wyklucza się: samobójców, rozwodników, odstępców od wiary itd.). O każdym wypadku dzwonienia winni być poinformowani przez rodzinę zmarłego proboszczowie jednego i drugiego Kościoła. Po zawarciu takiej umowy z parafią ewangelicką proszę o tym powiadomić Kurię Diecezjalną. Herbert Bednorz, Biskup Katowicki.

**LE DROIT PARTICULIER DU DIOCÈSE DE KATOWICE
(1922—1971)****R é s u m é**

L'auteur de l'article s'occupe du droit particulier du diocèse de Katowice, établi par le législateur diocésain selon les normes du canon 335. Il concerne la période du 17. 12. 1922 (création de l'Administration Apostolique de la Silésie Polonaise) au 27. 6. 1971 (annonce de la convocation du synode diocésain). Le matériel a été divisé en trois parties: structures de l'Eglise de Katowice; son activité; sa base matérielle. Le travail a un caractère synthétique; certains documents ont été mis dans les annexes.

A la fin, l'auteur se demande quelle Eglise se dessine à travers ce droit diocésain. Il y répond, en constatant que ce droit témoigne d'une Eglise vivante. Ce sont, en effet, des ordonnances de caractère pastoral qui y dominent, certaines même devançant leur temps, p. ex. l'instruction religieuse préscolaire. Il postule enfin que le droit diocésain exige, beaucoup plus qu'il ne le faisait jusqu'à présent, une certaine initiative et une plus grande activité de la part des fidèles. Les dernières remarques sont des réflexions sur la relation du droit particulier au droit universel: l'auteur voudrait que le droit particulier soit non seulement le reflet du droit universel, mais qu'il soit également pour ce dernier une source d'inspiration.